

WERELDBEELD

Tijdschrift voor de Verenigde Naties

Vereniging voor de Verenigde Naties, Jaargang 38, nr. 169, 2014/1 (driemaandelijks) - Afgiftekantoor: 8500 Kortrijk-P-910467-v.u.: J. Wouters

Themanummer

Economische en Sociale zaken

“Wij, de volken van de Verenigde Naties verenigd voor een betere wereld”

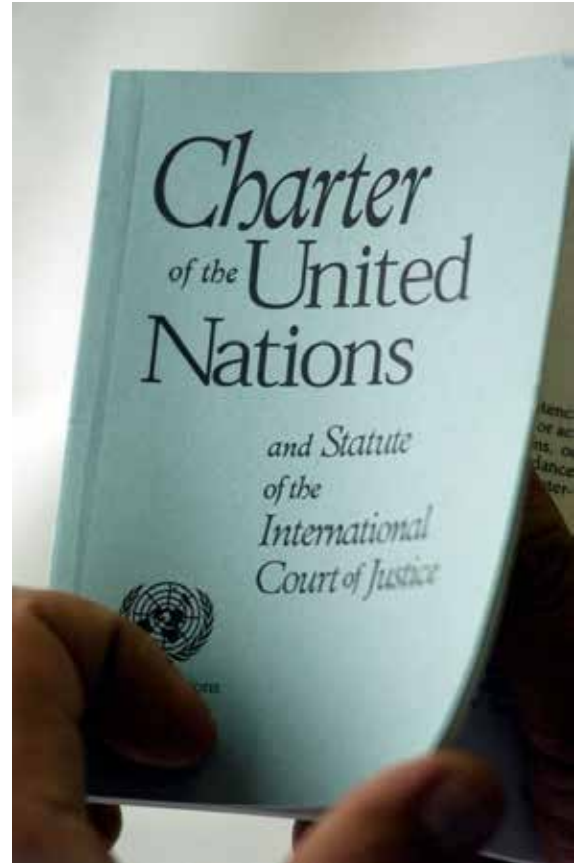
Reeds meer dan 60 jaar zetten de **Verenigde Naties** zich in voor een betere wereld. De werking van de VN kent een wisselend verloop. Toch blijft de VN een belangrijke plaats innemen in het menselijk streven naar een langdurige vrede en duurzame ontwikkeling.

De **Vereniging voor de Verenigde Naties** heeft tot doel de beginselen van de VN te verspreiden en de bevolking bewust te maken van de noodzakelijkheid van internationale samenwerking.

De VVN beoogt in Vlaanderen een betere kennis van en een beter begrip voor de werking en doelstellingen van de VN bij te brengen. Niet alleen de VN zelf, maar ook de verschillende hulporganen en gespecialiseerde organisaties komen aan bod. Als niet-gouvernementele organisatie volgt de VVN eveneens de Belgische inbreng en de mogelijke rol van Vlaanderen binnen de VN.

De VVN wil op een objectieve, kritische en constructieve manier het debat rond internationale samenwerking en de rol die de wereldorganisatie hierbij kan spelen, voeden.

UN Photo #25148

Colofon

Wereldbeeld: Tijdschrift van de Vereniging voor de Verenigde Naties, 4 nrs. per jaar, Jaargang 38, nr. 169, 2014/1

Zetel: Vereniging voor de Verenigde Naties, Deberiotstraat 34, B-3000 Leuven, België, info@vvn.be, www.vvn.be

Verantwoordelijke uitgever: Prof. Dr. Jan Wouters, Voorzitter – Jean Monnet Chair *Ad Personam* 'EU and Global Governance', Directeur Leuven Centre for Global Governance Studies, KU Leuven, Tel. +32 16 32 87 33, jan.wouters@ggs.kuleuven.be

Hoofredacteur: Kirsten Arnauts, +32 9 210 92 21, kirsten.arnauts@gmail.com

Redactiecomité: Kirsten Arnauts – Francis Baert – Marco Benatar – David Crikemans – Jan De Bisschop – Melanie De Groof – Sanderijn Duquet – Sander Happaerts – Ria Heremans – Christine Janssens – Veronique Joosten – Frank Maes – Neri Sybesma – Marleen Van der Plaatsen – Jan Wouters

Correspondenten: Dominiek Benoot – Eric De Brabandere – Philip De Man – Jan De Mulder – Jennifer Kesteley – Charlotte Mertens – Ann Pauwels – Cedric Ryngaert

Coverfoto: UN Photo # 407608/Marc Garten – Beeld uit Antarctica, onderwerp van dispuut tussen staten en klimaatverandering.

Auteursrichtlijnen: De redactie verwelkomt alle ingezonden artikels en opiniebijdragen over VN-gerelateerde onderwerpen. De volledige auteursrichtlijnen zijn beschikbaar bij de hoofredacteur en op de website.

Lidmaatschap: 25 euro (> 25 jr.) / 15 euro (< 25 jr.) per jaar te storten op IBAN BE90 0010 4683 6932 met vermelding van “naam + voornaam – Lidmaatschap 2014”

MET DE STEUN VAN
DE VLAAMSE OVERHEID

Lid van de Unie van de Uitgevers
van de Periodieke Pers

Beste lezer,

Voor u ligt het eerste nummer anno 2014 van ons VVN-tijdschrift *Wereldbeeld*. Ondanks zijn wat kille kaft is het een rijke en warme aflevering die in het teken van internationale socio-economische vraagstukken staat, maar eigenlijk veel meer behelst. *Stephanie Bijlmakers* gaat in op de VN-Beginselen inzake Bedrijven en Mensenrechten die de VN-Mensenrechtenraad drie jaar geleden op voorstel van John Ruggie goedkeurde: wat betekenen deze mooie principes, wat is hun meerwaarde en welk impact hebben ze in de praktijk? *Frans Ragna* van APOPO toont aan wat tuberculose, landmijnen en detectieratten met elkaar gemeen hebben. U denkt natuurlijk: is APOPO een VN-agentschap? Nee: het gaat om een Belgische NGO, maar wel één die heel internationaal actief is: hoofdkwartier in Tanzania, operaties in Mozambique, Thailand, Angola en Cambodja, en een focus op het onderzoeken, ontwikkelen en in de praktijk brengen van de technologie van detectieratten voor humanitaire doeleinden, zoals het detecteren van mijnen en tuberculose. Het ijszigste – vandaar de kaft van dit nummer - én lijkigste stuk is van de hand van *Nils Vanstappen*. Het verhaalt over de internationale workshop “*The Antarctic Treaty Regime: Legal and Policy Challenges*” die onze Vereniging samen met het Leuven Centre for Global Governance Studies en met de steun van Belpo op zaterdag 25 mei 2013 organiseerde in de Koninklijke Vlaamse Academie, in de marge van de 36ste (officieel: XXXVIe) vergadering van de Consultatieve Partijen bij het Zuidpoolverdrag die van 20 tot 29 mei 2013 in Brussel doorging. *Maaike Geuens* van de onderzoeksgroep Overheid en Recht van de UA schreef een lezenswaardige bijdrage over de nieuwe Tunesische Grondwet, die door de VN en de internationale gemeenschap verwelkomd werd als een belangrijke nieuwe stap voor dit land, dat als eerste de “Arabische Lente” beleefde. Ons trouw redactielid en thans UNESCO-stafid *Jan De Bisschop* geeft ons een mooi overzicht van de recente dynamieken in de samenwerking tussen Vlaanderen, de Unesco en de Europese Unie. Het hoofd van het UNESCO Verbindingskantoor te Brussel en vertegenwoordiger van de UNESCO bij de EU, mevr. Marie-Paule Roudil, heeft overigens op 3 december 2013 voor onze Vereniging een zeer gewaardeerde lunchlezing over de samenwerking tussen UNESCO en de EU gehouden. Naast de gebruikelijke rubrieken bieden we u nog twee stukken die ietwat buiten het bestek van het thema van dit nummer vallen: *Haris Subašić* vertelt u wat Angelina Jolie, Muhammad Ali, Whoopi Goldberg, de VN en de bevordering van mensenrechten met elkaar te maken hebben; en u vindt de tekst van een voordracht die ondergetekende op 27 maart jongstleden hield op een netwerkevenement van Vlamingen in de Wereld in Brussel, met de wat boude titel “uitdagingen voor diplomatie in een snel veranderende wereld”.

U veel leesgenot toewensend, wil ik u tenslotte heel even herinneren aan het storten van uw **jaarlijkse lidmaatschapsbijdrage** van 25 euro (volwassenen) of 15 euro (jongeren en studenten). Het lidgeld voor het jaar 2014 kan worden gestort op het rekeningnummer IBAN BE90 0010 4683 6932 (BIC GEBABEBB) op naam van de Vereniging voor de Verenigde Naties, met vermelding van “naam+voornaam+lidmaatschap 2014”.

Prof. Dr. Jan Wouters

Voorzitter Vereniging voor de Verenigde Naties

Inhoud

Edito <i>Jan Wouters</i>	I
De VN Principes bijna drie jaar na goedkeuring: wat leverde het op? <i>Stephanie Bijlmakers</i>	5
De EU, België, Vlaanderen en de VN – Unesco, de Europese Unie en Vlaanderen <i>Jan De Bisschop</i>	12
Detectieratten in de mondiale strijd tegen tuberculose en landmijnen <i>Ragna Frans</i>	16
In de kijker – Challenges for the Antarctic Treaty System <i>Nils Vanstappen</i>	21
Actualiteit – De nieuwe Tunesische Grondwet: een (revolutionaire) stap voorwaarts? <i>Maaïke Geuens</i>	34
Actualiteit - Uitdagingen voor diplomatie in een snel veranderende wereld <i>Jan Wouters</i>	38
Opinie – Promoting Human Rights within the UN system: Celebrities as Goodwill Ambassadors <i>Haris Subašić</i>	42
Nieuws in het kort <i>Neri Sybesma-Knol, met bijdragen van Kirsten Arnauts</i>	47
Uw (V)VN kalender <i>Kirsten Arnauts</i>	52

De VN Principes bijna drie jaar na goedkeuring; wat leverde het op?

Stephanie Bijlmakers'

De VN Mensenrechtenraad gaf op 16 juni 2011 unaniem goedkeuring aan de VN Principes inzake Ondernemingen en Mensenrechten. Dit was een belangrijk politiek signaal. Het was voor het eerst dat de VN Mensenrechtenraad een normatieve tekst aanvaardde die niet door Staten opgesteld of onderhandeld was,² over een thema dat lange tijd het voorwerp was van een uiterst controversieel debat. De VN Principes³ geven praktische aanbevelingen over de wijze waarop bedrijven en Staten aan hun internationale verplichtingen en verantwoordelijkheden inzake mensenrechten, zoals beschreven in het VN *Protect, Respect and Remedy*-raamwerk⁴, kunnen voldoen.

De VN Principes kregen brede steun, onder andere van Staten, bedrijven en ngo's, waardoor hun tenuitvoerlegging een vlucht nam. Sindsdien hebben er zich meerdere ontwikkelingen voorgedaan. Er werd een VN Werkgroep inzake mensenrechten en bedrijven in het leven geroepen welke focust op de implementatie van de VN Principes. Daarnaast is een belangrijke rol weggelegd voor het jaarlijkse VN forum in Geneve waar belanghebbenden trends, uitdagingen en *best practices* kunnen uitwisselen. Bijna drie jaar na dato werpt zich de brandende vraag op: wat hebben de VN Principes opgeleverd en welke stappen moeten er nog worden gezet?

Origine van de VN Principes

Het beleidskader en de VN Principes werden ontwikkeld door Professor John Ruggie, de Speciale Vertegenwoordiger van de VN Secretaris-generaal inzake bedrijven en mensenrechten, gedurende zijn zesjarig mandaat (2005-2011). Dit onderzoeksmandaat was in het leven geroepen om een expert toe te laten de stand van zaken betreffende de verantwoordelijkheden van bedrijven inzake mensenrechten op internationaal niveau in kaart te brengen. De discussies die Ruggie's onderzoek losmaakte, binnen en buiten de VN, brachten de kwestie onder globale aandacht. Initieel was er vooral lof, ook van

wege mensenrechten-ngo's, doch gaandeweg zijn mandaat werd de kritiek vanuit deze hoek steeds nadrukkelijker. Volgens verschillende mensenrechtenorganisaties voldeden de VN Principes niet aan de verwachting om de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van bedrijven voor mensenrechten te versterken. De benadering die Ruggie koos, door hemzelf gekenmerkt als '*principled pragmatism*', was controversieel. Ruggie wilde vooral het verschil maken dáár waar het voor mensen het meest essentieel was in hun dagelijks leven.⁵ *Principled pragmatism* gaf uitdrukking aan zijn normatieve ambitie om duidelijkheid te scheppen over de precieze verantwoordelijkheid van bedrijven inzake mensenrechten. Het hield ook een strategisch element in, aangezien hij de tegenstellingen trachtte te overbruggen die destijds binnen de VN heersten rondom dit thema.

Prof. John Ruggie, de voormalige Speciale Vertegenwoordiger van de VN Secretaris-generaal inzake bedrijven en mensenrechten – UN Photo/Jean-Marc Ferré

Een normatieve ambitie

De normatieve ambitie van Ruggie kreeg vorm binnen het *Protect, Respect and Remedy*-raamwerk. Dit raamwerk brengt bestaande mensenrechtenstandaarden van toepassing op bedrijven samen in een logisch verband. Het rust op drie pijlers: (1) de verantwoordelijkheid van Staten om mensenrechten te beschermen tegen schendingen door bedrijven (*Sta-*

te duty to protect); (2) de verantwoordelijkheid van bedrijven om mensenrechten te respecteren (*corporate responsibility to respect*) en (3) de effectieve toegang tot rechtsmiddelen en niet-juridisch herstel (*access to remedies*). Deze pijlers zijn gedifferentieerd, doch complementair, en weerspiegelen de noodzaak om actoren te laten samenwerken. Deze cumulatieve inzet is van belang om een voor Ruggie fundamentele uitdaging op te lossen: het effectief verminderen van de zogenaamde ‘*governance gaps*’ die de globalisering heeft voortgebracht. Volgens Ruggie zijn *governance gaps* het resultaat van een groeiende macht van bedrijven die buiten het regulerend bereik van overheidssystemen valt, met alle gevolgen van dien. Gezien de afwezigheid van een internationaal verdrag dat bedrijven rechtstreeks verplicht om mensenrechtenverplichtingen na te leven, zijn het vooral de multinationals met complexe organisatiestructuren welke via dochterondernemingen ongestraft mensenrechten kunnen schenden in ontwikkelingslanden. De betrokkenheid van Westerse retailers bij de brand in de textielfabriek Rana Plaza in Bangladesh in april 2013 en van Shell bij de olie lekkages in de Nigerdelta zijn illustratief voor het aansprakelijkheidsvacuüm dat deze problematiek karakteriseert.

De grootste vernieuwing van de VN principes bevindt zich dan ook in de tweede pijler: de verantwoordelijkheid van bedrijven om mensenrechten te respecteren. Deze verantwoordelijkheid vindt grondslag in sociale verwachtingen van de samenleving en is dus niet bindend in juridische zin. Volgens Ruggie is er sprake van een universele sociale norm die bepaalt dat bedrijven mensenrechten niet mogen schenden, oftewel ‘*to do no harm*’. Van bedrijven wordt verwacht dat ze de nationale wetgeving naleven en ‘*due diligence*’ uitoefenen. *Due diligence* betekent dat bedrijven proactief stappen dienen te zetten om hun mogelijke en daadwerkelijke nadelige effecten op mensenrechten te identificeren, te voorkomen en te reduceren. Tevens dient men extern te communiceren hoe met deze effecten wordt omgegaan. Het is bovendien aanbevolen dat bedrijven over procedures beschikken, bijvoorbeeld klachtenmechanismen, ter herstel van de mogelijke nadelige effecten. Het niet naleven van deze verantwoordelijkheid kan bedrijven blootstellen aan een zogenaamde ‘*court of public opinion*’ en kan bij gelegenheid zo mogelijk ook juridisch gevolgen hebben.

Ruggie trachtte de *governance gaps* ook te bestrijden door op een innovatieve en systemische manier de verschillende ‘*governance*’-systemen die bedrijven reguleren beter op mensenrechtenbescherming te

laten aansluiten. Een ‘*smart-mix*’ van beleidsmaatregelen kunnen door overheden aangewend worden om bedrijven aan te zetten om mensenrechten te respecteren. Als gevolg van een nieuwe sociale dynamiek en de interactie met belanghebbenden, het uitwisselen van *best practices* en *learning*, zouden bedrijven worden aangezet om respect voor mensenrechten te integreren in bedrijfsprocessen, -beleid en -strategieën, zowel binnen als buiten de landsgrenzen. Ruggie voorzag de ontwikkeling van een nieuwe bedrijfscultuur waarin bedrijven hun verantwoordelijkheid serieus zouden nemen, niet omdat dit extern via wetgeving werd opgelegd, maar omdat dit door hen als vanzelfsprekend zou worden geacht. In functionele zin zou men het raamwerk kunnen vergelijken met wetgeving, doch fungeert het anders, namelijk ‘*bottom-up*’ in plaats van ‘*top-down*’.

Een strategische ambitie

De slaagkans van het raamwerk en de VN principes hing voor een groot deel af van politieke steun voor het project. Het politieke klimaat binnen de VN ten tijde van Ruggie’s benoeming in 2005 was uiterst gespannen, nadat een eerder initiatief, de VN-Ontwerpnormen inzake de Verantwoordelijkheid van Transnationale Bedrijven en andere Ondernemingen (de ‘Normen’),⁶ in de toenmalige Mensenrechtencommissie was gestrand. De Normen waren in 2003 door de VN-Subcommissie voor Mensenrechten aanvaard en voorgesteld als een soort verdrag. De Normen stelden dat bedrijven dragers zijn van internationale mensenrechtenverplichtingen. Bedrijven zouden binnen hun invloedssfeer, net als Staten, mensenrechten moeten respecteren, beschermen en de toepassing ervan naleven. Terwijl ngo’s de Normen als een nieuw referentiekader voor bedrijven en mensenrechten beschouwden, bleek de bedrijfswereld zelf fundamenteel gekant tegen de stelling dat mensenrechtenverplichtingen van Staten zouden worden overgedragen op bedrijven. Ook Staten bleken niet bereid om de Normen te ondersteunen. De toenmalige Mensenrechtencommissie verwierp de Normen, onder het mom van een gebrek aan juridische status, waarna het debat door verdeeldheid in een impasse geraakte.

Het strategische pad dat Ruggie bewandelde was er op gericht om het debat nieuw leven in te blazen. Hierbij ging hij behoedzaam en pragmatisch te werk. Allereerst veegde hij de Normen definitief van tafel. De conceptuele en juridische grondslag van de Normen was volgens hem weinig overtuigend en in de praktijk onwerkbaar. Zo zou de Subcommissie

voorbarig zijn geweest toen ze stelde dat internationale mensenrechtenverdragen bindende verplichtingen kunnen creëren voor bedrijven. Het opleggen van internationale verplichtingen aan bedrijven leek het afbakenen van verantwoordelijkheden tussen Staten en bedrijven te bemoeilijken en zou bovendien kunnen resulteren in een strategisch steekspel van beide kanten. Ruggie trok de juridische status van de Normen, voorgesteld als een herinterpretatie van internationaal recht, dan ook in twijfel en besloot, ondanks nadrukkelijke verzoeken van mensenrechten-ngo's, om niet op de Normen verder te bouwen. Hij deed bovendien geen aanbeveling om een nieuw internationaal verdrag inzake bedrijven en mensenrechten te onderhandelen. Dergelijke onderhandelingen zouden jaren aanslepen en de initiatieven om op korte termijn concrete stappen te zetten om mensenrechtenstandaarden van bedrijven te verhogen, kunnen ondermijnen.

In plaats daarvan trachtte Ruggie een nieuw globaal raamwerk te ontwikkelen en te bouwen aan consensus om zoveel mogelijk partijen met verschillende belangen op dezelfde lijn te krijgen. Ruggie mobiliseerde steun voor zijn project tijdens een uitgebreid consultatieproces. Na een vijftigtal internationale consultaties, bezoeken en proefprojecten werd in 2011 consensus bereikt. De goedkeuring van de VN Mensenrechtenraad gaf de VN Principes de politieke legitimiteit en een zekere mate van autoriteit om als nieuw 'focal point' te fungeren. Het raamwerk en de VN Principes zouden als een globaal actieplatform in de toekomst cumulatieve veranderingen teweeg kunnen brengen. Het juridische uitkristalliseren van de verantwoordelijkheid van bedrijven binnen internationaal recht lijkt daarbij niet uitgesloten.

Kritiek vanuit de mensenrechtenhoek

Voor de voorstanders van mensenrechten was de goedkeuring van de VN Principes echter eerder een politiek succes dan een effectieve oplossing voor de *de facto* immuniteit van bedrijven voor mensenrechtenschendingen. Volgens Human Rights Watch weerspiegelen de VN Principes een status quo, een wereld waarin bedrijven worden aangemoedigd maar niet worden verplicht om mensenrechten te respecteren.⁷ Debet hieraan achtte men de pragmatische aanpak en het streven naar consensus en legitimiteit. Een punt van kritiek betrof het feit dat Ruggie, steeds strevend naar consensus, het standpunt van bedrijven zwaarder zou hebben laten wegen dan dat van ngo's.⁸ De pragmatische oplossing omzeilde ook obstakels, zoals de vraag of een internationaal verdrag moest onderhandeld worden.

Voorts werden controversiële issues door Ruggie benoemd zonder dat daarvoor een effectieve oplossing werd geboden of simpelweg vermeden.⁹ Het uitblijven van een internationaal klachtenmechanisme voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen door bedrijven is hiervan een voorbeeld.

De VN Principes zijn op bepaalde punten minder verregaand dan de gezaghebbende interpretaties van de VN controleorganen bij mensenrechtenverdragen. Volgens de VN Principes dienen Staten bijvoorbeeld bedrijven aan te sporen om mensenrechten te respecteren. Dit wringt met de benadering van het Comité inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, die stelt dat Staten extraterritoriale verplichtingen hebben om de activiteiten van hun bedrijven buiten de landsgrenzen te reguleren ten behoeve van de bescherming van mensenrechten. Ook benadrukken de VN Principes volgens mensenrechtenvoorstanders onvoldoende het recht op herstel, zoals verankerd in mensenrechtenverdragen, door de nadruk te leggen op niet-juridische klachtenmechanismen.¹⁰ Het bestaan van een universele consensus over de VN principes dient volgens mensenrechtenvoorstanders dan ook met een korrel zout te worden genomen.

De implementatie van de VN Principes in de EU context

Nu de toon is gezet werpt de vraag zich op welke vruchten de VN Principes inmiddels hebben afgeworpen. De VN Principes zijn in verschillende internationale regulerende initiatieven geïntegreerd, waaronder de OESO-Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen, de ISO26000 en de duurzaamheidsrichtlijnen van de International Finance Corporation. Ook de Europese Commissie nam de VN Principes op in het nieuwe EU beleid en actieplan inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen (2011-2014). In onderstaande analyse staat de vraag centraal welke stappen zijn gezet ter bevordering van de implementatie van de VN Principes binnen de EU context.

Het vernieuwde EU beleid inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen (2011-2014)

De Europese Commissie draagt het werk van Ruggie hoog in het vaandel. De Commissie en de Delegaties van de Europese Unie namen destijds actief deel aan Ruggie's consultaties en spraken hun steun uit tijdens zijn jaarlijkse presentatie in de VN. Nog tijdens Ruggie's mandaat initieerde de EU reeds een

studie over een mogelijk wettelijk kader inzake mensenrechten en het milieu voor Europese bedrijven die buiten de EU actief zijn (2010),¹¹ en een studie betreffende verantwoord beheer van mondiale toeleveringsketens (2011).¹² Ook publiceerde de Commissie richtlijnen betreffende sociale overwegingen in openbare aanbestedingen en gaf ze aanzet tot openbare raadplegingen inzake niet-financiële rapportage.¹³ Op 30 mei 2011, bij de voorstelling van Ruggie's laatste rapport, complimenteerden EU vertegenwoordigers het ontwerp van VN Principes en werd er gesproken van een bijzonder duidelijk en gezaghebbend beleidsraamwerk. De EU gaf dan ook aan de mogelijkheden te zullen verkennen om haar eigen benadering en praktische invulling met betrekking tot de implementatie van de VN Principes verder te ontwikkelen.

De Europese Commissie presenteerde op 25 oktober 2011 haar 'Vernieuwde EU-strategie 2011-2014 ter bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen'. Daarin definieerde de Commissie maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) als 'de verantwoordelijkheid van bedrijven voor het effect dat ze op de samenleving hebben'.¹⁴ Deze definitie verwees niet meer expliciet naar de vrijwillige aard van MVO, maar houdt in dat bedrijven wetgeving moeten naleven en collectieve arbeidsovereenkomsten tussen sociale partners moeten respecteren. Bedrijven dienen ook aandacht te besteden aan de integratie van mensenrechtenbelangen in hun bedrijfsactiviteiten en kernstrategieën in nauwe samenwerking met hun stakeholders. Het gebruik van de termen 'verantwoordelijkheid' en 'effect' suggereert dat de nieuwe definitie van MVO voortbouwt op de verantwoordelijkheid om mensenrechten te respecteren, zoals deze in de VN Principes werd geïntroduceerd. MVO dient twee doeleinden; (1) het creëren van zoveel mogelijk gedeelde waarde voor eigenaren/aandeelhouders, andere stakeholders en de samenleving als geheel en (2) het opsporen, voorkomen en verminderen van mogelijke negatieve effecten.

Het doel om 'zoveel mogelijk gedeelde waarde te creëren' weerspiegelt het idee dat zowel economische en sociale waarden essentieel zijn om het succes van een bedrijf op lange termijn te waarborgen en gelijktijdig gunstige voorwaarden te creëren voor de samenleving.¹⁵ De mededeling van de Commissie benadrukt ook het belang om nadelige effecten van bedrijven te identificeren. Dit brengt de verantwoordelijkheid van bedrijven om mensenrechten te respecteren binnen het bestek van MVO. De verwijzing naar 'opsporen, voorkomen en verminderen'

toont aan dat de Europese Commissie inspiratie vond in het *due diligence* principe, zoals beschreven in de VN Principes. Dit laatste blijkt eveneens uit de bewoording dat bedrijven, met inbegrip van hun toeleveringsbedrijven, worden gestimuleerd tot '*risk-based due diligence*'.

De verantwoordelijkheid van bedrijven om negatieve effecten te verhelpen is daarentegen niet expliciet opgenomen in de EU definitie van MVO. Het wekt de indruk dat de EU in haar beleid meer de nadruk legt op de verantwoordelijkheid van bedrijven om te anticiperen op potentiële en daadwerkelijke betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen en minder op de aansprakelijkheid van bedrijven en de noodzaak op herstel.

Een agenda met actiepunten 2011-2014

De Europese Commissie integreerde de VN Principes in haar actieprogramma (2011-2014) om een betere coherentie in EU beleidsmaatregelen te bewerkstelligen. De Commissie stelde het doel voorop om 'alle Europese bedrijven hun verantwoordelijkheid [te laten] nemen en de mensenrechten na te leven overeenkomstig de *UN Guiding Principles*'. De voornemens vooropgesteld door de Commissie met betrekking tot de implementatie van de VN Principes zijn inmiddels grotendeels gerealiseerd. In drie sectoren werden mensenrechtenrichtlijnen voor bedrijven ontwikkeld: ICT¹⁶, olie en gas¹⁷ en uitzendarbeid¹⁸. Ook publiceerde de Commissie in 2012 een gids voor midden- en kleinbedrijven (MKB's) en vijf case studies.¹⁹ Ten slotte verzocht de Commissie de EU lidstaten om nationale actieplannen te ontwikkelen inzake de toepassing van de VN Principes. De eerste actieplannen werden in 2013 door het Verenigd Koninkrijk en Nederland voorgesteld.

De actieplannen kennen, naast een reeks aan vrijwillige maatregelen, ook aanvullende regelgeving ter ondersteuning van de MVO doelstellingen. Regelgeving kan, als onderdeel van een slimme mix van beleidsmaatregelen, volgens de Commissie nuttig zijn om 'de transparantie te bevorderen, marktprikkels voor maatschappelijk verantwoord ondernemen te creëren en de verantwoordingsplicht van bedrijven te waarborgen'.²⁰ Zo beloofde de Commissie wetwijzigingen door te voeren inzake sociale en ecologische informatieverplichtingen door bedrijven.²¹ De Commissie stelde op 16 april 2013 haar ontwerp-richtlijnen ter wijziging van de Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG voor, welke bepaalde grote vennootschappen verplichten om niet-financiële informatie, onder andere gerelateerd aan mensenrech-

ten, en informatie inzake diversiteit op te nemen in hun jaarverslag.²²

Een ander aspect van beleid van de Commissie focust op de overheidsopdrachten. In het kader van de herziening van de richtlijnen over overheidsopdrachten in 2011 werd de integratie van sociale en milieuoverwegingen vereenvoudigd.²³ Een korte toelichting van deze richtlijnen volgt ter illustratie van de betekenis van deze regelgeving in relatie tot de implementatie van de VN Principes.

De herziening van richtlijnen inzake overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten

De Commissie introduceerde de ontwerprichtlijnen overheidsopdrachten in december 2011. Na de goedkeuring door de Raad van de EU, werden deze ook op 15 januari 2014 door het Europees Parlement aanvaard. De modernisering van de regelgeving kadert in de realisatie van de Europa 2020 strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei.²⁴

De nieuwe richtlijnen staan toe dat Staten sociale overwegingen integreren in verschillende fases van een aanbestedingsprocedure, conform de principes van non-discriminatie, gelijke behandeling en transparantie.²⁵ Bij de *gunning van een contract* dienen inschrijvers te worden beoordeeld op basis van één criterium: 'de economisch meest voordelige inschrijving'. Dit wordt bepaald op basis van prijs en kosten, door middel van een *cost/effectiveness* benadering, en mag een prijs-kwaliteitsratio bevatten. Het prijs-kwaliteitsratio kan echter worden bepaald op basis van sociale aspecten. Betreffende *technische specificaties* mogen overheidsdiensten, onder bepaalde voorwaarden,²⁶ de gewenste sociale kenmerken van diensten, leveringen of werken, dan wel de processen, productiemethoden of provisie daarvan, opstellen.²⁷ Overheidsdiensten mogen ook bepaalde sociale voorwaarden stellen aan de *uitvoering van een contract*, behoudens dat deze niet discriminerend zijn en bij het onderwerp van het contract aansluiten.²⁸

De nieuwe richtlijnen bieden Staten de mogelijkheid om sociale overwegingen op te nemen als criteria bij het uitschrijven van overheidsopdrachten. Hoewel de bewoording meer expliciet is dan wat het geval was in de vorige richtlijnen, worden Staten nog steeds niet verplicht om dit te doen. De 'economisch meest voordelige inschrijving' wordt bepaald op basis van de best mogelijke prijs kwaliteitverhouding en hier is altijd een prijs- of kostenelement aan de orde. Overheidsdiensten kunnen nog steeds een

contract gunnen aan een onderneming louter op basis van prijs- of kostencriteria,²⁹ doch wordt Staten meer ruimte geboden om zo'n eenzijdige evaluatie af te raden en zelfs de verbieden.³⁰ Daar waar de prijs en kosten vastliggen kunnen overheidsdiensten zich bij uitstek baseren op kwalitatieve criteria, inclusief sociale aspecten. Er dient echter altijd sprake te zijn van een verband tussen sociale criteria en het onderwerp van het contract. Dit betekent dat overheidsdiensten geen sociale criteria of condities kunnen stellen aan inschrijvers betreffende hun mensenrechtenbeleid in algemene zin. De nadruk in de richtlijnen ligt vooral op arbeidsrechten en niet op de bescherming van het gehele mensenrechtenspectrum. Overheidsdiensten dienen bijvoorbeeld een inschrijver uit te sluiten van deelname als diens inschrijving abnormaal laag is als gevolg van inbreuk op sociale verplichtingen, collectieve overeenkomsten en internationale verdragen. De bedoelde verdragen zijn deze afgesloten in het kader van de Internationale Arbeidsorganisatie, niet de algemene internationale mensenrechtenverdragen. Ten slotte bevatten de nieuwe richtlijnen geen rechtstreekse verwijzing naar mensenrechten.

Conclusie

De benadering van Ruggie was er vooral op gericht om de systemische problemen die ten grondslag liggen aan *governance gaps* aan te pakken. Het raamwerk en de VN Principes maken duidelijk hoe verschillende actoren voortaan anders dienen te opereren om zo, de krachten te bundelen. De betere coherentie en een nieuwe sociale dynamiek zou op lange termijn op grote schaal verandering moeten teweeg brengen. Ruggie richtte de aandacht op nieuwe en universele, maar niet juridisch bindende, normen inzake de verantwoordelijkheid van bedrijven om mensenrechten te respecteren. De goedkeuring door de Mensenrechtenraad zorgde op haar beurt voor een bepaalde mate van legitimiteit en gezag. Door de afwezigheid van *due diligence* regelgeving en het niet bestaan van sancties, blijft deze verantwoordelijkheid echter nog te vrijblijvend. Binnen de EU context is het nog maar de vraag of, onder de nieuwe EU richtlijnen, Staten daadwerkelijk bedrijven zullen kunnen aanzetten om meer verantwoordelijkheid te nemen inzake mensenrechten. Door de afwezigheid van sancties en sterk ontwikkelde klachtenmechanismen, blijken de VN Principes vooralsnog weinig vat te hebben op zogenaamde *corporate laggards*. Voor individuen en groepen die hiervan het slachtoffer worden bieden de VN Principes dan ook nog onvoldoende soelaas.

Noten

1. Doctoraal onderzoeker aan het Leuven Centre for Global Governance Studies, KU Leuven.
2. J Ruggie, 2013, *Just Business, Multinational Corporations and Human Rights*, Norton & Company: New York, xx.
3. Human Rights Council, Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework, 17th Session, 21 maart 2011, A/HRC/17/31 (2011), <http://www.business-humanrights.org/media/documents/ruggie/ruggie-guiding-principles-21-mar-2011.pdf>
4. Human Rights Council, Protect, Respect and Remedy: a Framework for Business and Human Rights, 8th session, 7 april 2008, A/HRC/8/5 (2008), <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/128/61/PDF/G0812861.pdf?OpenElement>
5. Commission on Human Rights, Interim Report of the Special Representative to the Secretary-General on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and Other Business Enterprises, 22 februari 2006, U.N. Doc. E/CN.4/2006/97 (2006), 20.
6. UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Norms on the responsibilities of transnational corporations and other business enterprises with regard to human rights, 55th session, 26 augustus 2003, E/CN.4/Sub.2/2003/12/Rev.2. (2003)
7. Human Rights Watch, UN Human Rights Council: Weak Stance on Business Standards, 16 juni 2011, <http://www.hrw.org/news/2011/06/16/un-human-rights-council-weak-stance-business-standards>
8. Surya Deva, 2013, *Treating human rights lightly: a critique of the consensus rhetoric and the language employed by the Guiding Principles*, in Deva S. en Bilchitz D., *Human Rights Obligations of Business, Beyond the Corporate Responsibility to Respect?*, Cambridge University Press: Cambridge
9. Id., p. 87
10. Joint Civil Society Statement on the draft Guiding Principles on Business and Human Rights, januari 2011, <http://www.cesr.org/downloads/Joint%20Statement%20on%20UN%20Respect%20Protect%20Remedy.pdf>.
11. M van Opijnen, J Oldenziel, 2011, *Responsible Supply Chain Management Potential Success Factors and Challenges for Addressing Prevailing Human Rights and Other CSR Issues in Supply Chains of EU-Based Companies*, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=1014&furtherNews=yes>.
12. European Commission, 2010, *Buying Social a Guide to Taking Account of Social Considerations in Public Procurement*, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=978&furtherNews=yes>.
13. European Commission, 2011, *Summary Report of the Responses Received to the Public Consultation on Disclosure of Non-Financial Information by Companies*, http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/non-financial_reporting/summary_report_en.pdf
14. European Commission, 2011, *Communication A Renewed EU Strategy 2011-2014 for Corporate Social Responsibility*, 25 October 2011, COM(2011) 681 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PDF>, p.6
15. ME Porter & MR Kramer, 'Creating Shared Value' (2011) 89 Harvard Business Review 1-2, 62-77.
16. European Commission, ICT Sector Guide on Implementing the UN Guiding Principles on Business and Human Rights, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/csr-sme/csr-ict-hr-business_en.pdf
17. European Commission, Oil and Gas Sector Guide on Implementing the UN Guiding Principles on Business and Human Rights, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/csr-sme/csr-oag-hr-business_en.pdf
18. European Commission, Employment & Recruitment Agencies Sector Guide on Implementing the UN Guiding Principles on Business and Human Rights, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/csr-sme/csr-era-hr-business_en.pdf
19. European Commission, *My business and human rights A guide to human rights for small and medium-sized enterprises*, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/csr-sme/human-rights-sme-guide-final_en.pdf
20. European Commission, 2011, *Communication A Renewed EU Strategy 2011-2014 for Corporate So-*

cial Responsibility, 25 oktober 2011, COM(2011) 681, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PDF>, p.11.

21. Id., p.13.

22. European Commission *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC as regards disclosure of non-financial information and diversity information by certain large companies and groups*, 16 april 2013, COM(2013) 207.

23. European Commission, 2011, *Communication A Renewed EU Strategy 2011-2014 for Corporate Social Responsibility*, 25 oktober 2011, COM(2011) 681, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PDF>, p.11.

24. European Commission, *Green paper on the modernisation of EU public procurement policy Towards a more efficient European Procurement Market*, 27 januari 2011, COM(2011) 15.

25. European Parliament, 2014, *Position of the European Parliament adopted at first reading on 15 January 2014 with a view to the adoption of Directive 2014/.../EU of the European Parliament and of the Council on public procurement and repealing Directive 2004/18/EC*, Art. 18.1.

26. Id. Art. 42.1.

27. Id. Art. 42.

28. Id. Art. 70.

29. Id. Dit is ondanks dat de criteria van 'price-only' dat voorheen als tweede gunningscriteria fungeerde, niet in de nieuwe Richtlijnen terugkomt.

30. Id. Recital 90.

De EU, België, Vlaanderen en de VN

UNESCO, de Europese Unie en Vlaanderen¹

Jan De Bisschop²

"A hundred thousand men, coming one after another, cannot move a ton weight; but the united strength of 50 would transport it with ease."

George Washington, brief aan Dr. William Gordon, 8 juli 1783

Samen bereik je meer dan alleen. De meesten onder ons zijn hier terecht van overtuigd, en zelfs in het communautaire België durft al wel eens iemand opperen dat het misschien efficiënter is als Vlaanderen en Wallonië voor bepaalde dingen zouden samenwerken. Over de grondgedachte is er dus een brede consensus, de praktische uitvoering ervan is vaak minder vanzelfsprekend.

Dit is ook het geval op wat we het internationale of multilaterale toneel zijn gaan noemen. Binnen zowel de ontwikkelingssamenwerking als de humanitaire hulpverlening, of meer algemeen de internationale betrekkingen, is het eigenlijk een relatief recent fenomeen dat verschillende multilaterale actoren ofwel onderling, ofwel samen met statelijke of niet-gouvernementele actoren zijn gaan samenwerken, om door deze samenwerking een aantal gezamenlijk vooropgestelde doelen te bereiken. De *'High Level Fora on Aid Effectiveness'*, die achtereenvolgend plaatsvonden te Rome, Parijs, Accra, en recent ook Busan waren hierbij mijlpalen en de *'Verklaring van Parijs over de doeltreffendheid van hulp'* uit 2005 is een belangrijke internationale leidraad geworden.

Eerder recent zijn ook UNESCO, de Europese Unie en Vlaanderen in hun onderlinge samenwerking deze weg ingeslagen, geleid door deze principes en vanuit de gedachte dat ze door een verder doorgedreven samenwerking elk hun respectievelijke impact kunnen vergroten. Samen kunnen we meer dan afzonderlijk, doen we het ook beter en, niet onbelangrijk in tijden waar budgetten voor ontwikkelingshulp en bijdragen aan internationale organisaties onder druk staan: ook voor een kleiner budget.

Ondanks het feit dat deze concrete samenwerking eerder een fenomeen is van de laatste jaren is ze naast op de algemene principes rond de efficiëntie van hulp ook gestoeld op een aantal gedeelde morele principes die

deze verschillende actoren sinds jaar en dag aanhangen: een gemeenschappelijk waardenkader gebaseerd op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het geloof in multilateralisme als middel bij uitstek om mondiale problemen op te lossen.

De gedeelde principes zijn er dus, maar wat heeft nu specifiek UNESCO, de EU en Vlaanderen er toe aangezet om te gaan samenwerken?

De 28 lidstaten van de Europese Unie zijn tegelijkertijd ook allen lidstaten van UNESCO, en UNESCO, als gespecialiseerde organisatie van de Verenigde Naties bevoegd voor onderwijs, cultuur, wetenschappen en communicatie is omwille van deze gedeelde bevoegdheden ook een prioritaire organisatie voor de Vlaamse Regering.

De Europese Unie, door haar lidstaten en instellingen, is wereldwijd de grootste donor voor ontwikkelingshulp, waarbij ze ongeveer 60% van officiële ontwikkelingshulp voor haar rekening neemt. Daarnaast is de EU ook een van de belangrijkste actoren voor het ontwikkelen en uitvoeren van de beleidsagenda van de Verenigde Naties hetgeen nog werd versterkt door het oprichten van de European External Action Service in 2009.

Ondanks het feit dat zowel de Europese Unie als de Verenigde Naties beide oorlogskinderen zijn en dus al een hele tijd bestaan is het verhaal van hun concrete en praktische samenwerking eerder recent, en begint het pas op 29 April 2003.

UNESCO en de Europese Unie

Op dat moment ondertekenden UN Deputy Secretary General Fréchette en Europees Commissaris voor Ontwikkeling en Humanitaire Zaken Nielson, de *'Financial and Administrative Framework Agreement'* tussen de Europese Unie en de Verenigde Naties. Deze overeenkomst, beter gekend onder haar acroniem 'FAFA', zal weinigen buiten de Europese instellingen of Verenigde Naties vertrouwd in de oren klinken maar is wel be-

palend voor de samenwerking tussen beide organisaties. In deze overeenkomst erkennen de Europese Unie en de Verenigde Naties immers dat er tussen beide organisaties een bijzondere en geprivilegeerde relatie bestaat, en wordt er ook een bijzondere modaliteit om deze relatie concreet invulling te geven gecreëerd. Deze modaliteit staat gekend als *'Joint Management'*.

'Joint Management' is een specifieke modaliteit waarbij de Europese Commissie sommige van haar implementatietaken toekent aan internationale organisaties, en hiervoor ook een budget ter beschikking stelt. Ondanks de naam *'Joint Management'* worden deze taken niet gezamenlijk uitgevoerd door de Europese Commissie en de internationale organisatie, maar delegeert en financiert de Europese Commissie deze taken enkel, waarbij het door audit, controlemissies en verplichte rapportering wel scherp toezicht houdt op de uitvoering ervan.

De ondertekening van FAFA in 2003 had verstrekkende gevolgen; de Europese instellingen werden hierdoor een van de belangrijkste donoren van de Verenigde Naties. Momenteel komt ongeveer 8% van het totale budget van de Verenigde Naties van de Europese Commissie, in 2012 voor een totaalbedrag van meer dan 2 miljard euro verdeeld over de verschillende organisaties van de Verenigde Naties. Samen staan de Europese Commissie en de Europese lidstaten zelfs in voor ongeveer 50% van het totaalbudget van de Verenigde Naties.

Een ander gevolg was dat vanaf de ondertekening in 2003 bijna alle organisaties binnen de familie van de Verenigde Naties te Brussel neerstreken. Vandaag zijn er 27 Offices van de Verenigde Naties in Brussel gevestigd en hebben al deze organisaties samen meer dan 250 medewerkers die in Brussel zijn gestationeerd.

Deze medewerkers behartigen er de belangen van hun respectievelijke organisaties en volgen er ook de concrete samenwerking met de Europese Commissie ten gevolge van FAFA op. Voor een aantal zaken, zoals gezamenlijke communicatie-acties, de juridische opvolging van FAFA, en gecoördineerde reacties op het Europese beleid werken deze organisaties ook samen binnen 'UNBT', of het *United Nations Brussels Team*.

Eén van de organisaties die niet onmiddellijk na de ondertekening van FAFA te Brussel neerstreek was... UNESCO. Hiervoor is geen eenduidige verklaring, maar een belangrijk element hierbij was dat de toenmalige Japanse Directeur-generaal van UNESCO, Koichira Matsuura, geen uitgesproken interesse toonde in het uitbreiden van de samenwerking met de Euro-

pese Instellingen. UNESCO werd toen ook nog niet geconfronteerd met een budgetcrisis als gevolg van het toetreden van Palestina tot de organisatie. Voor de huidige Directeur-generaal van UNESCO, de Bulgaarse Irina Bokova, was verdere samenwerking met de EU echter wel een prioriteit, en zij maakte tijdens haar verkiezing hiervan dan ook een van haar speerpunten.

Na haar verkiezing voegde Irina Bokova ook dadelijk de daad bij het woord en op 16 februari 2011 werd te Brussel in het UN House het *'UNESCO Liaison Office and Representation to the European Union'* geopend. Op 8 oktober 2012 werd ook een Memorandum of Understanding ondertekend tussen UNESCO, de Europese Commissie en de European External Action Service. In deze MoU wordt opgeroepen tot een verder doorgedreven samenwerking en worden ook een aantal domeinen opgesomd waar deze samenwerking bij uitstek kan gebeuren: onderwijs en cultuur als driers voor ontwikkeling, media en het recht op vrije meningsuiting, wetenschap en innovatie, bioethiek en maritiem beleid en onderzoek. Het uitbreiden van de onderlinge samenwerking, door het opvolgen van bestaande samenwerkingen en het initiëren van nieuwe, is de taak van het UNESCO Liaison Office te Brussel.

UNESCO's Directeur-generaal Irina Bokova en Voorzitter van de Europese Raad Herman Van Rompuy – © Council of the European Union.

Ondanks de historische achterstand ten opzichte van de andere organisaties van de Verenigde Naties in Brussel groeit de samenwerking tussen UNESCO en de Europese instellingen gestaag. Op dit moment worden er wereldwijd met financiering van de EU een dertigtal projecten uitgevoerd of opgestart door UNESCO, waarbij de totale bijdrage van de Europese Commissie ongeveer 50 miljoen euro bedraagt.

Een typevoorbeeld van deze samenwerking is het sinds dit jaar opgestarte *'Net-Med Youth Project'*. Dit

UNESCO-project krijgt via de 'Joint Management' modaliteit financiering van de Europese Commissie ter waarde van 8 miljoen euro, en is erop gericht om de capaciteit van onafhankelijke jongerenorganisaties in 10 landen rond de Middellandse Zee te versterken. Het project vertrekt van de gedachte dat de jeugd één van de drijvende krachten was achter de Arabische Lente en wil zo het prille democratiseringsproces dat zich momenteel voltrekt in een aantal van deze landen ondersteunen.

De Europese Unie delegeert deze taak naar UNESCO omdat ze zelf de capaciteit niet heeft om deze uit te voeren, maar ook omdat ze in deze landen zelf teveel als een politieke actor wordt gezien. UNESCO, als organisatie van de Verenigde Naties die culturele diversiteit hoog in het vaandel draagt, wordt in deze regio maar ook elders ter wereld eerder als neutraal gezien, waardoor de organisatie ook toegang en medewerking krijgt waar dit voor de Europese Unie vaak veel moeilijker is.

Een ander voorbeeld van de samenwerking tussen UNESCO en de Europese Unie is het '*Central-African World Heritage Forest Initiative*'. Bij dit 4-jarig project gefinancierd door de Europese Commissie werkt het Werelderfgoedcentrum van UNESCO samen met het World Wide Fund for Nature, beter gekend als het WWF, en de Wildlife Conservation Society om de bossen en hun biodiversiteit in Centraal Afrika te beschermen, door opleiding van parkwachters en campagnes en onderwijs ter bewustmaking van de lokale bevolking.

UNESCO, de Europese Unie en Vlaanderen

14

In het begin van dit artikel had ik over het feit dat UNESCO en de Europese Unie maar ook Vlaanderen hun krachten bundelen, waarbij ik het tot hiertoe vooral had over de samenwerking tussen UNESCO en de Europese Unie en niet zozeer over Vlaanderen. Waar komt nu Vlaanderen in dit verhaal?

De betrokkenheid van Vlaanderen bij de samenwerking tussen UNESCO en de EU is van een nog recentere datum, en is het gevolg van de bijzondere relatie die Vlaanderen ten opzichte van zowel de Europese Unie als UNESCO onderhoudt. Omwille van de bevoegdheden die Vlaanderen en UNESCO delen op het vlak van onderwijs, cultuur, erfgoed, media en weten-

schappen is UNESCO een prioritaire organisatie voor de Vlaamse Regering, binnen haar buitenlands beleid. Dit heeft zijn invulling gekregen met de samenwerkingsovereenkomst die in 1998 reeds werd afgesloten tussen Vlaanderen en UNESCO en die een van de enige overeenkomsten is tussen UNESCO en een substantelijke actor. Deze samenwerkingsovereenkomst bleef ook geen dode letter, en in de jaren na de ondertekening kreeg deze verder vorm door de oprichting van twee trustfondsen waarmee Vlaanderen projecten en programma's bij UNESCO financieel ondersteunt. Een van de twee trustfondsen is hierbij gericht op cultuur op erfgoedconservatie, het andere op projecten rond water en oceanen.

De Directeur-generaal van UNESCO Irina Bokova en Vlaams Minister-President Kris Peeters – © UNESCO/Michel Ravassard

Vlaanderen is zelf ook steeds een van drijvende krachten geweest achter het uitbreiden van de samenwerking tussen UNESCO en de Europese Unie. Niet alleen heeft het deze samenwerking bij de besprekingen in UNESCO's Uitvoerende Raad op de agenda geplaatst, maar heeft het ook steeds, bij monde van toenmalig Minister bevoegd voor Buitenlands Beleid Bourgeois en huidig Minister-President Peeters, er een vurig pleidooi voor gehouden.

Sinds de oprichting in 2011 van het *UNESCO Liaison Office and Representation to the European Union* te Brussel heeft Minister-President Peeters daarnaast ook steeds zijn grote steun verleend aan het verder functioneren van dit bureau, door het ter beschikking stellen van een ambtenaar van zijn Departement internationaal Vlaanderen, in casu mezelf, en door het financieren van verschillende stagiairs binnen het bureau.

Vlaanderen stelt ook zijn expertise en kennisinstellingen ter beschikking van de samenwerking tussen UNESCO en de Europese Unie en dit dan vooral binnen het Europese programma voor Wetenschap en Innovatie, het huidige programma 'Horizon 2020'. Vlaamse instellingen gaan er samen met UNESCO

deelnemen aan verschillende Europese oproepen, waarbij ze hun krachten gaan bundelen rond verschillende voor zowel Vlaanderen als UNESCO relevante onderwerpen. Het feit dat zowel UNESCO als deze Vlaamse instellingen hierdoor meer kans maken om te kunnen genieten van Europese financiering voor deze projecten zorgt voor een win-win effect voor beide en vormt tevens een motivatie en aansporing om samen op de ingeslagen weg verder te gaan.

Een laatste reden voor het versterken van de samenwerking tussen UNESCO, de Europese Unie en Vlaanderen is een direct gevolg van de hierboven vermelde modaliteit voor samenwerking tussen UNESCO en de Europese Unie, namelijk *'Joint Management'*. Bij deze modaliteit wordt er door de Europese Unie immers steeds een percentage cofinanciering verwacht van de organisatie die de Europese fondsen ontvangt.

In vergelijking met de Europese instellingen zijn de fondsen van Vlaanderen beperkt, maar door deze door de EU gevraagde cofinanciering kan Vlaanderen wel een sleutelrol gaan spelen bij de totstandkoming van deze grootschalige projecten, en de impact van haar fondsen exponentieel vergroten. In haar huidige financiële situatie en gezien de schaal van de Europese projecten is het voor UNESCO soms heel moeilijk om deze cofinanciering zelf op te hoesten, waardoor de Vlaamse fondsen als ze hiervoor worden ingezet aan belang winnen, zowel naar UNESCO als naar de Europese Unie toe.

De Europese Unie stelt daarnaast ook hoge eisen inzake visibiliteit en communicatie rond de projecten die ze financiert, mede ingegeven door het groeiende scepticisme naar de Europese instellingen toe. Door echter de cofinanciering te voorzien voor deze projecten kan Vlaanderen mee genieten van deze hoge mate van visibiliteit. Als mede-donor van een project geniet het immers van dezelfde voorwaarden, ondanks de veel kleinere bijdrage dan deze van de Europese Unie.

Tegelijk onderschrijft Vlaanderen zo ook duidelijk de actuele internationale agenda rond het efficiënter maken van hulp en kan het door zijn fondsen bij UNESCO als *'seed money'* te gebruiken zelfs als initiator van grotere UNESCO-EU projecten gaan fungeren.

Een recent en actueel voorbeeld van een project waar deze samenwerking UNESCO-EU-Vlaanderen op dit moment in de praktijk wordt omgezet is het door de Europese Unie gefinancierde UNESCO project *'Safeguarding Syrian Heritage'*. Dit project moet er niet alleen voor zorgen dat tijdens het Syrische conflict het land niet volledig beroofd wordt van zijn kunstschat-

ten, waarbij UNESCO dan gaat samenwerken met Interpol, Europol en de buurlanden van Syrië, maar ook dat na het conflict het erfgoed terug kan gerestaureerd en ontsloten worden, om zo aan de hand van deze symbolen van een gedeeld verleden een mogelijk verzoenings- en toekomstig vredesproces te faciliteren.

De oude stad van Aleppo te Syrië. UNESCO Werelderfgoedsite © UNESCO/Ron Van Oers

De Vlaamse bijdrage voor de totstandkoming van dit project was instrumenteel. Vanuit het op erfgoed gerichte Vlaamse trustfonds bij UNESCO voorziet Vlaanderen voor dit grootschalige project, dat financiering ontvangt van de EU voor een bedrag van 2,5 miljoen Euro, de gevraagde cofinanciering.

Met haar beperkt budget voor buitenlands beleid kan Vlaanderen zo toch een belangrijke en zelfs vaak onmisbare rol spelen naast de Europese Commissie en UNESCO, in het midden van de actualiteit.

Noten

1. Artikel ook reeds verschenen in UNESCO Info 2/10/2014.
2. Jan De Bisschop is UNESCO Liaison Officer bij de Europese Instellingen te Brussel en werd hiervoor gedetacheerd door het Departement internationaal Vlaanderen. Hij is lid van de redactieraad van *Wereldbeeld. Tijdschrift voor de Verenigde Naties* en schrijft dit artikel in eigen naam.

De EU, België, Vlaanderen en de VN

Detectie ratten in de mondiale strijd tegen tuberculose en landmijnen.

Ragna Frans¹

Inleiding

Tuberculose en landmijnen lijken op het eerste zicht niet zo veel met elkaar gemeen te hebben. Buiten de trieste vaststelling misschien dat beide humanitaire problemen dagelijks duizenden slachtoffers eisen, dat ze gemeenschappen ontwrichten en structurele belemmeringen creëren voor de ontwikkeling van miljoenen mensen.

Tuberculose is één van de meest dodelijke infectieziekten ter wereld en eiste in 2012 1,3 miljoen mensenlevens.² Van de 8,6 miljoen mensen die in datzelfde jaar tuberculose ontwikkelden, waren er 1,1 miljoen HIV-positief. Omwille van co-infectie HIV/AIDS en tuberculose ligt het sterftecijfer voor tuberculose in Afrika veel hoger in vergelijking met andere continenten. Iemand met actieve tuberculose die geen behandeling krijgt, kan jaarlijks tien tot vijftien nieuwe mensen besmetten. Een snelle diagnose en behandeling zijn dus essentieel om levens te redden en verspreiding van de ziekte tegen te gaan. In veel ontwikkelingslanden wordt tuberculose gediagnosticeerd door middel van het microscopisch evalueren van een sputummonster. Hoewel de methode tuberculose goed kan uitsluiten, is ze ook traag en kunnen tussen de 20 en 80 procent van de patiënten gemist worden, afhankelijk van de staat van het sputummonster, de vaardigheden van de laborant en de kwaliteit van de aanwezige apparatuur. Het verhogen van de opsporingsgraad blijft één van de grootste uitdagingen om deze snel verspreidende ziekte tegen te gaan. Er werd al meermaals opgeroepen tot het ontwikkelen en gebruiken van een snellere en accuratere diagnostische techniek, bijvoorbeeld binnen het kader van de millenniumdoelstellingen (meer bepaald doelstelling 6c).³

Momenteel zijn er nog steeds honderdduizenden landmijnen begraven in meer dan 60 landen, waaronder vele ontwikkelings- en lage inkomenslanden.⁴ Elk jaar sterven er tussen de 15 000 en 20 000 mensen door landmijnen, veelal gaat het om onschuldige burgers, vaak zijn het kinderen.⁵ Daarnaast zijn ook de indirecte gevolgen van landmijnen niet te overzien. Nog jaren na een militair conflict verhinderen ze de bevol-

king om in hun basisnoden te voorzien en belemmeren ze de toegang tot basisvoorzieningen als gezondheidszorg en onderwijs. Omdat detectie en opruiming van landmijnen expertenwerk is dat gevaarlijk, duur en tijdrovend is, blijven ontwikkelingslanden in grote mate afhankelijk van geïmporteerde kennis en middelen. Momenteel voelen veel ontwikkelingslanden de druk om zich aan hun beloften te houden en hun grondgebied mijnenvrij te maken, zoals bepaald in de Ottawa-akkoorden in het verlengde van het internationale verdrag van Ottawa.⁶ Vaak echter ontbreken de middelen en expertise om die beloften ook waar te maken.

Hoewel de internationale gemeenschap de strijd heeft aangeboden met zowel landmijnen als tuberculose, is deze dus nog niet gestreden. Zowel multilaterale instellingen als overheden wereldwijd stimuleren initiatieven om nieuwe, effectieve en efficiënte oplossingen voor deze mondiale problemen te ontwikkelen en toe te passen. Zo komen we bij nog een raakpunt tussen landmijnen en tuberculose. De Belgische NGO APOPO (een acroniem dat staat voor AntiPersoonsmijnen Ontmijnende Product Ontwikkeling) beschikt met haar innovatieve detectierattentechnologie immers over een detectiemiddel dat ingezet kan worden voor zowel het opsporen van landmijnen als het diagnosticeren van tuberculose. Voor het ontwikkelen en implementeren van deze detectierattentechnologie, kon (en kan) de organisatie rekenen op de steun van zowel de Vlaamse als de Belgische overheid en het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP).

Op zoek naar eenvoudige, goedkope en efficiënte detectiemethoden

APOPO wordt opgericht in 1997 door productontwikkelaar Bart Weetjens⁷. Reeds tijdens zijn studie begint Bart Weetjens de landmijnenproblematiek in Sub-Sahara-Afrika te bestuderen. Zo stuit Bart op een artikel dat beschrijft hoe woestijnratjes getraind worden om explosieven op te speuren in een labosetting. Overtuigd van het idee dat er eenvoudige, goedkope en efficiënte opsporingsmethoden voor landmijnen

uitgewerkt moeten kunnen worden, ziet hij meteen mogelijkheden in het inzetten van ratten voor landmijndetectie. Eerst wordt Bart met zijn rattenproject weggelachen, maar met steun van zijn professoren aan de Antwerpse universiteit, worden de eerste experimenten met de Afrikaanse reuzenhamsterrat voorbereid. Deze soort heeft immers een uitzonderlijke reukvermogen, is inheems, goedkoop in onderhoud, kan in gevangenschap tot acht jaren oud worden en is met haar 1 kg te licht om landmijnen te laten ontploffen. Er wordt een onderzoeksplan uitgewerkt en met een toelage van het Belgisch Directoraat Generaal voor Internationale Samenwerking (DGIS) kan het project starten. Bart vraagt zijn vriend en collega productontwikkelaar Christophe Cox om mee te stappen in het project, en samen bouwen ze APOPO uit tot een succesvolle sociale onderneming. In 2009 wordt APOPO erkend als een Belgische NGO met maatschappelijke zetel in Antwerpen en het hoofdkwartier in Tanzania.

Stichter Bart Weetjens met één van APOPO's HeroRATS
© Yasuyoshi Chiba

Tijdens de eerste drie projectjaren wordt er vooral gefocust op wetenschappelijk onderzoek in België. Er moet onderzocht worden of de reuzenhamsterrat tam gemaakt kan worden en of het mogelijk is om een trainingsprotocol uit te werken waardoor ze een explosieve stof (TNT) kan opsporen. De resultaten zijn veelbelovend en het onderzoek en de trainingen worden verder gezet op de campus van de *Sokoine University of Agriculture* te Morogoro. Er wordt gewerkt volgens de principes van klassieke en operante conditionering. Bij klassieke conditionering leren de dieren een klikgeluid te associëren met een voedselbeloning, zoals de honden van Pavlov. Eens deze associatie gemaakt kan het klikgeluid gebruikt worden om bepaald gedrag te stimuleren (aan de grond krabben waar een landmijn verborgen ligt). Bij het gewenste gedrag horen de dieren een klikgeluid en krijgen ze een beloning (een stukje banaan of enkele pindanoten). De opleiding begint wanneer de ratten 4 weken oud zijn en ze de ogen openen. De eerste fase is een adaptatiefase ge-

richt op gewenning aan mensen, geuren, andere ratten, de omgeving, enz. Deze gewenning gebeurt elke dag gedurende een periode van 1 à 2 weken. Daarna wordt hen geleerd om een klikgeluid te koppelen aan een beloning, namelijk voedsel. De volgende fase is het aanleren dat de ratten een bepaalde taak moeten uitvoeren om de beloning te krijgen. Nadat de ratten zijn opgeleid om een bepaalde geur te detecteren wordt de complexiteit van de training geleidelijk aan verhoogd (de dieren leren in een harnas aan een leiband te lopen, de te onderzoeken oppervlakten worden groter, er zijn minder landmijnen, en de mijnen zijn van verschillende makelij) en dienen ze uiteindelijk een soort eindexamen af te leggen: een accreditatietest. In deze test, waarbij noch de trainers noch de waarnemers weten waar de mijnen zich precies bevinden, moeten de ratten in twee dagen acht velden van 100m² afspeuren. Om te slagen voor deze test moeten ze alle mijnen vinden en mogen ze maximaal twee vals positieve indicaties geven. Lukt hen dit, dan worden ze klaargestoomd voor het echte werk. Er volgt een aanpassingsperiode met trainingen in het land waar ze aan de slag zullen gaan en vervolgens volgt een externe accreditatie door de nationale ontminningsautoriteit, volgens de Internationale Mijn Actie Standaarden (IMAS)⁸.

Een mijndetectierat in training krijgt een voedselbeloning (bananenpasta) - © Briana Marie Forgie

In 2003 vertrekken de eerste mijndetectieratten (MDR) naar Mozambique voor testen op echte mijnevelden. Na een periode van anderhalf jaar testen in Mozambique is voldoende data verzameld om de ratten in ontminningsoperaties te kunnen inzetten. Onder toezicht van de VN representatie in Mozambique worden de ratten getest en een eerste groep van 11 getrainde heldenratten krijgen een officiële licentie waarmee zij en hun trainers mogen beginnen werken in de mijnevelden.

Sinds de start heeft het programma een enorme groei gekend en tonen de resultaten van het inzetten van

detectie ratten aan dat eenvoudige en lokale oplossingen structurele belemmeringen tot ontwikkeling kunnen wegwerken en levens kunnen redden.⁹ Aanvankelijk was het echter allerm minst evident om het concept verkocht te krijgen. Een sociale onderneming die rattendetectietechnologie voor humanitaire doeleinden wil onderzoeken, ontwikkelen en implementeren werd niet meteen een lang leven toebedeeld. De steun van de Belgische overheid was dan ook erg belangrijk voor het project en kan gedeeltelijk gesitueerd worden binnen de pioniersrol die België gespeeld heeft in de strijd tegen landmijnen. Reeds in 1995 keurde België, als eerste land ter wereld, een nationale wetgeving goed die het gebruik, de productie en de verkoop van antipersoonsmijnen verbood. België was ook een belangrijke voortrekker van het eerder vermelde verdrag van Ottawa.¹⁰ Tot vandaag blijft de Belgische overheid zich engageren om een wereld zonder landmijnen te realiseren, o.a. door de expliciete steun voor de benoeming van Prinses Astrid (eveneens erevoorzitter van APOPO) als speciaal gezant voor de Conventie over Antipersoonsmijnen, door het voorzitterschap van de 14^e Algemene Vergadering van de Staten die partij zijn bij het Verdrag van Ottawa over antipersoonsmijnen waar te nemen en door de steun aan de ontminningsprogramma's van APOPO in Mozambique en Angola.¹¹

Detectieratten in de strijd tegen landmijnen

APOPO voert ontminningstaken uit in opdracht van verschillende overheden via hun Nationale Ontminningsinstituten. Zo zijn er met de steun van onder meer het ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP) en van de Belgische en Vlaamse regering programma's operationeel in Angola en Mozambique.

De ontminningsprogramma's maken gebruik van een gecombineerde benadering van onderzoek, ontminningstechnologie en het gebruik van mijndetectieratten. Via een uitgebreide studie wordt eerst voldoende informatie verzameld om vast te stellen hoe omvangrijk het landmijnprobleem in een specifiek gebied is. Zo kan bepaald worden welke gebieden als landmijnen-vrij beschouwd kunnen worden en bijgevolg vrijgegeven kunnen worden en welke gebieden ontruimd dienen te worden. Op deze manier wordt er vermeden dat dure en tijdrovende middelen onnodig worden ingezet. Wanneer een gebied wordt aangeduid als te ontminnen, wordt het terrein eerst geprepareerd met gepantserde voertuigen waarna met behulp van de detectieratten zogenaamde safe lanes worden aange-

legd. Daarna wordt het terrein minutieus afgespeurd door verschillende ratten. Wanneer een rat een paar seconden in de grond krabbelt, weten de trainers dat de rat een landmijn heeft gevonden en wordt de exacte locatie gemarkeerd. De dieren zijn te licht om landmijnen te laten ontploffen, en zoeken dus systematisch het verdachte gebied af zonder daarbij zelf gevaar te lopen. Eens de mijnen gelokaliseerd zijn worden ze uitgegraven en onschadelijk gemaakt door ontminners.

Een mijndetectierat en haar trainers aan het werk in Mozambique - © Xavier Rossi

De detectieratten zijn niet alleen erg effectief, ze zijn ook erg snel. Een ontminner heeft ongeveer twee weken nodig om 400m² te onderzoeken met een metaaldetector, terwijl de ratten de klus in slechts één dag kunnen klaren. In Mozambique werd de Gaza-provincie, één van de provincies die het zwaarst getroffen werd door landmijnen, een jaar eerder dan gepland landmijnevrij verklaard. Het was de steun van het Vlaams Agentschap voor Internationale Samenwerking (VAIS), die het mogelijk heeft gemaakt om het project in Gaza op te starten, uit te bouwen en tot een succes te maken. Aan het einde van dit project werd meer dan zes miljoen vierkante meter land aan de bevolking teruggegeven nadat er met behulp van de ratten 2 393 landmijnen, 12 838 kleine wapens en munitie en 922 andere explosieven werden gedetecteerd en onschadelijk gemaakt. Een belangrijke stap in de richting van het waarmaken van de Mozambikaanse beloftes in het kader van de Ottawa akkoorden.¹²

Ondertussen zijn de detectie ratten met de steun van UNDP en de Belgische regering ook actief in andere provincies in Mozambique en wordt er sinds 2012 in samenwerking met *Norwegian's People's Aid* (NPA) een project uitgebouwd in Angola. Het land ratificeerde de Ottawa conventie maar heeft door haar zeer zware landmijnen erfenis nog veel werk voor de boeg om haar *Mine Clearance Deadline* te halen.¹³ Eind vorig jaar werden in Angola de eerste mijn detectieratten extern geaccrediteerd door de bevoegde nationale

autoriteit (*Comissão Nacional Intersectorial de Desminagem e Assistência Humanitária*). De eerste MDR-teams zullen dan ook op korte termijn ingezet worden om Angola bij te staan in haar strijd tegen landmijnen en het verschil te maken voor de bevolking.

Ratten als tuberculose-detectiesysteem

APOPO ging naast de landmijndetectie op zoek naar andere humanitaire toepassingen voor haar rattendetectietechnologie. Zo werd een programma op poten gezet, waarbij met een minimum aan apparatuur een zo accuraat mogelijk tuberculosedetectiesysteem voor handen is. De knaagdierjes worden volgens dezelfde methode van conditionering opgeleid en blijken het boeket van geuren van *Mycobacterium tuberculosis* (niet voor niets de toring genoemd) zeer goed te kunnen herkennen. De ratten worden getraind om honderden samples te screenen en minimaal drie seconden boven een sputummonster te pauzeren indien de tuberculose-bacterie aanwezig is. Na een succesvolle start in Tanzania, waar sinds de aanvang van het programma in 2007 meer dan 200 000 sputummonsters werden onderzocht en meer dan 4 762 verkeerd gediagnosticeerde patiënten werden geïdentificeerd, werd ook in Mozambique een pilootproject rond de versnelde opsporing van tuberculose opgezet. Opnieuw koos Vlaanderen ervoor om APOPO substantieel te steunen en werden middelen vrijgemaakt voor de pilootfase (2011-2013) en vervolgfase die loopt tot eind 2016. De keuze om dit gezondheidsproject te ondersteunen, ligt in het verlengde van de tweede strategienota tussen Vlaanderen en Mozambique, met centrale focus op de gezondheidssector (MDG 4 tot 6).¹⁴

Een tuberculose detectierat besnuffelt sputummonsters in APOPO's tuberculosecentrum te Morogoro © Maarten Boersema

De tuberculose detectie ratten screenden in 2013 een totaal van 49 973 sputum stalen van personen met klachten suggestief voor tuberculose. De samples worden verzameld bij verschillende partnerzieken-

huizen in Tanzania (21) en Mozambique (8). Bij aankomst in de tuberculosedetectiecentra van APOPO worden de monsters eerst onschadelijk gemaakt door verhitting. Vervolgens worden ze willekeurig in rijen van tien voorgelegd aan de ratten om ze te besnuffelen. Een rat doet er ongeveer zeven minuten over om 40 sputummonsters te screenen. Een laborant die de stalen microscopisch zou evalueren, zou daar een volledige dag voor nodig hebben. Elk sputummonster wordt door vier ratten gescreend en als er minimaal twee aangeven dat een sample dat oorspronkelijk negatief gelabeld werd toch tuberculose bevat, wordt het betreffende monster opnieuw microscopisch onderzocht. In Tanzania werden er op deze manier 1 807 verkeerd gediagnosticeerde patiënten geïdentificeerd, in Mozambique waren dit er 556. De tuberculose-opsporing bij de samenwerkende centra in beide landen is hierdoor met 40 procent toegenomen. Naast gezondheidswinst draagt APOPO bij aan economische ontwikkeling daar tuberculose in ontwikkelingslanden vooral de economisch productieve leeftijdsgroep treft.

Om de ratten op grotere schaal in te kunnen zetten, investeert APOPO in wetenschappelijk onderzoek om zo erkenning te verkrijgen van de diagnostische methode door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). Ook de landmijndetectietoepassing heeft jaren aan onderzoek en ontwikkeling geleverd alvorens de methode internationaal aanvaard werd. Voor medische toepassingen ligt de lat nog hoger en is er dus nog heel wat grondig wetenschappelijk onderzoek en veldtesten nodig om die aanvaarding te bereiken. Naarmate de impact van de toepassing duidelijk wordt, zullen geleidelijk aan ook de nodige onderzoeksmiddelen voor verder operationeel onderzoek volgen.

Publieke betrokkenheid: een strijd van iedereen

APOPO en de detectieratten worden in hun strijd tegen landmijnen en tuberculose niet enkel gesteund door overheden en multilaterale instellingen. Er bestaat een wereldwijd netwerk van supporters die geloven in de innovatieve, positieve en levensreddende aanpak van APOPO en haar ratten. Net daarom, omdat ze op grote schaal mensenlevens redden, werden de detectieratten ook HeroRATs gedoopt. Wereldwijd zijn er duizenden mensen die hun steentje willen bijdragen aan de strijd tegen tuberculose en landmijnen en daarom een HeroRAT geadopteerd hebben. Met hun maandelijkse of jaarlijkse bijdrage kan APOPO meer ratten trainen, verzorgen en inzetten als helden. In ruil krijgen de supporters regelmatige updates op een persoonlijke MyApopo pagina over het wel en wee

van hun adoptierat, over de vorderingen die de dieren maken en de impact die ze genereren. Voor meer info kan je terecht op de website van APOPO.¹⁵

Conclusie

Voor APOPO en de duizenden mensen waarvoor de detectieratten reeds aan het werk gingen, zijn de knaagdieren levensredders, die dankzij hun uitzonderlijke reukvermogen en met een gerichte training voor hele bevolkingsgroepen het verschil kunnen maken. Anno 2014 hebben de detectieratten van APOPO een oppervlakte van meer dan 8,6 miljoen vierkante meter landmijnenvrij gemaakt en hebben ze tuberculose opgespoord bij meer dan 5000 mensen die door gewoon microscopisch onderzoek gezond waren verklaard. Onze ratten redden levens en verdienen daarom de titel HeroRAT.

Het werk is echter nog lang niet voltooid. Landmijnen en tuberculose blijven wereldwijd grote humanitaire problemen waar APOPO zich, samen met haar partners, op een innovatieve manier voor wil inzetten. Naast het uitrollen van de succesvolle technologie naar andere landen zal APOPO inzetten op het standaardiseren, valideren en optimaliseren van de technologie. Daarnaast zal onderzoek worden gedaan naar ander mogelijke toepassingen van deze technologie, altijd met het uitgangspunt om mensenlevens te redden.

Noten

1. Ragna Frans is communicatie coördinator bij APOPO.
2. WHO Global Tuberculosis Report 2013, www.who.int/tb/publications/global_report/en/
3. Het STOP TB Partnership, een globaal netwerk van internationale organisaties, overheden, publieke en private donoren, Ngo's en individuen, heeft de MDG6c vertaalt in 'het halveren van de TB prevalentie en -mortaliteit tegen 2015'. Volgens het netwerk is onderzoek naar en ontwikkeling van nieuwe diagnostische tools daartoe onontbeerlijk. Meer info: www.stoptb.org
4. www.the-monitor.org/index.php/LM/The-Issues/Landmines
5. www.un.org/en/globalissues/demining/
6. Voluit het Verdrag inzake het Verbod op het Gebruik, de Opslag, de Productie en de Overdracht

van Antipersoonsmijnen en inzake de Vernietiging ervan. Alsook gekend als de Ottawa conventie. www.apminebanconvention.org of www.un.org/disarmament/convarms/landmines/mineban

7. Productontwikkelaar Bart Weetjens ontwikkelde het idee om ratten te trainen als aangepaste technologie om landmijnen op te sporen en tuberculose te screenen. Hij won daarmee prestigieuze internationale erkenningen, o.a. Ashoka fellowship, Schwab fellowship en de Skoll Awards voor Sociaal ondernemen.
8. www.mineactionstandards.org
9. A. Mahoney et al., 'Mine Detection Rats: Effects of Repeated Extinction on Detection Rates', *The Journal of ERW and Mine Action*, 2012 Fall (16.3), 61-64; G.F. Mgone, B.J. Weetjens, T. Nawrath, D. Lazar, C. Cox, et al., 'Mycobacterium tuberculosis volatiles for diagnosis of tuberculosis by Cricetomys rats', *Tuberculosis (Edinb)*, 2012 (92) 535-542; APOPO Annual report 2012, www.apopo.org/images/reports/Apopo_annual_report_2012.pdf
10. http://diplomatie.belgium.be/nl/Beleid/beleidsthemas/vrede_en_veiligheid/ontwapening_non-proliferatie/human_security/antipersoonsmijnen/
11. De Morgen, 'Prinses Astrid wordt speciaal gezant voor Conventie over Antipersoonsmijnen', De Morgen, 21 Juni 2013, www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1656102/2013/06/21/Prinses-Astrid-wordt-speciaal-gezant-voor-Conventie-over-Antipersoonsmijnen.dhtml
12. Mozambique ondertekende het Verdrag van Ottawa en is daardoor verplicht om tegen 1 maart 2014 volledig ontmijnd te zijn, voor meer info zie www.apminebanconvention.org/states-parties-to-the-convention/mozambique
13. De deadline is vastgelegd op 1 januari 2018, voor meer info zie www.apminebanconvention.org/states-parties-to-the-convention/angola
14. www.vlaanderen.be/int/sites/iv.dev/vlaanderen.be.int/files/documenten/Strategienota%20Vlaanderen%20Mozambique%202011-2015.pdf
15. www.apopo.org/en/adopt/faq

Challenges for the Antarctic Treaty System

Nils Vanstappen¹

Introduction

1. This article is based on presentations made and opinions expressed during the Academic Workshop on the Antarctic Treaty System held on 25 May 2013 in the Royal Academy of Sciences and Arts in Brussels. This workshop was organised by the Leuven Centre for Global Governance Studies and the United Nations Association Flanders Belgium (VVN) with the support of Belspo and the Royal Flemish Academy of Belgium for Science and the Arts. Chatham House Rules applied to this workshop. Therefore, this article will not credit the opinions it incorporates to the persons who expressed them during the workshop.
2. The Antarctic Treaty, which was signed in 1959, determined in its preamble that the Antarctic region would be devoted to peace and science and would not become the scene of international discord. The treaty also banned all nuclear activity from Antarctica.² It was a major achievement that such a treaty could be ratified, given the circumstances; not only was there an agreement between the two superpowers of the cold war—the United States and the former USSR—the treaty was also ratified despite the fact that seven states³ claimed a portion of the Antarctic region and two states⁴ reserved the right to do so in the future.⁵ Though these claims had little recognition from the international community, they were not abandoned.⁶ The issue was ‘frozen’. In other words, the claims retain the status they had at the time of conclusion of the Treaty, meaning they are neither recognised, nor abandoned.⁷

During the course of its existence, the Antarctic Treaty has been able to adapt to new challenges that were presented to it. The Antarctic Treaty grew into a treaty system (known as the Antarctic Treaty System, or the ATS) with inter alia the adoption of different new conventions, such as the Sealing Convention and the Convention on the Conservation of the Antarctic Marine Living

Resources (CCAMLR). Finally, in 1991, an Environmental Protocol—one of the most stringent environmental instruments in international law to date—was added to the Antarctic Treaty.

3. However, times have once again changed and new circumstances have arisen. Increase in human activity in the Antarctic region, due to inter alia global warming, and the conclusion of new international conventions and treaties are two of the most important issues putting the Antarctic Treaty System under pressure and giving rise to new challenges. The goal of this article is to discuss these new circumstances and the challenges they pose, and to offer some solutions or at least fresh insights for the highly necessary debate.⁸
4. This text will be divided in two sections. In a first section, it will discuss how the circumstances surrounding the Antarctic Treaty have changed. The melting of the ice, due to global warming, as well as technological advancements have resulted in an important increase in human activity. Human activity has not only increased in absolute numbers, but also in scope with many new activities arising. Besides an increase in human activity, the changing scene of international law will also be discussed.

In the second section, from these changing circumstances, some concrete challenges for the Antarctic Treaty System will be addressed. This article, however, will only focus on three challenges the Antarctic Treaty is faced with: the protection of the Antarctic environment, the regulation of tourism in Antarctica, and the question of jurisdiction in the Antarctic region. Other challenges might shortly be discussed in order to clarify the three challenges mentioned. Along with the discussion of these challenges, some possible solutions will be put on the table.

Introductory keynote by Prof dr Jan Wouters, Jean Monnet Chair EU and Global Governance, Full Professor of International Law and International Organizations, Director, Leuven Centre for Global Governance Studies, KU Leuven - © Leuven Centre for Global Governance Studies

1. Changing circumstances affecting the Antarctic Treaty System

1.1 Growing and diverging human activity in the Antarctic region

5. It is a well-known and well-documented fact that the Antarctic icecaps are melting due to global warming.⁹ Combined with technological advances, this creates greater opportunities for human activity in the Antarctic region. Places that were unsurpassable or unreachable have become available for human presence. Subsequently, a substantial growth in human activity has occurred in the Antarctic region.¹⁰ It suffices to compare a present map of the existing scientific stations with a similar map from thirty or forty years ago.

6. Besides an increase in absolute numbers of human activity in the Antarctic, there are also several new activities being exercised in the Antarctic region. While no one could have foreseen that tourism would become an important activity in Antarctica at the time of the drawing up

of the Antarctic Treaty, the number of tourists has steadily grown over the course of the past decennia such that in 2007 no less than 37.500 tourists visited the Antarctic region.¹¹

7. Another activity that has the potential of becoming very important in the Antarctic region is so-called biological prospecting, often abbreviated to bioprospecting. Although there is a lot of discussion on the definition of this term, bioprospecting can be defined as the commercialisation of knowledge gained from research with regard to bio-organisms.¹² Antarctica is home to different extremophiles because of the extreme circumstances that reign there. Some of the knowledge gained from the study of these extremophiles can be used for commercial purposes. The natural anti-freeze found in certain bacteria in the Antarctic, for example, has found several commercial applications such as the better preservation of certain types of food or even of human organs. Consequently, different companies have expressed their interest in commercialising some of the knowledge gained from the Antarctic research.¹³

8. Lastly, IUU (i.e. illegal, unreported and unregulated) fishing, though not new to the Antarctic region, has alarmingly increased during the last decennium. Because it remains difficult to patrol Antarctic waters and because of technical difficulties from the demilitarization of the Antarctic region, IUU fishing poses a real threat to the Antarctic ecosystem, and therefore to the Antarctic Treaty System.¹⁴ Questions of jurisdiction are also raised and the boundaries of the theory of 'hot pursuit' have been explored because of this phenomenon.¹⁵

Panel chair Prof dr Frank Maes (middle) and Tina Tin (right), Human Engagement with the Antarctic Environment © Leuven Centre for Global Governance Studies

1.2 Changes in international law

9. Since the conclusion of the Antarctic Treaty in 1959, international law underwent profound changes. There has been a proliferation of international and multinational treaties and many new international organisations have seen the light. This has raised the question of the relation of the Antarctic Treaty System and its components to these new international treaties and international organisations.¹⁶
10. An important treaty in this respect is the United Nations Convention on the Law of the Sea (also known as UNCLOS), signed in 1982.¹⁷ This convention consists largely of codified customary law, but also incorporates some major changes. A main example of such a change is the regime for the deep seabed¹⁸. An International Seabed Authority (ISA) has been founded which is responsible for granting permits for the exploitation of mineral resources from the deep seabed. The question has therefore arisen whether the ISA could grant permits for mineral exploitation of the deep seabed in the Antarctic region, despite the Madrid Protocol, which prohibits mineral exploitation in the Antarctic. To answer this question, some other questions need to be answered first, such as the territorial scope of the Antarctic Treaty and its different components. These questions, which are merely some examples of the great number of questions raised by the entering into force of UNCLOS, will be examined more closely in the second section.
11. UNCLOS has also had important consequences for the Antarctic Treaty System because of the obligation it contains for all states wishing to claim an extended continental shelf to submit certain information to the Commission on the Limitation of the Continental Shelf within a period of ten years. This has prompted the different Antarctic claimant states to reassert their claim by making a submission, which has given rise to a renewed debate on the question of national sovereignty in the Antarctic.¹⁹
12. Another change in international law relevant to the Antarctic Treaty System is the growth of the number of environmental treaties in force, such as the Biodiversity Treaty. This raises the question of the application of these treaties to the Antarctic Treaty Area and of cooperation between

the organisations founded by these treaties and the Antarctic Treaty Members.²⁰

2. Challenges posed by the changing circumstances

2.1 Objectives of the Antarctic Treaty System

13. To distil the concrete challenges from these changed circumstances, the objectives the Antarctic Treaty regime must first be determined. After all, the changed (and still changing) circumstances only challenge the Antarctic Treaty System in so far as they affect the possibility of reaching the objectives of this system.
14. Most of the objectives of the Antarctic Treaty and its system can be found in the preamble of the Antarctic Treaty itself:

"Recognizing that it is in the interest of all mankind that Antarctica shall continue forever to be used exclusively for peaceful purposes and shall not become the scene or object of international discord;

Acknowledging the substantial contributions to scientific knowledge resulting from international cooperation in scientific investigation in Antarctica;

Convinced that the establishment of a firm foundation for the continuation and development of such cooperation on the basis of freedom of scientific investigation in Antarctica as applied during the International Geophysics Year accords with the interests of science and the progress of all mankind;"

15. Three main objectives can be distilled from this part of the preamble. Firstly, Antarctica may never become the scene or object of international discord. Secondly, Antarctica may only be used for peaceful purposes. Lastly—and this objective was meant to be the glue keeping the Antarctic Treaty together—international cooperation in the field of scientific investigation is also an important objective of the Antarctic Treaty.
16. These objectives were confirmed in the preamble of the Environmental Protocol of 1991. The Environmental Protocol, however, also confirmed that during the course of its existence, the Antarctic Treaty System had gained a new objective, namely the protection of the Antarctic environment.²¹ This environmental protection objective,

which remarkably includes the protection of wilderness and aesthetic values, seems to now have become (one of) the main objective(s) of the Antarctic Treaty System as evidenced by article 3.1 of the Environmental Protocol:

“The protection of the Antarctic environment and dependent and associated ecosystems and the intrinsic value of Antarctica, including its wilderness and aesthetic values and its value as an area for the conduct of scientific research, in particular research essential to understanding the global environment, shall be fundamental considerations in the planning and conduct of all activities in the Antarctic Treaty area.”

17. Research performed by scholars in different countries shows that these four objectives correspond greatly to what people around the world consider the main objectives for the Antarctic Treaty System should be.²² Because of this great popular support for these objectives, they should be taken all the more seriously.

18. When the objectives of the Antarctic Treaty System are confronted with the new circumstances that have arisen, it immediately becomes clear that the Antarctic Treaty System faces a lot of challenges. However, since this article is based on the presentations and discussions at the academic workshop held on 25 May 2013, the challenges discussed will be limited to the challenges that were discussed during this workshop.²³

Firstly, the environmental protection system of the Antarctic Treaty System and the impact of growing human activity in the region will be confronted. In this paragraph, the question will be asked if the environmental protection system in place will suffice to ensure the protection of the environment despite the growing human activity. Secondly, the issue of the growing touristic industry in the Antarctic will be discussed.²⁴ Although this topic is closely related to the first one, tourism also poses a lot of challenges that are not environment-related. For example, it also poses a challenge to the objective of scientific research.²⁵ Therefore it merits an own section. Thirdly, the issue of jurisdiction will be discussed. Though jurisdiction is not a goal in itself for the ATS, the regulation of jurisdiction is necessary to attain the other objectives of the ATS. This issue is also not new, but with the growth of human

activity, the importance and relevancy of this issue have grown exponentially.

Jill Barret, British Institute of International and Comparative Law © Leuven Centre for Global Governance Studies

2.2 Protection of the environment

2.2.1 Very good work on paper

19. As has been mentioned above, the Antarctic Treaty System has one of the most stringent environmental protection systems of the international law.²⁶ Since the entry into force of the Environmental Protocol in 1991, no activity in the Antarctic can be organised without a prior environmental impact assessment.²⁷ Also, mineral exploitation has been completely prohibited in the Antarctic Treaty area since the entry into force of this protocol.²⁸
20. With regard to protection of the fauna of Antarctic, the Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources (CCAMLR) has to be mentioned. This Convention has a different area of application than the Antarctic Treaty itself, which applies south from 60° Southern Latitude. CCAMLR applies south from the Antarctic Convergence. This convergence, which is mostly situated between 50° South Latitude and 60° South Latitude dependent on the location, marks the limit of the Antarctic ecosystem. By defining the territorial scope of CCAMLR thusly, the members of the Treaty have adopted an ecosystem approach. This ecosystem approach is essential for conservation of the Antarctic ecosystem because it is very unstable due to its great reliance on krill²⁹.
21. Theoretically, the environmental protection system of the Antarctic Treaty System is incredibly

strict. And, when reading through different texts adopted by the Antarctic Treaty Members, one can notice that these states regard themselves as being the stewards or trustees of the Antarctic region.³⁰ They consider it up to them to ensure that future generations have similar possibilities as the present generation, as they govern the continent for the benefit of all mankind.³¹ The Antarctic Treaty Members seem engaged in conserving the Antarctic environment and, on paper, they are even doing a very good job.

2.2.2 Business-as-usual will not suffice

- 22.** However, even the already strict system will not lead to sufficient protection of the environment to ensure similar possibilities for the future generations. The greatest danger to the Antarctic environment comes from cumulative impacts. Though every little activity in itself does not harm the Antarctic environment greatly, the combination of all these little activities on the other hand poses a great threat. The obligatory environmental assessment impacts do little to counter this problem. Therefore, in a scenario of business-as-usual (meaning that Antarctica will get more crowded and hotter), the current legislation does not suffice. The Environmental Protocol does not go beyond damage control.
- 23.** Not only does the current legislation not suffice, there are also problems with the implementation of the Environmental Protocol. Not all countries have implemented the Protocol in a sufficiently strict manner. This leaves possibilities for individuals or companies wanting to develop activities in the Antarctic to go forum-shopping, to look for 'jurisdictions of convenience', where the rules with regard to the environmental impact are less strict. Combined with the problems of jurisdiction vis-à-vis third state nationals, which will be discussed below, there are great difficulties in enforcing the environmental regulations of the ATS.
- 24.** Lastly, there is also an underlying issue causing problems for the Antarctic Treaty's environmental protection system. Policymakers have to build their legislation on scientific findings to create working environmental legislation. However, when doing so, they are faced with the fact that even exact sciences are subject to major discussions and that scientific findings are not always as clear as hoped. Therefore, those who are opposed to more stringent environmental protection rules can easily base their opposition

on scientific findings and theories, thus judging that there is no need to regulate more strictly. This raises the question of how to deal with disparities in scientific findings when designing environmental policy.³²

2.2.3 What is needed?

- 25.** To resolve this situation, firstly, the Antarctic Treaty Members must pressure every member state to the Antarctic Treaty System to implement the rules of the ATS in a strict manner. New, more stringent environmental protection regulations will be of no avail if they are not properly implemented.
- 26.** Besides proper implementation of the existing regulation, more stringent new regulation will also be needed. When designing this new regulation, policymakers will have to base this regulation on scientific findings. However, as mentioned above, this is not evident. Therefore, scientists will have to learn how to translate scientific findings into policy-relevant information. This will be a condition sine qua non for a performant environmental protection system. This will pose even greater difficulties if the Antarctic Treaty Members want to start acting more proactively and taking the precautionary principle into account. However, taking this principle into account is greatly needed. It is, for example, highly recommended to implement long term monitoring programs at every station.
- 27.** However, most of all, the Antarctic Treaty Members need to cope with the problem of cumulative impacts. As mentioned above, it is the combination of all the little activities that is putting the Antarctic environment and ecosystem under great pressure. Coping with these cumulative impacts could prove most problematic, since in liberal societies it is difficult to forbid activities. This is even more difficult when the activity in itself is not very damaging to the environment.
- 28.** Therefore, what is needed most is a real behavioural change. People need to be taught how fragile the Antarctic environment and ecosystem are. They need to understand the problems posed by cumulative impacts. Moreover, they need to organise their activities accordingly. This is one of the great challenges, not only for the

ATS, but also for every liberal society that wants to engage in environmental protection.

2.3 Regulation of Antarctic tourism

2.3.1 Issues arising from the growing tourism

29. As mentioned above, tourism experienced incredible growth at the beginning of the new millennium.³³ Though this growth has had some positive consequences by creating 'ambassadors' for the Antarctic continent, it has also had a lot of negative impacts. In the field of environmental protection, tourism is a prime example of cumulative impacts³⁴: one tourist will not harm the Antarctic environment in any considerable way, but 37.500 tourists a year might. These tourists could not only pollute the environment, but also sites which have not yet been researched by scientists, possibly putting tourism as an activity at odds with scientific research as one of the primary goals of the Antarctic Treaty System. Also, these tourists pose a great threat to the conservation of a certain wilderness in Antarctica.

30. Despite the clear threat tourism poses to the Antarctic environment, it is barely regulated by the Antarctic Treaty Members. The states have only built a skeletal framework and have left it to the tourism sector to regulate itself. Responsible for this autoregulation is IAATO (the International Association of Antarctic Tour Operators). The autoregulation, despite being rather strict, has some issues. For example, tourism operators are not obligated to join IAATO and could therefore organise tourist trips to the Antarctic without the IAATO regulations being applicable to them. In other words, there are great gaps in the tourism regulation system, and the ATS lacks a holistic policy.

31. Because of the tourism issue, some structural issues of the ATS are also surfacing. A first fundamental question which is raised by the tourism issue, is the question whether Antarctica still remains a continent devoted to science. After all, with the rise and growth of tourism comes the possible commercialisation and commodification of the Antarctic continent. The fear of commercialisation and commodification is strengthened by the appearance of activities as bioprospecting.

Closely related with the issue of commercialisation, is the critique against the condition to become an Antarctic Treaty Consultative Party

(ATCP)³⁵, namely the obligation to conduct substantial scientific research in the Antarctic region.³⁶ Can this condition be upheld if the Antarctic continent does not remain devoted to scientific research?³⁷

A third fundamental issue raised is whether the ATS has to be governed by consensus, since de facto every ATCP can now exercise a veto, which can easily lead to blockages in the Antarctic Treaty Consultative Meeting. Voting by consensus has inter alia stopped the Antarctic Treaty Consultative Parties from acting more proactively and strictly in the field of tourism. Defenders of the consensus-system, however, respond that majoritarian decision-making would be the cause of lots of frictions, as they have seen happen in several other international organisations. Also, decisions taken by majority would lead to more problems when it comes to implementation of the regulations adopted.

The tourism issues also raises fundamental questions about jurisdiction in Antarctica. These questions will however be considered in a next section.

Panel chair Prof dr Erik Franckx, Member of the Permanent Court of Arbitration, Research Professor, President of the Department of International and European Law, Vice-dean of the Faculty of Law and Criminology, Vrije Universiteit Brussel - © Leuven Centre for Global Governance Studies

2.3.2 Reforms proposed

32. To deal with the important threat posed by the growing tourism in the Antarctic, some reforms are needed. First of all, negotiating a dedicated tourism convention for the Antarctic region would at least force the ATCPs to discuss the

threat posed by tourism. Also, this convention could serve to reaffirm the philosophic base of the Antarctic Treaty, namely international cooperation in scientific research, and in doing so combat the commercialisation of the Antarctic region.

Secondly, scientific and environmental organisations related to the Antarctic Treaty, such as SCAR (Scientific Committee on Antarctic Research) and CEP (Committee for Environmental Protection), should be consulted more often on issues of tourism. This could lead to a better overview of the impact of tourism on the Antarctic environment and research.

Thirdly, tourist operators would have to be taxed by the Antarctic Treaty System as a whole. The funds gained from these taxes could then be used to fund a tourism secretariat, which could serve a twofold purpose. On the one hand, this secretariat could be used to accredit tourism operators to develop activities in Antarctica and to control these activities. On the other hand, this secretariat could assemble information, such as statistics on the number of tourists visiting Antarctica per year or on the situation of the Antarctic tourism, which would allow for a better overview of the situation.

Lastly, the ATCPs should consider setting up partnerships with certain UN organisations and other international organisations, such as the International Maritime Organisation, the UN Environmental Program, and the World Tourism Organisation. This could lead to a sharing of knowledge and institutional capacity. It could also enhance the legitimacy of the Antarctic Treaty System, making it easier to exercise jurisdiction in the Antarctic region.

2.4 Jurisdiction

2.4.1 A well-known problem for Antarctica

33. Jurisdiction has been a problem for the ATS since the beginning. This is evidenced by the fact that article IX.1(e) provides that questions relating to the exercise of jurisdiction in Antarctica shall be discussed periodically. In 1962, the United Kingdom asked to set up a committee of experts to definitively determine the grounds for jurisdiction in Antarctica. However, their plea fell on deaf ears. In 2012, after an incident during which French tourists damaged a historical hut and

could not be prosecuted by the French state due to a lack of jurisdiction, France again asked to put the question of jurisdiction on the agenda. However, the question of jurisdiction has still not been solved.³⁸

34. It is practically impossible to apply the normal grounds for jurisdiction in international law, such as territory or nationality (or flag state), because of the specific circumstances in Antarctica. The main problem is the uncertainty that exists with regard to sovereignty in the Antarctic region. Since jurisdiction is normally linked to sovereignty, uncertainty with regard to who is sovereign leads to uncertainty with regard to who can exercise jurisdiction.³⁹

35. If jurisdiction poses such great challenges to the ATS, why has the problem not been solved after more than 50 years? Two possible explanations can be given. Firstly, states don't want to discuss jurisdiction because it is so closely linked to sovereignty. Admitting to the existence of certain kinds of jurisdiction could lead to a weakening or a strengthening of the existing claims. For example, if jurisdiction on the base of nationality were the rule, this would weaken the existing claims since claimant states would lose a claim to territorial jurisdiction.

Secondly, some states also view the question of jurisdiction as a purely internal question for them. Jurisdiction is a national matter and international law only needs to deal with problems of non-compliance.

36. The evolution of human activity in Antarctica can also explain why the question of jurisdiction has not been dealt with from the beginning. When the Antarctic Treaty entered into force, most of the people on the Antarctic continent were pursuing scientific activities. Scientific activities are easily related to a certain state (through state funding for example), which makes it intuitive to accord jurisdiction over scientific personnel to the related state. However, the growing human and NGO activity in Antarctica will eventually force the ATCPs to more clearly determine grounds for jurisdiction. As disputes over jurisdiction start to rise with the growing number of tourists and the growing number of reports of

IUU fishing, it would be better to start the discussion on the subject soon.

2.4.2 Jurisdiction provisions in the Antarctic Treaty System

37. The Antarctic Treaty System is, however, not entirely silent with regard to jurisdiction. When reading through the Antarctic Treaty System, some provisions can be found which hint as to how jurisdiction can be determined. However these provisions only relate to jurisdiction in case of violation of the rules of the ATS. Except for article VIII of the Antarctic Treaty, discussed below, there is no clue in the ATS as to how general criminal and civil law can be enforced. Therefore, the exercise of general criminal and civil law depends entirely on the approach of the states involved, except for the cases envisaged by article VIII of the Antarctic Treaty.⁴⁰

38. Article VIII of the Antarctic Treaty deals with jurisdiction over observers and exchanged scientific personnel. With regard to these types of persons, only the state of which these persons have the nationality has jurisdiction. This jurisdiction on the basis of nationality can, however, not be expanded to other persons as well, since article VIII itself provides that it is without prejudice to the respective positions of the Contracting Parties relating to jurisdiction over all other persons in Antarctica.

39. Several scholars, therefore, look to Article VII(5) of the Antarctic Treaty as a base to build a system of jurisdiction for Antarctica on. This article determines that states have to give advanced notice to the other states of activities organised from their territory. On this ground, it could be argued that the state from which an activity is organised, has jurisdiction over the activity and the persons exercising it.

Though this article surely has some promise, there remain several problems with its application. Firstly, the article supposes that all member states to the ATS have to set up some kind of system to know which activities are organised from their territory. However, not all states have set up such systems. If article VII(5) were to be accepted as an exclusive ground for jurisdiction,

this gap in compliance could lead to forum-shopping and gaps in the jurisdictional net.

Secondly, it is unclear if all activities exercised in Antarctica fall under the obligation of article VII(5) of the Antarctic Treaty. In this respect, reference has to be made to the Environmental Protocol, which obliges every activity to be subject to a preliminary environmental impact assessment. With regard to the activities envisaged by this obligation, article 8.2 of this Protocol contains the wording 'any activities undertaken in the Antarctic Treaty Area pursuant to scientific research programmes, tourism and all other governmental and non-governmental activities in the Antarctic Treaty Area for which advance notice is required under Article VII(5) of the Antarctic Treaty'. This clarifies at least that the obligation of advance notice is not limited to scientific activities. However, the question remains if there are certain activities for which advance notice is not obligatory. If there are any, then the question is which grounds of jurisdiction apply to these activities.

40. Though these two articles are the most important articles of the Antarctic Treaty, several other articles can be found in the ATS which hint to certain types of jurisdiction. However, all these provisions will not be discussed here, since they are too numerous. Also, the articles above only hint to possible grounds of jurisdiction. In no way are these grounds for jurisdiction accepted by all member states to the ATS. The grounds for jurisdiction are, thus, not at all clear in the ATS.

2.4.3 Enforcing ATS legislation vis-à-vis third states (and their nationals)

41. Building upon the uncertainty of the ATS itself, is the question of whether the legislation adopted by the ATCPs can be enforced vis-à-vis third states and their nationals. Under normal circumstances, treaties are only binding upon the contracting parties that, if needed, have to ensure the compliance of their nationals. There are, however, certain exceptions to this principle.

42. One of these exceptions, which some contracting parties claim is applicable to the ATS, is the theory of the objective regime.⁴¹ Essentially, an objective regime is a regime governing a certain region that claims universal enforceability. Some scholars are of the opinion that the ATS qualifies for this theory, because it has ruled the Antarctic

for more than 50 years without too much resistance and because most people in the world are nationals of a state which is party to the ATS.

However, the theory of the objective regime knows little (or no) applications.⁴² Also, though most people belong to a state which is party to the ATS, most states are not party to the ATS: of 192 existing states, only 50 are included. Thirdly, there has long been fierce opposition against the Antarctic Treaty System and the way it was governed, especially in the Eighties when the ATCPs were considering the possibility of mineral exploitation of the Antarctic continent. Lastly, the most important argument pertains to the question of whether objective regimes can even exist in a system of international law that is based upon the ideas of consensus and the free consent of states. Therefore, it seems difficult to grant the ATS the status of an objective regime, and enforcing the ATS legislation vis-à-vis third states and their nationals remains difficult.

2.4.4 *Determining the territorial scope of application*

43. Finally, even if the legal quagmire surrounding jurisdiction under the ATS were to be resolved, and even if the ATS were to find a way of enforcing its legislation against third states and their nationals, there would remain a problem with regard to the territorial scope of application of the Antarctic Treaty. This problem relates to the question whether maritime territorial zones (can) exist in Antarctica.⁴³ This is not only relevant for determining the territorial scope of enforcing jurisdiction, but also for the territorial application of the Antarctic Treaty System. As mentioned above, the question whether maritime zones exist in Antarctica is greatly relevant to determine the rules applicable under UNCLOS, such as the competence of ISA.⁴⁴
44. For maritime zones to exist, it is required that there is a coastal state which exercises sovereign rights over the adjacent coast. However, due to the limited recognition of their claims and their weak foundation under international law, it is uncertain whether the claimant states can be regarded as sovereign coastal states. If the claimant states were not regarded as coastal states, no maritime territorial zones could exist. This would also mean that the high seas would extend up to the coast of the Antarctic continent.⁴⁵ Furthermore, due to the wordings of article VI of

the Antarctic Treaty, which determines that nothing in the Antarctic Treaty will prejudice the exercise of the freedoms of the high seas, it is generally agreed that the legislation of the ATS (except for that of CCAMLR) does not apply to the high seas. Therefore, the territorial scope of the ATS (with the exception of the territorial scope of CCAMLR) would be limited to Antarctic landmass.⁴⁶

2.4.5 *Possible solutions*

45. Solving all these jurisdictional issues will not be easy. However, four recommendations can be made. Firstly, the ATCPs have to start negotiating about the grounds on which jurisdiction can be based. In doing this, they already have some articles, especially article VII(5), on which they can base themselves. This might lead to tensions because of the situation with regard to sovereignty, but with the growing human activity the need to determine the grounds for jurisdiction also grows, as recognised by the 35th ATCM in Resolution 2(2012).
46. Secondly, while the proposed negotiations with regard to the grounds for jurisdiction should be underway, the ATCPs should cooperate in matters of general civil and criminal law. This will allow to partly overcome the lack of clear jurisdictional rules.
47. Thirdly, the ATCPs should claim collective jurisdiction over the maritime zones. For example, they could submit a joint claim to the Committee on the Limitation of the Continental Shelf demanding the establishment of an extended continental shelf appurtenant to the Antarctic continent. This will clarify the regime applicable to the waters surrounding Antarctica, which will inevitably grant more legitimacy for interventions against, for example, individuals engaged in IUU fishing.
48. Lastly, the ATCPs should try to woo third states which are not parties to the ATS, but which want to develop activities in the region, into joining the ATS, as they have successfully been doing for the last 50 years. This will render the problem

of exercising jurisdiction against third states less important.

Conclusion

49. For over 50 years, the Antarctic Treaty System has proven able to adapt to changing circumstances and challenges that have arisen. Whether the system can also survive these new challenges remains to be seen. After all, some of the challenges arising actually confront the foundation of the Antarctic Treaty System. The growing importance of tourism, for example, and the commercialisation and commodification which come with it, seem to be at odds with scientific research as the main goal of the Antarctic Treaty System. Also, the growing need to determine the grounds for jurisdiction threatens to resurface the sovereignty issue, as the entering into force of several provisions of UNCLOS has already done to some degree. Lastly, dealing with the cumulative impacts endangering the Antarctic environment will prove difficult and might even conflict with the foundations of liberal society.
50. Therefore, the debate on these topics cannot wait any longer. If the Antarctic Treaty Members start the debate too late, this will only cause the debate to get all the more heated. We can only hope that this article transfers some sense of urgency to the Antarctic policymakers and offers some interesting points of view for the debate that must start now.

Appendix. Agenda of the Academic Workshop on Antarctica of 25 May 2013

09:00-10:00 **INTRODUCTORY KEYNOTES**

Chair: Prof. Dr. **Jan Wouters**, Jean Monnet Chair EU and Global Governance, Full Professor of International Law and International Organizations, Director, Leuven Centre for Global Governance Studies, KU Leuven

- Keynote by Prof. Dr. **René J.M. Lefebvre**, Professor of International Environmental Law, University of Amsterdam
Legal Aspects: Achievements and Challenges for the Antarctic Treaty System
- Keynote by Prof. Dr. **Kees J. Bastmeijer**, Professor of Nature Conservation and Water

Law, Tilburg University

The Antarctic Treaty System: Human Use and Protection of Antarctica 'in the Interest of All Mankind'?

10:00-11:30 **PANEL 1: CHALLENGES FOR THE ANTARCTIC TREATY SYSTEM**

Chair: Prof. Dr. **Frank Maes**, Professor of Environmental Law, Ghent University

- **Tina Tin**, *Human Engagement with the Antarctic Environment*
- **Jessica O'Reilly**, College of St. Benedict/St. John's University, *Technocratic Wilderness: An Ethnography of Scientific Expertise and Environmental Governance in Antarctica*
- **Jane Verbitsky**, AUT University, *Antarctic Tourism: Facing the Rubicon?*
- **D. Gonchar**, Russian Ministry of Foreign Affairs, *Internal and External Challenges for the Antarctic Treaty Regime*

11:45-13:15 **PANEL 2: LEGAL AND POLICY ISSUES**

Chair: Prof. Dr. **Erik Franckx**, Member of the Permanent Court of Arbitration, Research Professor, President of the Department of International and European Law, Vice-dean of the Faculty of Law and Criminology, Vrije Universiteit Brussel

- **Philippe Gautier**, Université catholique de Louvain, *The Exercise of Jurisdiction over Activities in Antarctica*
- **Jill Barrett**, British Institute of International and Comparative Law, *Exercise of Jurisdiction in the Antarctic Treaty Area in Relation to Non-Governmental Activities*

13:15-13:30 CONCLUDING REMARKS BY THE ORGANIZERS

Noten

1. Nils Vanstappen is a master student in Law at KU Leuven with a major in Public Law and a minor in European and International Law.
2. Article V Antarctic Treaty
3. The United Kingdom, New Zealand, Australia, France, Norway, Argentina and Chile.
4. The USA and the USSR
5. The foundation for these claims is contestable at least: C.P. ECONOMIDES, "Le Statut International de l'Antarctique résultant du Traité du 1 décembre 1959", *RHDI* 1962, Vol. 15, 76-86.
6. These claims are still actively being defended: K. DODDS, "Sovereignty watch: claimant states, resources, and territory in contemporary Antarctica", *Polar Record* 2011, 231-242.

Some authors state though that these claims should be abandoned: A.D. HEMMINGS, "Beyond Claims: Towards a Non-Territorial Antarctic Security Prism for Australia and New Zealand", *New Zealand Yearbook on International Law* 2008, Vol. 6, 77-92; and J. GROBB, "Antarctica's Frozen Territorial Claims: A Meltdown Proposal", *Boston College International and Comparative Law Review* 2007, Vol. 30, 461-484.
7. Article IV of the Antarctic Treaty.
8. Other interesting texts in this regard are: A.D. HEMMINGS, "From the New Geopolitics of Resources to Nanotechnology: Emerging Challenges of Globalism in Antarctica", *Y.B. Polar Law* 2009, 55-72; C.C. JOYNER, "Challenges to the Antarctic Treaty: Looking back to see ahead", *New Zealand Yearbook of International Law* 2008, Vol. 6, 25-62 and D.R. ROTHWELL and H. NASU, "Antarctica and International Security Discourse: A Primer", *New Zealand Yearbook of International Law* 2008, Vol. 6, 3-23.
9. For a discussion of the relation between climate change and international law, see: R. LEFEBER, "Polar Warming: An Opportune Inconvenience" (Draft), *Amsterdam Law School Legal Studies Research Paper No. 2012-86*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2151241, lastly consulted on 25 November 2013.
10. The discussion with regard to the use of Antarctic resources is not new: F. ZEGERS-SANTA CRUZ, "El Sistema Antártico y la Utilización de los Recursos",

University of Miami Law Review 1978-1979, Vol. 33, 426-473.

11. For statistics, see: <http://iaato.org/tourism-statistics>
12. For example, some definitions of bioprospecting do not include commercialisation as the purpose of bioprospecting.
13. The UN have made a report on this phenomenon: D. LOHAN and S. JOHNSTON, *Bioprospecting in Antarctica*, UNU-IAS Report, May 2005, http://www.ias.unu.edu/binaries2/antarctic_bioprospecting.pdf, 30p. For the legal issues ensuing from this new activity, see: E. GIROUX, "Bioprospection en Antarctique: Juridiction des Etats et Libre Disposition des Résultats", *Revue Québécoise de droit international* 2010, Vol. 23, 187-208; J. JABOUR-GREEN and D. NICOL, 'Bioprospecting in Areas Outside National Jurisdiction: Antarctica and the Southern Ocean', *Melbourne Journal of International Law* 2003, Vol. 4, 76-111 and C.C. JOYNER, "Bioprospecting as a challenge to the Antarctic Treaty" in A.D. HEMMINGS, D.R. ROTHWELL and K.N. SCOTT, *Antarctic Security in the Twenty-First Century. Legal and Policy Perspectives*, Oxon, Routledge, 2012, 197-214.
14. See for example: M. HAWARD, "Marine Resources Management, security and the Antarctic Treaty System, an ongoing agenda?", in A.D. HEMMINGS, D.R. ROTHWELL and K.N. SCOTT, *Antarctic Security in the Twenty-First Century. Legal and Policy Perspectives*, Oxon, Routledge, 2012, 215-237, and E.J. MOLENAAR, "Southern Ocean Fisheries and the CCAMLR Regime" in A.G. OUDE ELFERINK and D.R. ROTHWELL (eds.), *The Law of the Sea and Polar Maritime Delimitation and Jurisdiction*, The Hague, Martinus Nijhoff Publishers, 2001, 293-316.
15. See for example: R. DAVIS and E. LEE, 'Marine Environmental Protection and the Southern Ocean: The Maritime Jurisdictional Dimension of the Antarctic Treaty System' in A.G. OUDE ELFERINK and D.R. ROTHWELL (eds.), *The Law of the Sea and Polar Maritime Delimitation and Jurisdiction*, The Hague, Martinus Nijhoff Publishers, 2001, 201-224.
16. For a discussion of the relation of the Antarctic Treaty System to these other Conventions, see inter alia: P. VIGNI, "The Interaction between the Antarctic Treaty System and the Other Relevant Conventions Applicable to the Antarctic Area", *Max Planck Yearbook United Nations Law* 2000, Vol. 4, 481-542.
17. D.R. ROTHWELL, "The Law of the Sea and the Antarctic Treaty System: Rougher Seas Ahead for

- the Southern Ocean?" in J. JABOUR-GREEN and M. HAWARD (eds.), *The Antarctic: Past, Present and Future*. Antarctic CRC Research Report #28, Hobart 2002, 113-125.
18. I.e. the subsoil of the ocean beyond the boundaries of national sovereignty.
 19. See for example: M. WEBER, "Delimitation of the continental shelves in the Antarctic Treaty area: lessons for regime, resource and environmental security" in A.D. HEMMINGS, D.R. ROTHWELL and K.N. SCOTT, *Antarctic Security in the Twenty-First Century. Legal and Policy Perspectives*, Oxon, Routledge, 2012, 172-196, and N. KRÜGER, *Anwendbarkeit von Umweltschutzverträgen in der Antarktis: the applicability of environmental treaties in the Antarctic*, Berlin, Springer, 2000, XXII+360p.
 20. See for example: R. LEFEBER, "Polar Warming: An Opportune Inconvenience" (Draft), *Amsterdam Law School Legal Studies Research Paper No. 2012-86*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2151241, lastly consulted on 25 November 2013.
 21. "Convinced that the development of a comprehensive regime for the protection of the Antarctic environment and dependent and associated ecosystems is in the interest of mankind as a whole."
 22. T. TIN, K. BASTMEIJER, J. O'REILLY, and P. MAHER, "Public Perception of the Antarctic Wilderness: Surveys from an Educated, Environmentally Knowledgeable European Community" in: A. WATSON, J. MURRIETA-SALDIVAR and B. MCBRIDE (eds.), *Science and Stewardship to Protect and Sustain Wilderness Values, proceedings of the Ninth World Wilderness Congress Symposium, 6-13 November, 2009, Meridá, Yucatán, Mexico*, published by United States Department of Agriculture Forest Service, Rocky Mountain Research Station (Proceedings RMRS 64), Fort Collins, August 2011, available at http://www.fs.fed.us/rm/pubs/rmrs_p064.pdf, pp. 109-117, lastly consulted on 25 November 2013.
 23. Some topics which were only briefly discussed during the workshop will not be discussed, while others will be only shortly discussed, such as the problems with regard to bioprospecting and the sovereignty issue.
 24. See for example: J. VERBITSKY, "Titanic Part Two?: Tourism, Uncertainty, and Insecurity in Antarctica" in A-M. BRADY (ed.), *The Emerging Politics of Antarctica*, London, Routledge, 2013, 220-241.
 25. By introducing some sort of commercialisation in the Antarctic Treaty Area, and because of the possibility of the pollution of sites that have not yet been explored and researched by scientists.
 26. For a discussion, see: S. PANNATIER, 'La protection du milieu naturel antarctique et le droit international de l'environnement', *European Journal of International Law* 1996, Vol. 7, 431-446.
 27. Article 8 of the Environmental Protocol.
 28. Article 7 of the Environmental Protocol.
 29. A crustacean that forms the main diet for a lot of the animals living in the Antarctic ecosystem.
 30. Which has been explicitly recognised by New Zealand: "New Zealand Statement of Strategic Interest in Antarctica, revised 2002", *New Zealand Yearbook of International Law* 2004, Vol. 1, 219-221.
 31. This applies also the continuing existence of wilderness. Therefore, the principle of protection of the wilderness and aesthetic value of the Antarctic region can be found in this Protocol. See on this topic: K. BASTMEIJER, "Protecting Polar Wilderness: Just a Western Philosophical Idea or a Useful Concept for Regulating Human Activities in the Polar Regions", *Yearbook Polar Law* 2009, Vol. 1, 73-99.
 32. See for example: J. O'REILLY, "Tectonic History and Gondwanan Geopolitics in the Larsemann Hills, Antarctica", *PoLAR* 2011, Vol. 34, 214-232 and S. PANNATIER, 'La protection du milieu naturel antarctique et le droit international de l'environnement', *European Journal of International Law* 1996, Vol. 7, 431-446.
 33. Interesting articles with regard to the tourism issue are inter alia: K. BASTMEIJER, "Tourism in Antarctica: Increasing Diversity and the Legal Criteria for Authorisation", *New Zealand Journal on Environmental Law* 2003, Vol. 7, 85-118; E.J. MOLENAAR, "Sea-Borne Tourism in Antarctica: Avenues for Further Intergovernmental Regulation", *International Journal of Marine and Coastal Law* 2005, Vol. 20, 247-295; A.N. WRIGHT, "Southern Exposure: Managing Sustainable Cruise Ship Tourism in Antarctica", *California Western International Law Journal* 2009, Vol. 39, 43-86 and J. VERBITSKY, "Titanic Part Two?: Tourism, Uncertainty, and Insecurity in Antarctica" in A-M. BRADY (ed.), *The Emerging*

Politics of Antarctica, London, Routledge, 2013, 220-241.

34. This is especially true since 85% of the tourism is concentrated around the Antarctic Peninsula.
35. States can only vote on Antarctic Treaty meetings if they have attained the status of Antarctic Treaty Consultative Party.
36. There are many complaints that this condition is effectively keeping developing countries from attaining the right to vote.
37. This question reminds us of the situation in the eighties, when the Antarctic Treaty Consultative Parties were considering the possibility of mineral exploitation in the Antarctic region.
38. The Antarctic Treaty Members did however agree to cooperate on the discussion with regard to jurisdiction in Resolution 2(2012) of the 35th Antarctic Treaty Consultative Meeting. This resolution can be found on the website of the Antarctic Treaty: http://www.ats.aq/documents/ATCM35/fr/ATCM35_fr002_e.pdf
39. This uncertainty has caused some problems for Australia in the HSI litigation. See: R. DAVIS, "Enforcing Australian Law in Antarctica: the HSI Litigation", *Melbourne Journal of International Law* 2007, Vol. 8, 142-158.
40. For a proposal to clarify this point, see: T.F. CHATHAM, "Criminal Jurisdiction in Antarctica: A Proposal for Dealing With Jurisdictional Uncertainty and Lack of Effective Enforcement", *Emory International Law Review* 2010, Vol. 24, 331-356.
41. For an application to the Antarctic Treaty, see: B. SIMMA, "The Antarctic Treaty as a Treaty Providing for an Objective Regime", *Cornell International Law Journal* 1986, Vol. 19, 189-209.
42. The discussion of the existence of objective regimes revolves mostly around the question whether the ATS can be regarded as such a regime.
43. Because of the uncertainty with regard to the legal status of ice, there is also a problem with the baseline—and thus the outer limits—of maritime zones. This problem will, however, not be discussed here. For a discussion of these problems, see: S.B. KAYE, "Territorial Sea Baselines Along Ice Covered Coasts: International Practice and Limits of the Law of the Sea", *Ocean Development & International Law* 2004, Vol. 35, 75-102, and A.G. OUDE ELFERINK and D.R. ROTHWELL (eds.), *The Law of the Sea and Polar Maritime Delimitation and Juris-*

diction, The Hague, Martinus Nijhoff Publishers, 2001, 382p.

44. The competence of the ISA to grant exploitation permits would extend up to the coast of the Antarctic continent, if no maritime zones would exist.
 45. Defending this point of view: C.A. HOEFSEMIT, "Southern Ocean Shakeup: Establishing Sovereignty in Antarctica and the Consequence for Fishery Management", *Roger Williams University Law Review* 2010, Vol. 15, 547-582.
 46. The question then remains whether ice formations are regarded as landmass or as high seas.
-

De nieuwe Tunesische Grondwet: een (revolutionaire) stap voorwaarts?

Maaïke Geuens¹

De goedkeuring van de nieuwe Tunesische grondwet zorgde in januari 2014 voor een golf van positieve reacties. De grondwet werd gedurende drie jaar voorbereid door de Nationale Constituerende Vergadering (NCV), die na de Arabische Revolutie voorlopig de macht uitoefende. Aanvankelijk werd gevreesd voor een eerder islamitische grondwet, waarbij de sharia de bovenhand zou halen en er weinig of geen sprake zou zijn van mensenrechten. Die vrees bleek echter ongegrond. Tunesië was een van de landen die in 2009 een voortrekkersrol speelde in de revolutionaire omwentelingen van de Arabische Lente. Het land werd gedurende langere tijd geteisterd door onrust, maar de nieuwe NCV triomfeerde uiteindelijk door het goedkeuren en implementeren van een nieuwe grondwet. Deze bijdrage kijkt kort naar de ontstaansgeschiedenis van deze grondwet, de nieuwe grondwettelijke bepalingen en peilt eveneens naar een aantal reacties uit de internationale gemeenschap, alsook de toekomstige uitdagingen.

Voorgeschiedenis en onderhandelingen

Op 23 oktober 2011 werd een NCV verkozen door de bevolking, nadat de revolutie had geleid tot het vallen van het oude regime. Deze Vergadering had de moeilijke taak een nieuwe Grondwet te formuleren, onder het toeziende en kritische oog van de internationale gemeenschap, maar ook de nationale media en ongeduldige bevolking. Het opstellen ging gepaard met bijzonder veel moeilijkheden. Het duurde uiteindelijk drie jaar vooraleer een nieuwe Tunesische grondwet kon worden goedgekeurd.²

De eerste voorzichtige stappen naar een nieuwe grondwet werden gezet in januari 2012, met de indiening van verschillende artikelen. In december 2012 kwam een eerste volledig voorstel tot een nieuwe grondwet tot stand, na verschillende bijeenkomsten in de plenaire vergadering en in specifieke opgerichte commissies. Het nieuwe voorstel werd artikel per artikel besproken en leidde in april 2013 tot een tweede, meer uitgewerkte versie van de grondwet. Na verdere

werkzaamheden kwam in juni 2013 een derde versie tot stand.³

De moeilijke situatie waarin de grondwet tot stand moest komen bleek uit de onrusten die het land nog steeds in zijn grip hielden, wat bewezen werd door de moord op een belangrijk oppositielid, Mohamed Brahmi, op 25 juli 2013.⁴ De voorzitter van de NCV, Mustapha Ben Jaâfar, had geen andere keuze dan de werkzaamheden voorlopig op te schorten. In september 2013 hernam de NCV de pogingen tot het opstellen van een nieuwe Tunesische grondwet, echter niet zonder de nodige strubbelingen.⁵ De verschillende strekkingen in de NCV waren het vaak oneens over de correcte invulling van specifieke grondwetsartikelen, met name diegene van toepassing op religie en godsdienstvrijheid, maar ook de rol die de staat daarin moest spelen.⁶ Het opnemen van enkele gematigde parlementsleden in de plaats van afgevaardigden van de islamitische partij Ennahda zorgde uiteindelijk voor een deblokering van de werkzaamheden.⁷

Op 26 januari 2014 werd de Grondwet goedgekeurd met een overweldigende meerderheid. De tweede meerderheid die noodzakelijk was om de Grondwet aan te nemen, werd ruimschoots gehaald, negentig procent van de parlementsleden stemde voor de nieuwe grondwet.⁸ De president, Moncef Marzouki, sprak van een historische dag.⁹

Grondwettelijke bepalingen

De nieuwe grondwet omvat 146 artikelen en vervangt de oude, meermaals gewijzigde, grondwet van 1956, die in werking trad bij de Tunesische onafhankelijkheid. Hoewel de totstandkoming werd gekenmerkt door strubbelingen, vormt de nieuwe grondwet een compromis tussen de gematigde en meer religieuze strekkingen.¹⁰ Zo wordt er in artikel 6 van de Grondwet verwezen naar de bescherming van de islam, maar verbiedt de grondwet eveneens het beschuldigen van iemand als ongelovige.

Vooreerst wordt in de nieuwe grondwet duidelijk gekozen voor een evenwichtige verdeling van de (poli-

tieke)macht. Zo worden de uitvoerende bevoegdheden verdeeld over de president en de eerste minister. Deze laatste zal de belangrijkste functie worden, de president zal zich voornamelijk richten op het buitenlands beleid en defensie. De islam wordt niet erkend als bron van alle recht, maar moet wel beschermd worden. De vrijheid van godsdienst (onder andere) wordt grondwettelijk bevestigd. De grondwet voorziet eveneens in een voorlopige regering, die het land zal leiden tot de eerste democratische verkiezingen.¹¹

Daarenboven omvat de grondwet enkele innovatieve artikelen.¹² Zo wordt er bijvoorbeeld aandacht besteed aan open government¹³ en decentralisatie van het bestuur, wat gezien de moeilijke politieke situatie, zeker moet gezien worden als een vernieuwing. Ook verwijst de grondwet naar het duurzaam gebruik van natuurlijke rijkdommen en de bescherming van het milieu.¹⁴ De Tunesische grondwet is daarenboven een van de eerste grondwetten in de regio die de gelijkheid tussen mannen en vrouwen waarborgt.¹⁵ Ook de vrijheid van meningsuiting en het recht op informatie, maar eveneens het recht op artistieke vrijheid werden opgenomen. De grondwet heeft daarnaast een garantie ingebouwd om een terugkeer naar het vorige regime (onder Ben Ali) te vermijden: nieuwe wetgeving kan geen afbreuk doen aan de bestaande vrijheden en rechten, zoals opgenomen in de grondwet.¹⁶

Een (revolutionaire) stap voorwaarts?

De nieuwe grondwet werd alvast door verschillende landen en internationale organisaties positief onthaald. Zo lieten zowel president Obama¹⁷ als zijn Franse ambtsgeenoot Hollande¹⁸ verstaan zeer blij te zijn met de nieuwe grondwet. Ook de Europese Commissie vaardigde een verklaring in diezelfde bewoordingen uit.¹⁹

Afgevaardigden van de Verenigde Naties benadrukten het belang van de nieuwe grondwet en spraken hun hoop voor een verdere democratische ontwikkeling binnen Tunesië uit. Secretaris-generaal Ban Ki-Moon stelde dat de nieuwe grondwet een mijlpaal vormde in de ontwikkeling van Tunesië en de gehele regio, maar wijst ook op de grote verantwoordelijkheid van de leiders om het democratisch proces tot een goed einde te brengen.²⁰ Rima Khalaf, Executive Secretary van het Economic and Social Commission voor West-Azië, onderstreepte het belang van de nieuwe grondwet voor de minderheden in de Arabische regio. Khalaf beklemtoonde de samenwerking die door de nieuwe grondwet mogelijk wordt gemaakt en sprak van een "great democratic gain".²¹ Ze feliciteerde de president

van de Tunesische Republiek met het aannemen van de nieuwe grondwet, die grondrechten en vrijheden zal beschermen en dit zowel voor de Tunesische bevolking als de andere Arabische volkeren.²²

Hoewel de nieuwe grondwet alvast een stap voorwaarts is, wordt erkend dat er nog heel wat werk moet gebeuren.²³ Zo stelde president Moncef Marzouki dat de nieuwe grondwet weliswaar vooruitgang betekent, maar dat het nog een hele tijd kan duren vooraleer de bepalingen van de grondwet (vooral inzake grondrechten) deel gaan uitmaken van de Tunesische cultuur.²⁴ Ook de vele compromissen leidden tot een vage tekst, met soms contradictorische bewoordingen.

De organisatie van de eerste verkiezingen wordt alvast een eerste test. De wetgeving die de nieuwe verkiezingen moet regelen, vormt alweer het voorwerp van verhitte debatten.²⁵ Zo wordt er nagedacht over de verhouding van mannelijke en vrouwelijke kandidaten op de kieslijsten, maar ook over de manier waarop de kandidaten bijvoorbeeld hun campagnes moeten financieren en of er een kiesdrempel moet worden ingevoerd. Pas na het afronden van deze debatten, kan de nieuwe wetgeving tot stand komen en alleen in dat laatste geval kunnen de verkiezingen daadwerkelijk plaatsvinden.²⁶ De opstellers van de wet laten zich inspireren door Europese en andere teksten om voldoende democratische waarborgen op te nemen in de nieuwe verkiezingswetgeving.²⁷

Ook de daadwerkelijke toepassing van de grondwet vormt een uitdaging. Hoewel de nieuwe grondwet voorziet in een breed gamma aan rechten en vrijheden, zal het de taak van de rechterlijke macht worden om deze rechten ook daadwerkelijk te waarborgen. De bewoordingen en bepalingen van de grondwet blijven immers dode letter wanneer deze in praktijk niet afdwingbaar zouden zijn.²⁸

Noten

1. Maaïke Geuens is mandaatassistent bij de onderzoeksgroep Overheid en Recht, Faculteit Rechten, Universiteit Antwerpen, maaike.geuens@uantwerpen.be.
2. T. DREISBACH, A. HARTMANN en R. JOYCE, *New Tunisian Constitution Adopted*, TunisiaLive 26 januari 2014, tunisia-live.net/2014/01/26/new-tunisian-con

- stitution-adopted, laatste consultatie 25 februari 2014.
3. DORRA MEGDICHE MEZIOU, « La nouvelle Constitution, le meilleur et le pire », Business News 27 januari 2014, businessnews.com.tn/La-nouvelle-Constitution,-le-meilleur-et-le-pire,519,43839,3, laatste consultatie 23 februari 2014.
 4. T. DREISBACH, A. HARTMANN en R. JOYCE, *New Tunisian Constitution Adopted*, TunisiaLive 26 januari 2014, tunisia-live.net/2014/01/26/new-tunisian-constitution-adopted, laatste consultatie 25 februari 2014; eveneens MENASOURCE, Tunisia Starts Voting on New Constitution, 3 januari 2014, atlanticcouncil.org/blogs/menasource/top-news-tunisia-starts-voting-on-new-constitution, laatste consultatie 26 februari 2014.
 5. DORRA MEGDICHE MEZIOU, « La nouvelle Constitution, le meilleur et le pire », Business News 27 januari 2014, businessnews.com.tn/La-nouvelle-Constitution,-le-meilleur-et-le-pire,519,43839,3, laatste consultatie 23 februari 2014.
 6. Zo werd bijvoorbeeld gedebatteerd over de rol van de staat bij het beschermen van de islam als staatsgodsdienst (art. 6 Grondwet). Bepaalde strekkingen wilden een minder verregaande inmenging van de staat, terwijl andere hier een belangrijke bevoegdheid van de staat zagen. Ook de bepalingen in verband met de doodstraf en abortus waren zeer controversieel, zie onder meer T. DREISBACH, A. HARTMANN en R. JOYCE, *New Tunisian Constitution Adopted*, TunisiaLive 26 januari 2014, tunisia-live.net/2014/01/26/new-tunisian-constitution-adopted, laatste consultatie 25 februari 2014.
 7. Zie onder meer P. MELLY, "Tunisia embraces secular liberties", *Middle East Economic Digest* 2014, vol. 58, 23; MENASOURCE, Tunisia Starts Voting on New Constitution, 3 januari 2014, atlanticcouncil.org/blogs/menasource/top-news-tunisia-starts-voting-on-new-constitution, laatste consultatie 26 februari 2014.
 8. 200 parlementsleden stemden voor de nieuwe grondwet, 12 stemden tegen en 4 onthielden zich, zie T. DREISBACH, A. HARTMANN en R. JOYCE, *New Tunisian Constitution Adopted*, TunisiaLive 26 januari 2014, tunisia-live.net/2014/01/26/new-tunisian-constitution-adopted, laatste consultatie 25 februari 2014. Indien de vereiste tweederde meerderheid niet gehaald werd, moest een nationaal referendum worden georganiseerd. Zie eveneens MENASOURCE, Tunisia Starts Voting on New Constitution, 3 januari 2014, atlanticcouncil.org/blogs/menasource/top-news-tunisia-starts-voting-on-new-constitution, laatste consultatie 26 februari 2014.
 9. T. AMARA, "Arab Spring beacon Tunisia signs new constitution", *Reuters* 27 januari 2014, reuters.com/article/2014/01/27/us-tunisia-constitution-idUSBREA0Q0OU20140127, laatste consultatie 25 februari 2014.
 10. T. DREISBACH, A. HARTMANN en R. JOYCE, *New Tunisian Constitution Adopted*, TunisiaLive 26 januari 2014, tunisia-live.net/2014/01/26/new-tunisian-constitution-adopted, laatste consultatie 25 februari 2014.
 11. AGENCE TUNIS AFRIQUE PRESSE, Ali Larayedh présente la démission de son gouvernement, zie *infra*. Er werd nog geen officiële datum voor de nieuwe verkiezingen meegedeeld, hoewel verwacht wordt dat deze in het najaar van 2014 zullen plaatsvinden.
 12. Het afschaffen van de doodstraf, wat nog wel werd opgenomen in de eerdere versie van de grondwet, werd uiteindelijk niet opgenomen.
 13. Voor meer informatie in verband met het concept van open government, zie onder meer W. VAN GERVEN, *The European Union: a Polity of States and Peoples*, Oxford, Hart Publishing, 2005, 64-65. Hieronder kunnen onder andere burgerparticipatie en raadpleging van het maatschappelijk middenveld worden geplaatst.
 14. ALJAZEERA, *Tunisia signs new constitution into law. Charter may be one of the last steps to full democracy after the 2011 uprising that sparked the Arab Spring*, 27 januari 2014, aljazeera.com/news/africa/2014/01/tunisia-assembly-approves-new-constitution-201412622480531861.html, laatste consultatie 25 februari 2014.
 15. Art. 20 Grondwet, ALJAZEERA, *Tunisia signs new constitution into law. Charter may be one of the last steps to full democracy after the 2011 uprising that sparked the Arab Spring*, 27 januari 2014, aljazeera.com/news/africa/2014/01/tunisia-assembly-approves-new-constitution-201412622480531861.html, laatste consultatie 25 februari 2014.
 16. P. MELLY, "Tunisia embraces secular liberties", *Middle East Economic Digest* 2014, vol. 58, 23. Ten tijde van het vorige regime werden Rechten en vrijheden vaak op zo'n manier opgeschort of opgeheven dat het niet langer mogelijk was om deze uit te oefenen. Onder de nieuwe grondwet is dit niet langer mogelijk, de essentie van de vrijheden

moet gewaarborgd blijven. Dit is uiteraard een taak voor de rechterlijke macht, zie *infra*.

17. THE WHITE HOUSE, *Readout of the President's Call with Prime Minister Jomaa of Tunisia*, 3 februari 2014, whitehouse.gov/the-press-office/2014/02/03/readout-president-s-call-prime-minister-jomaa-tunisia, laatste consultatie 25 februari 2014.
18. PRESIDENCE DE LA REPUBLIQUE FRANÇAISE, *Nouvelle Constitution tunisienne*, 27 januari 2014, elysee.fr/communiqués-de-presse/article/nouvelle-constitution-tunisienne, laatste consultatie 26 februari 2014.
19. EUROPESE COMMISSIE, *Déclaration du Président Barroso suite à sa rencontre avec Monsieur Ben Jaâfar, Président de l'Assemblée Nationale Constituante tunisienne*, Statement/14/4, 12 februari 2014, http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-4_fr.htm, laatste consultatie 26 februari 2014.
20. UN NEWS CENTRE, *UN chief commends Tunisia's adoption of new constitution*, 26 januari 2014, un.org/apps/news/story.asp?NewsID=47009&Cr=Tunisia&CrI=#.Uw3eFoXG3Cs, laatste consultatie 25 februari 2014, zie ook T. AMARA, "Arab Spring beacon Tunisia signs new constitution", *Reuters* 27 januari 2014, reuters.com/article/2014/01/27/us-tunisia-constitution-idUSBREA0Q0OU20140127, laatste consultatie 25 februari 2014; P. MELLY, "Tunisia embraces secular liberties", *Middle East Economic Digest* 2014, vol. 58, 23.
21. AGENCE TUNIS AFRIQUE PRESSE, *Tunisian Constitution is most important in Arab region*, 24 februari 2014, tap.info.tn/en/index.php/politics2/15855-tunisian-constitution-is-most-important-in-arab-region-rima-khalaf, laatste consultatie 25 februari 2014.
22. AGENCE TUNIS AFRIQUE PRESSE, *Marzouki briefed about ESCWA's first report on Arab co-operation*, 24 februari 2014, tap.info.tn/en/index.php/politics2/15853-marzouki-briefed-about-escwa-s-first-report-on-arab-co-operation, laatste consultatie 25 februari 2014.
23. Zie onder meer FITCH RATINGS, *Tunisia Constitution an Important Step, Challenges Remain*, 27 januari 2014, fitchratings.com/creditdesk/press_releases/detail.cfm?pr_id=817132, laatste consultatie 25 februari 2014, maar ook UN NEWS CENTRE, *UN chief commends Tunisia's adoption of new constitution*, 26 januari 2014, un.org/apps/news/story.asp?NewsID=47009&Cr=Tunisia&CrI=#.Uw3eFoXG3Cs, laatste consultatie 25 februari 2014, waarin Secretaris-generaal Ban Ki-Moon de leiders oproept tot het vervolmaken van het democratisch proces.
24. ALJAZEERA, *Tunisia signs new constitution into law. Charter may be one of the last steps to full democracy after the 2011 uprising that sparked the Arab Spring*, 27 januari 2014, aljazeera.com/news/africa/2014/01/tunisia-assembly-approves-new-constitution-201412622480531861.html, laatste consultatie 25 februari 2014.
25. Er wordt wel verwacht dat de nieuwe kieswetgeving ten laatste einde maart zal worden goedgekeurd, zie I. BOUGHDIRI, "La loi électorale serait adoptée fin mars", *La Presse de Tunisie* 25 februari 2014, lapresse.tn/25022014/79469/la-loi-electorale-serait-adoptee-fin-mars.html, laatste consultatie 26 februari 2014.
26. JASMINE FOUNDATION, *Discussions on New Election Law Top Political and Media Agenda*, 17 januari 2014, jasmine-foundation.org/en/?p=892, laatste consultatie 25 februari 2014; eveneens MENASOURCE, *Tunisia Starts Voting on New Constitution*, 3 januari 2014, atlanticcouncil.org/blogs/menasource/top-news-tunisia-starts-voting-on-new-constitution, laatste consultatie 26 februari 2014.
27. JASMINE FOUNDATION, *Discussions on New Election Law Top Political and Media Agenda*, 17 januari 2014, jasmine-foundation.org/en/?p=892, laatste consultatie 25 februari 2014.
28. P. MELLY, "Tunisia embraces secular liberties", *Middle East Economic Digest* 2014, vol. 58, 23.

Uitdagingen voor diplomatie in een snel veranderende wereld

Interventie op het netwerkevent van Vlamingen in de Wereld, Brussel, 27 maart 2014

Jan Wouters¹

Inleiding

Diplomatie is een oude stiel met een glorieus verleden en een mooie toekomst. Ofschoon diplomatie iets tijdloos heeft, is ze toch, in het bijzonder de drie belangrijkste elementen die traditioneel met haar geassocieerd worden - communicatie, onderhandelingen en de vertegenwoordiging van belangen - onderhevig aan een aantal trends en uitdagingen, zeker in onze snel veranderende wereld. Op vele plaatsen wordt actief nagedacht over de toekomst van de diplomatie en haar diensten. In mijn interventie zal ik ingaan op een zestal belangrijke uitdagingen en enkele voorbeelden geven van hoe verschillende landen in hun reorganisatie van hun ministerie van Buitenlandse Zaken en postennetwerk hierop reageren.²

Een zestal uitdagingen

In de eerste plaats vinden op wereldvlak verschuivingen plaats in de economische en politieke evenwichten. Ietwat simplistisch luidt het dat we van een 'bipolaire' wereld met twee supermachten tijdens de Koude Oorlog, na de val van de Muur zijn overgegaan naar een 'unipolaire' wereld waarin Amerika een hoofdrol speelde, die dan weer evolueerde tot een 'multipolaire' wereld met verschillende grootmachten. Het is de vraag tot wat de recente ontwikkelingen in Oekraïne aanleiding zullen geven en welk effect dit heeft op langere termijn voor de globale verhoudingen. Hoe dan ook: samen met veranderingen in de wereld economie en belangrijke technologische ontwikkelingen ontstaat er een complexe herverdeling van macht. Dit proces werd nog versterkt door de financieel-economische crisis. President Obama mag dan al op 26 maart 2014 in Brussel de gemeenschappelijke waarden tussen de V.S. en Europa hebben beklemtoond: de nieuwe grootmachten hebben een andere cultuur en waardenpatronen, een andere (veiligheids-) agenda,

en zijn maatschappelijk anders georganiseerd (met vaak een grote rol voor de overheid).

Een tweede belangrijk uitdaging is de opkomst van nieuwe actoren in de internationale betrekkingen. Naast de professionele diplomaten, uitgezonden door staten (maar hieraan moeten we nu ook de Europese Unie toevoegen), zijn ook multilaterale instellingen, niet-gouvernementele organisaties, transnationale ondernemingen en invloedrijke individuen (Bono, Bill Gates) 'diplomatiek actief'. Deze ontwikkeling is deels een afgeleide van de statelijke diplomatie (de multilaterale diplomatie heeft zich geleidelijk op de bilaterale geënt en zij interageren voortdurend met elkaar), maar weerspiegelt ook de sterke opkomst van de civiele maatschappij en haar drang naar een grotere stem in de wereldpolitiek. Bovendien heeft de recente financieel-economische crisis de interesse in economische en commerciële diplomatie een nieuwe stimulans gegeven, met name vanuit de ondernemerswereld. Hoe de diplomatie met deze nieuwe actoren moet omgaan, heeft aanleiding gegeven tot nieuwe begrippen zoals 'multi-stakeholder' diplomatie of netwerkdiplomatie. Deze concepten benadrukken de interactie tussen overheidsactoren (statelijke, substatelijke, intergouvernementele) en 'non-state actors' in een zogenaamde netwerkwereeld. Deze nieuwe actoren ontwikkelen zelf ook strategieën (of zelfs een eigen diplomatie) om hun belangen te verdedigen en processen te beïnvloeden. Hun invloed mag niet miskend worden, getuige de rol van de NGO-coalities bij het tot stand komen van het Verdrag over het verbod op anti-persoonsmijnen en het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof.

In de derde plaats vormen de globalisering en de communicatierevolutie een uitdaging voor de traditionele diplomatie. Het internet wijzigt zowel de context als de agenda van de diplomatie doordat het twee van haar hoekstenen, nl. informatie en communicatie, sterk beïnvloedt. De evolutie in de communicatietechnologie maakt dat informatie overal overvloedig en goedkoop beschikbaar is. Internationale contacten

zijn thans veel makkelijker te onderhouden, wat ook de opkomst van zgn. 'e-diplomats' en 'virtual presence posts' verklaart. De keerzijde van de medaille is de verspreiding van onjuistheden en niet-geverifieerde informatie. Deze nieuwe ontwikkelingen dagen de diplomatie uit om haar meerwaarde te bewijzen en een verstandig gebruik te maken van menselijke en technologische netwerken. Tegelijk halen ze het geheime karakter van de diplomatie onderuit – denk aan WikiLeaks en het recent lekken van telefoongesprekken via YouTube. Het internet en de sociale media vormen zelf ook vaak een punt op de diplomatieke agenda, bv. internetveiligheid: denk bv. aan de recente afsluiting van Twitter en YouTube door de overheden in Turkije. Tegelijk zijn deze media ook een werkinstrument voor de diplomatie geworden, bv. om informatie te delen met het hoofdkantoor of 'back office' of om aan 'out-reach' te doen. Hillary Clinton zei dienomtrent in een interview in Time in oktober 2011: 'One of my goals upon becoming Secretary of State was to take diplomacy out of capitals, out of government offices, into the media, into the streets of countries'.

Een vierde reeks uitdagingen, in het bijzonder in onze regio, zijn meerlagig bestuur ('multilevel governance') en de Europese integratie. De globalisering herdefiniëert niet alleen de functies van staten: ze beïnvloedt ook ingrijpend hun interne architectuur en de internationale omgeving waarin ze functioneren. Het vermogen van een staat om zijn internationale beleidsdoelstellingen te behalen wordt enerzijds bepaald door de veranderende internationale patronen van de diplomatie, maar anderzijds ook door de wijze waarop zijn diplomatieke diensten 'intern' gestructureerd zijn. Aan de ene kant zijn er mondiale en regionale organisaties opgekomen die een steeds belangrijker plaats innemen en binnen dewelke de traditionele statelijke actoren hun rol moeten spelen. Aan de andere kant nemen substatelijke overheden een steeds prominentere rol op, ook op het internationale toneel. De Vlaamse overheid vormt hiervan een uitgesproken exponent, maar Brussel toont aan dat het verschijnsel veel ruimer is: alleen al in onze hoofdstad zijn er letterlijk honderden lokale en regionale vertegenwoordigingen, van de Duitse Länder en Franse regio's tot de Nederlandse provincies en steden als Londen. Lokale en provinciale actoren worden ook steeds meer actief in internationale aangelegenheden. Denken we maar aan onze Vlaamse provincies die ook handelsmissies opzetten of grensoverschrijdend samenwerken, of aan onze steden en gemeenten die stedenbanden aangaan met steden elders in de wereld. Een wel zeer opmerkelijk initiatief in dit verband is 'Connecting Delta Cities': het betreft een netwerk dat Rotterdam heeft opgestart en trekt, met 40 'delta'-steden, om deze

steden bestand te maken tegen de klimaatwijziging en rond gelijkaardige uitdagingen (stijgende zeespiegel, klimaatneutraal en –bestand maken van havenwerking) samen te werken en een ambitieus beleid uit te werken. Het komt me voor dat onze eigen havensteden daar veel actiever in zouden kunnen zijn.

Het hoeft geen betoog dat de Europese Unie een erg belangrijke omgeving voor de diplomatie vormt. Er is een evolutie gaande tot een steeds diepere en bredere coördinatie van de standpunten van EU lidstaten in multilaterale fora teneinde via een gezamenlijk Europees standpunt te wegen op de multilaterale besluitvorming. Hoewel dit proces al een hele tijd gaande is – denk aan de oprichting, in 1995, van de Wereldhandelsorganisatie, waar de EU naast haar lidstaten volwaardig lid is en letterlijk met één stem spreekt – is het in een stroomversnelling gekomen na de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon eind 2009 en de oprichting van de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO) in 2010-2011.³ Ook Vlaanderen moet hiermee rekening houden en zich bezinnen over de wijze waarop het zich organiseert om zich, voor wat de Vlaamse bevoegdheden betreft, sterk te engageren in de Europese diplomatie.

Een vijfde uitdaging is de nieuwe rol voor overheden. De financieel-economische crisis noopte opnieuw tot een groter ingrijpen van overheden in het economisch en sociaal systeem. Daarnaast moeten overheden een antwoord formuleren op complexe, mondiale problemen zoals de klimaatverandering, de vergrijzing, de kloof tussen arm en rijk, enz. Hier staat tegenover dat de middelen voor een actief overheidsbeleid steeds schaarser worden (onder meer door de nasleep van diezelfde financieel-economische crisis). De nieuwe rol voor overheden vertaalt zich tevens naar het buitenlands beleid en de diplomatie. De tegenstelling tussen complexe beleidsagenda's en schaarsere middelen vergt dat overheden meer samenwerken. Bovendien dwingen complexe mondiale problemen tot een herformulering van de doelstellingen van het buitenlands beleid. Het buitenlands beleid evolueert van een 'puur buitenlands beleid' naar een 'breed buitenlands beleid' omwille van de toevoeging van thema's aan de agenda (van veiligheidsbeleid tot klimaatverandering, enz.) en de steeds sterkere verstrengeling van het interne en externe beleid. Een 'puur buitenlands beleid' bestaat niet meer.

Een zesde uitdaging, tenslotte, ligt in de beperkte democratische legitimiteit van overheden. De hogergeïllustreerde ontwikkelingen beïnvloeden niet alleen de diplomatie aan de aanbodzijde (de diplomaten en de overheden waaraan zij verbonden zijn), maar ook aan

de vraagzijde, d.w.z. de actoren en gemeenschappen wier belangen zij moet behartigen. De diplomatie kampt met een effectiviteits- en legitimiteitsprobleem. Vanuit het perspectief van het grote publiek slaagt zij er vaak niet in de complexe problemen waarmee zij geconfronteerd wordt op te lossen. Bovendien heerst een zeker scepticisme ten aanzien van diplomaten en wat zij doen (bv. schandalen over financieel wanbeheer, verlies aan impact, achter de feiten aanhollen, straffeloosheid door immuniteiten, enz.).

Hoe omgaan met deze uitdagingen?

Uit het voorgaande blijkt dat de wereld zeer snel verandert en dat allerlei dynamieken een grote impact hebben op de bestaande ordening. In deze hybride wereld, met aan de ene kant de klassieke geopolitieke actoren en verhoudingen en aan de andere kant allerlei netwerken, blijft diplomatie zeer belangrijk als kanaal voor relaties, invloed en inzicht. De toenemende geopolitieke complexiteit, snelheid van informatiestromen, de stijgende interdependentie en noodzaak tot collectieve actie vragen eerder om meer dan minder diplomatie. Maar nieuwe spelers brengen nieuwe spelregels met zich mee. In deze wereld worden staten, regio's, bedrijven, maatschappelijke organisaties en mensen steeds meer partners van elkaar. De diplomatie verandert en nieuwe vormen van diplomatie ontstaan. Het buitenlands netwerk moet hieraan aangepast worden. Er is nood aan een holistische strategie die oog heeft voor de complexiteit en onderlinge verbondenheid van beleidsproblemen en die erkent dat vele van deze problemen de capaciteit van één land of regio overtreffen. Verschillende landen hebben de voorbije jaren een denkoefening over hun diplomatiek systeem opgestart om aan deze uitdagingen tegemoet te komen, niet in het minst met het oog op besparingen.

Dit uit zich in de eerste plaats in een drang om te besparen op BZ en het buitenlands netwerk. We zien daarom bij verschillende landen een trend naar co-locatie, bv. Nederland en België in Caracas (Venezuela), ook Canada en Denemarken onderzoeken de mogelijkheden. Andere landen zoals het VK zoeken vooral naar mogelijkheden voor clustering van hun diensten in het buitenland. Ook België (federale overheidsdienst Buitenlandse Zaken) heeft in zijn hervormingen een aantal diensten samengevoegd, bv. de vertegenwoordigingen bij de OESO en de UNESCO in Parijs. Zo

drukte Minister van Buitenlandse Zaken Reynders, tijdens de voorstelling van het Benelux-jaarprogramma van 2014, zijn vreugde uit over 'de goede vooruitgang in onze samenwerking op het vlak van huisvesting van onze diplomatieke posten. Fysieke co-locatie en de pooling van middelen is niet alleen kostenbesparend maar leidt spontaan tot inhoudelijke samenwerking, zij het op consulaire, economisch of politiek vlak, een kruisbestuiving zo men wil, die de strategische werking van ons postennetwerk versterkt'.⁴

Een andere duidelijk waarneembare trend, die in zekere mate samenhangt met de besparingsdrang, is het gebruik van lokale krachten op de posten. In sommige gevallen omvat het lokale personeel 50% van de totale staf of meer. Dit is o.m. het geval bij het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Denemarken, Zweden, Canada en Zuid-Korea. Een ander verschijnsel is de meer flexibele inzet van diplomaten, bv. Denemarken, of het beroep op in het 'back office' gebaseerde diplomaten, zoals de 'Stockholm-based Ambassadors' in Zweden, die waar nodig ter plaatse worden gezonden als reizend ambassadeur. Ook Nederland wil volgens zijn 'Nota modernisering Nederlandse diplomatie' laptop ambassadeurs gebruiken waar een snelle, flexibele maar permanente inzet gewenst is.⁵ Aan de andere kant zijn er landen die een duidelijke ambitie hebben om qua postennetwerk een grotere 'geografische voetafdruk' te bereiken. Zo is er bij het Turkse en Zuid-Koreaanse ministerie van buitenlandse zaken geen sprake van bezuinigingen. Zij investeren o.m. in het aannemen van meer medewerkers (Turkije) en sociale media, internet en digitalisering (Zuid-Korea). Zuid-Korea heeft onlangs bv. een 'social networking service-communicatiekanaal' gerealiseerd om het publiek te kunnen informeren over het buitenlands beleid, reisadviezen, etc.

Een tweede trend die bij de Europese Ministeries waarneembaar is, is de vestiging en uitbreiding van posten in strategische gebieden. Onder strategische gebieden worden de opkomende markten (d.w.z. de BRICS landen, Next 11, enz.) verstaan. In de jongste hervormingen van het federale netwerk kondigde minister Reynders de sluiting aan van de Belgische ambassade in Malta en het consulaat-generaal in Milaan, maar tegelijk de opening van een ambassade in Panama en een consulaat in India. We zien ook bv. dat de personeelsbezetting op Duitse ambassades in de EU wordt afgebouwd ten voordele van de nieuwe markten en machten. In Denemarken heeft de verschuiving naar groeiemarkten ook een invloed op het specifieke werk van de diplomaten: ze dienen meer te focussen op

handel en werkgelegenheid in Denemarken en minder op het politieke werk.

Ministeries zetten ten derde ook meer in op digitalisering en sociale media. Zo moet elk Nederlands posthoofd een of andere digitale aanwezigheid hebben.

Ten vierde is ook de organisatie van de backoffices of ministeries zelf aan wijzigingen onderhevig. Zo heeft Wallonie Bruxelles Internationale en AWEX (de Waalse exportdienst) dezelfde persoon aan het hoofd. Op federaal niveau zijn ook hervormingen bezig, bv. het samenvoegen van de directies E6 (Externe Actie, Uitbreiding Ontwikkelingssamenwerking, Kaderakkoorden Derde Landen) en M6 (Externe betrekkingen van de EU (GBVB) binnen het Directoraat-generaal Multilaterale aangelegenheden en mondialisering) om het gehele externe beleid van de EU onder één directie te plaatsen (onder de gezamenlijke verantwoordelijkheid van DGE en DGM).

Slotbeschouwing

In de komende jaren, met de nieuwe regeringen die na de verkiezingen van mei 2014 in België zullen aantreden, maar ook in andere landen, en met een nieuw Europees Parlement en Europese Commissie in de EU, zullen we zeker nog verscheidene andere evoluties zien. De resultaten van de (pilot)projecten die verschillende landen hebben opgezet zullen bekend worden. Het wordt boeiend om zien hoe Vlaanderen en de federale overheid daarop zullen inspelen en welke verdere stappen de Europese diplomatie zal zetten.

Noten

1. Gewoon hoogleraar internationaal recht en internationale instellingen, Jean Monnet Leerstoelhouder, Directeur Leuven Centre for Global Governance Studies en Instituut voor Internationaal Recht, KU Leuven, Voorzitter Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen, Voorzitter Vereniging voor de Verenigde Naties.
 2. Met name voor de hierna behandelde uitdagingen kan verwezen worden naar Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV), *Een nieuwe Vlaamse diplomatie in een veranderende wereld: naar een efficiënt netwerk*, Advies 2013/16, 9 juli 2013. Ik dank tevens Roos Van de Cruys, Sanderijn Duquet en Sofie Bouteligier voor hun zeer gewaardeerde input.
 3. Zie o.a. J. Wouters, G. De Baere, B. Van Vooren, K. Raube, J. Odermatt, T. Ramopoulos, T. Van der Sanden en Y. Tanghe, *The Organisation and Functioning of the European External Action Service: Achievements, Challenges and Opportunities*, Studie voor het Europees Parlement, DG Extern Beleid, EXPO/B/AFET/2012/07, februari 2013.
 4. http://countries.diplomatie.belgium.be/nl/belgie_eu/detail/news.jsp?id=242990
 5. <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/notas/2011/04/08/nota-modernisering-nederlandse-diplomatie.html>
-

Promoting human rights within the UN system – Celebrities as Goodwill Ambassadors

Haris Subašić¹

Introduction

What do Angelina Jolie, Muhammad Ali, and Whoopi Goldberg have in common? During the past few years they all have been appointed United Nations (UN) Goodwill Ambassadors promoting the UN and its various specialized agencies. These prominent personalities volunteer their time, talent and passion to raise awareness on the United Nations' efforts to improve the lives of billions of people everywhere. This article in particular examines whether UN goodwill ambassadors can help raise public awareness for respecting human rights in Bosnia and Herzegovina (BiH).

The first part of the article will focus on the importance, role and the main challenges of goodwill ambassadors within the UN system of human rights promotion. The second part will deal with concrete examples of the achievements of UNHCR goodwill ambassador Angelina Jolie in the promotion of human rights in BiH. The case study is preceded by an examination of the regular activities of goodwill ambassador for the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Angelina Jolie in the promotion of human rights in BiH, such as media activism, field trips, fundraising/donations and lobbying.

among world audiences on human rights and by mobilizing the international community's commitment to respect human rights issues as universal.²

So who are the UN goodwill ambassadors and how do they promote the UN's agenda? According to the official definition of the UN, the UN goodwill ambassadors are: "[...] persons with widely recognized talent in the arts, sciences, literature, entertainment, sport or other field of public life [...] who demonstrate a strong desire to help mobilize public interest in, and support for, the purposes and principles of the UN, and who demonstrate the commitment and proven potential to reach out to significant audiences, including decision makers".³

The UN goodwill ambassadors are all 'celebrity' figures, well-known by the general public, who use their fame to draw attention to important UN issues worldwide. They are appointed through a "Letter of designation" signed by a designating UN Office, Fund or Program for a period of 2 years.⁴ This way, celebrities are able to draw attention from the media and use their political access to advocate UN causes.

The UN goodwill ambassadors promote the UN's agenda through a set of activities:

Media activism: as high-profiled celebrities, UN goodwill ambassadors can attract large-scale media coverage which helps those in need gain assistance by the international community. Two examples are: Nicole Kidman's call for monetary donations for humanitarian causes in Haiti⁵ and Angelina Jolie's media pressure on the reluctant governments during her visit to BiH. She said: "[...] the political leaders have shown a spirit of compromise in getting this far. Now it needs a little more urgency."⁶

Fundraising/donations: fundraising as an activity is related to obtaining more money to advocate UN causes and to help the people in need. For example, on 24 May 2010 UNIFEM's goodwill ambassador Nicole Kidman raised more than \$ 175,000 at a UNIFEM fund-

Examining the role of goodwill ambassadors in BiH

The UN plays a crucial role with regard to the protection of human rights globally and setting the standard for human rights. Although the efficiency of the UN's human rights system is hindered – among other things – by the principle of sovereignty itself, by which state leaders can argue that legal actions against the human rights obligations are an unwanted interference in domestic policies. A solution needed to be found through "the politics of human rights promotion". In any event, the international community rarely acts on human rights cases unless public opinion is engaged (Brown, 2004). According to Kofi Annan, this is exactly where goodwill ambassadors reach their "star quality", through raising awareness

raising event for programs that would advance gender equality and women's empowerment in China.⁷

Field trips: since being appointed as goodwill ambassador in 2001, Angelina Jolie has visited more than 20 countries and used a hands-on approach by going on numerous field trips to promote the work of UNHCR, specifically related to the world's millions of displaced people and highlighting the refugees' suffering.⁸

Lobbying: this means that the UN goodwill ambassadors lobby states. On 21 October 2009, UNIFEM's goodwill ambassador Nicole Kidman spoke on behalf of the women who survived ethnic cleansing in Kosovo, urging the United States House of Representatives Sub-Committee on International Organizations, Human Rights and Oversight to support the International Violence against Women Act which aims to end violence against women at the global level.⁹

Nicole Kidman, UN Goodwill Ambassador for UNIFEM, the United Nations Development Fund for Women – UN Photo/ Paulo Filgueiras

The role and position of goodwill ambassadors gives them clear advantages of both credibility and ability to expand personal networks (Huliaras and Tzifakis, 2010). For example UNICEF goodwill ambassador Sofia Loren was criticized for turning up to the UNICEF appointment ceremony in her personal enjoyment of matching a brown Rolls Royce with her fur coat (Huliaras and Tzifakis, 2010). However, if we analyze Jolie's personal humanitarian agenda from the Maddox Jolie – Pitt Foundation, which aims to achieve 'the protection of the national forest, ending poverty, protecting the environment, establishing health care and educational opportunities'¹⁰, we can see that it corresponds to her role as a UNHCR goodwill ambassador, with the shared aim of the promotion and protection of human rights worldwide.

Therefore, we can assume that the motivation of UN goodwill ambassadors in the promotion of human rights, that is whether they primarily use this posi-

tion for self-promotion or for the promotion of the UN agenda, is hard to prove, in addition to the fact that it is different for every UN goodwill ambassador. Nevertheless, it is legitimate to ask: how successful are UN goodwill ambassadors in the promotion of human rights worldwide? The impact of celebrity activism is particularly effective in raising public awareness and fundraising as 'soft news' such as the Oprah Winfrey Show and David Letterman's Late Show appeared. However, political lobbying is not quite as impressive because when celebrities call for 'more attention' to Africa, it does not radically change policies nor does it question the structure of the global economic system (Huliaras and Tzifakis, 2010).

However, some scholars argue that the impact of UN goodwill ambassadors is not impressive: their role is primarily the promotion of the UN's human rights agenda rather than changing the structure of the global economic system. Also, as UN representatives, they are facing numerous challenges such as different governments, economic systems, political cultures and human rights situations within countries, and because of these abovementioned reasons their real role as UN goodwill ambassadors significantly varies and has different results in these countries.

The civil war in BiH from 1992 – 1995 displaced some 2.2 million people. UNHCR was given a mandate by the UN General Assembly to deal with migration problems. Since the signing of the Dayton Peace Agreement which ended the war and until Jolie's first field trip to BiH, durable solutions were still needed for 113,000 Internally Displaced Persons (IDPs) and 7,000 refugees from Croatia (mainly Croatian Serbs) in BiH.¹¹ So, can UNHCR goodwill ambassador Angelina Jolie raise public awareness to respect human rights in BiH on the basis of the aforementioned set of goodwill ambassador regular activities?

Angelina Jolie, UN Goodwill Ambassador for UNHCR, speaking at a UN Security Council meeting on women, peace and security, 24 June 2013 – UN Photo/Rick Bajornas

Media activism

Jolie highlighted the refugees and IDPs by saying: "After seeing these people and hearing their stories, I cannot overemphasize the need to focus on the well-being of the most vulnerable individuals of the population by ending displacement and ensuring quality of life, we can help to promote progress and long-term stability."¹² Jolie also raised the issue of the responsibility of the Bosnian authorities pointing out that she hopes: "[...] to return to this beautiful country soon and meet with political representatives to further discuss the solutions that are so badly required."¹³

Angelina Jolie can influence public opinion, raising awareness on this issue through the media (radio, TV, internet, and so on), spreading the idea of the importance of human rights values and the UNHCR agenda among the domestic and global public opinion, in her capacity as celebrity. In this regard, everyone can be made aware of what is going on in BiH. For example, 14 years after the war the state officials still do not care about the difficult situation of refugees in the collective refugee camp in Rogatica, or about the severely disadvantaged position of returnees to Visegrad.

Fundraising/donations

Jolie can also help the refugees financially. UNHCR representative in BiH Naveed Hussain on 7 October 2010: "She [Jolie] has helped already. [...] We are now in the situation to mobilize financial resources and to close the collective Center in Rogatica. We are going to provide residential units."¹⁴ The local people, in Jolie's honor, informally call the residential unit the "Villa Jolie".¹⁵

Field-trips

On 6 April 2010, Jolie came to BiH to highlight the suffering of the refugees and the IDPs in the town of Gorazde, a village near Visegrad and the town of Rogatica. Jolie witnessed difficult living conditions of refugees in these collective centers such as the lack of running water. Then, Jolie's second trip to BiH was on 20 August 2010, when she met with Haris Silajdzic and Zeljko Komsic, members of the BiH tripartite Presidency, to discuss IDPs and the problems faced by refugee returnees.

If we take into account that Jolie came to BiH twice, because of the refugees and IDPs, we can assume that the nature of her involvement is actually long-term and systematically generating better results, and it

shows us Jolie's serious or systematic commitment to help those in need.

Angelina Jolie in Bosnia and Herzegovina, together with British Foreign Secretary William Hague - ©Elvis Barukcic/AFP/Getty Images

Lobbying

On 21 August 2010, Jolie met members of the Presidency of BiH to discuss ways to help thousands of returning war refugees. The main topic of the meetings was the implementation of the Revised Strategy for the Implementation of the Dayton Peace Agreement, which sets practical steps by the Bosnian Government to assist the integration of refugees and IDPs in local communities. Revised strategy was adopted earlier, on 24 June 2010, by BiH's Upper House of Parliament.¹⁶ UNHCR in BiH Naveed Hussain on 7 October 2010: "She [Jolie] has helped already. Revised strategy is adopted; I think it has been contributed by her visit."¹⁷ After the meeting, Silajdzic said Jolie showed interest in supporting education and other projects: "We presented her what we could do for people outside the budget with the support of the good friends, and we talked about the project, a large educational center in BiH. We agreed that education is the highest possible priority and that we will work together with our common friends to accomplish that goal."¹⁸

Even though there is no reliable evidence that the Revised strategy was adopted because of Jolie's engagement in BiH, the implementation of the Revised Strategy of Annex VII was very slow, due to the lack of political will and ethno-national divisions that are defining the political ambient in BiH, the weak welfare system and complex political system in BiH.

Conclusion

The UN goodwill ambassadors can impact reluctant governments to respect human rights within their territories, raising issues of human rights violations

among the world audience through the set of regular goodwill ambassador activities, and to improve living conditions for those in need. However, celebrities, as well as UN goodwill ambassadors, actually advocate humanitarian causes for the sake of self-promotion, with no substantial results in lobbying except in raising public awareness and fundraising. Their real role as UN goodwill ambassadors is particularly different, and at the same time it has different results in these countries. In addition, Jolie's humanitarian agenda and her role as UN goodwill ambassador in over 20 countries truly complement her role and commitment to human rights advocacy.

If we take into consideration that Jolie had two field trips to BiH, that she highlighted the most vulnerable by her statements about their bad situation, the closure of the collective center in Rogatica, and that she used her celebrity status as the UN Goodwill ambassador to lobby the BiH government for those in need, we can claim that the UNHCR goodwill ambassador Angelina Jolie helped in raising public awareness for respecting human rights in BiH on the basis of the set of goodwill ambassador regular activities.

References

Brown, C., Human Rights: The Politics of Human Rights Promotion, in Baylis, J., Smith, S., and Owens, P. (eds), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*. Oxford: Oxford University Press, 2004, pp. 699-701.

Chakrabarti, O., "UNIFEM Goodwill Ambassador Nicole Kidman and Executive Director Inés Alberdi in Haiti Stress Women's Equality as Central for Recovery," 30 Jul. 2010, <http://www.unifem.org/news_events/story_detail.php?StoryID=1144>.

Chakrabarti, O., "UNIFEM Goodwill Ambassador Nicole Kidman Raises more than US\$175,000 for UNIFEM's Programmes in China," 20 May 2010, <http://www.unifem.org/news_events/story_detail.php?StoryID=1090>.

Huliaras, A. and Tzifakis, N., Celebrity Activism in International Relations: In Search of a Framework for Analysis', *Global Society*, (2010) 2, pp. 255-274.

Kamenica, E., "Naveed Hussain, predstavnik UNHCR-a za BiH: Angelinina Pomoć za Rogaticu," *Oslobođenje*, 7

Oct. 2010, <<http://www.scribd.com/doc/38888346/Oslobo%C4%91enje-broj-22910-7-10-2010>>

Keserovic, A., "Problemi s useljenjem u zgradu Andjeline Djoli: Nacelnik Rogatice istjeruje starice," *Dnevni Avaz*, 17 Oct. 2010, <<http://www.idoc.ba/digital-archive/public/index.cfm?fuseaction=serve&elementid=823739>>

MJP Asia, "Maddox Jolie-Pitt Foundation," 14 February 2012, <<http://www.mjpasia.org/>>.

Moje Zdravlje, "Usvojena revidirana strategija Aneksa VII," 24 June 2010, <<http://www.mojezdravlje.ba/novost/47248/usvojena-revidirana-strategija-aneksa-vii>>.

UN, "Guidelines for the designation of Goodwill Ambassadors and Messengers of Peace," 14 Feb. 2010, <http://www.un.org.ua/files/guidelines_gwa.pdf>.

UNHCR "Angelina Jolie Field Missions", 27 Sep. 2011, <<http://www.unhcr.org/4399624c2.html>>.

UNHCR, "Jolie highlights the continuing suffering of the displaced in Bosnia," 6 Apr. 2010, <<http://www.unhcr.org/4bbb422512.html>>.

UNHCR, "The UN Refugee Agency: What We Do? Help the Uprooted and Stateless," 20 Feb. 2010, <<http://www.unhcr.org/pages/49c3646cbf.html>>.

UNHCR, "UNHCR Goodwill Ambassador Angelina Jolie supports displaced during visit to Bosnia and Herzegovina," 21 Aug. 2010, <<http://www.unhcr.org/4c7278346.html>>.

UNIFEM, "Testimony of Nicole Kidman on International Violence against Women: Stories and Solutions," 21 Oct. 2009, <http://www.unifem.org/news_events/story_detail.php?StoryID=957>.

UNIS, "UN Messengers of Peace, Goodwill Ambassadors Share Experiences, as Two-Day Meeting on Celebrity Advocacy Opens," *United Nations Information Ser-*

vice, 19 Jun. 2001, <<http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2002/pi1427.html>>.

"Angelina Jolie u Predsjedništvu BiH," <<http://zabava.hrt.hr/angelina-jolie-u-predsjednistvu-bih>>.

Noten

1. Haris Subašćić is currently a PhD student in Human Rights at Hacettepe Üniversitesi (Turkey). Haris, previously worked as a research assistant at King's College London on a project entitled, "Pictures of Peace and Justice Documentation, Evidence and Impact of Visual Material in International War Crimes Prosecution".
2. UNIS, "UN Messengers of Peace, Goodwill Ambassadors Share Experiences, as Two-Day Meeting on Celebrity Advocacy Opens," 19 Jun.. 2002 <<http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2002/pi1427.html>>. [Accessed on 25 August 2010]
3. UN, "Guidelines for the designation of Goodwill Ambassadors and Messengers of Peace," 14 Feb. 2012 <http://www.un.org.ua/files/guidelines_gwa.pdf>. [Accessed on 15 September 2010]
4. *Ibid.*
5. UNIFEM, "UNIFEM Goodwill Ambassador Nicole Kidman and Executive Director Inés Alberdi in Haiti Stress Women's Equality as Central for Recovery," 30 Jul. 2010 <http://www.unifem.org/news_events/story_detail.php?StoryID=1144>. [Accessed on 9 October 2010]
6. UNHCR, "UNHCR Goodwill Ambassador Angelina Jolie supports displaced during visit to Bosnia and Herzegovina," 21 Aug. 2010 <<http://www.unhcr.org/4c7278346.html>>. [Accessed on 15 September 2010]
7. UNIFEM, "UNIFEM Goodwill Ambassador Nicole Kidman Raises more than US\$175,000 for UNIFEM's Programmes in China," 20 May 2010 <http://www.unifem.org/news_events/story_detail.php?StoryID=1090>. [Accessed on 9 October 2010]

8. UNHCR, "Angelina Jolie Field Missions," 27 Sep. 2011 <<http://www.unhcr.org/4399624c2.html>>. [Accessed on 1 October 2010]
9. UNIFEM, "Testimony of Nicole Kidman on International Violence against Women: Stories and Solutions," 21 Oct. 2010 <http://www.unifem.org/news_events/story_detail.php?StoryID=957>. [Accessed on 25 October 2010]
10. MJP Asia, "Maddox Jolie-Pitt Foundation," 14 Feb. 2012 <<http://www.mjpgasia.org/>>. [Accessed on 10 July 2012]
11. UNHCR, "Jolie highlights the continuing suffering of the displaced in Bosnia," 6 Apr. 2010 <<http://www.unhcr.org/4bbb422512.html>>. [Accessed on 23 September 2010]
12. "Jolie highlights the continuing suffering of the displaced in Bosnia," <<http://www.unhcr.org/4bbb422512.html>>, [Accessed on 26 September 2010]
13. *Ibid.*
14. Kamenica, E., "Naveed Hussain, predstavnik UNHCR-a za BiH: Angelinina Pomoć za Rogaticu," Oslobođenje, 07 Oct. 2010 <<http://www.oslobodjenje.ba/index.php?id=2970>>. [Accessed on 8 October 2010]
15. Keserovic, A., "Problemi s useljnjem u zgradu Andjeline Djoli: Nacelnik Rogatice istjeruje starije," Dnevni Avaz, 17 Oct. 2011 <<http://www.idoc.ba/digitalarchive/public/index.cfm?fuseaction=serve&elementid=823739>>. [Accessed on 25 October 2011]
16. Moje Zdravlje, "Usvojena revidirana strategija Aneksa VII," 24 June 2010 <<http://www.mojezdravlje.ba/novost/47248/usvojena-revidirana-strategija-aneksa-vii>>. [Accessed on 7 October 2010]
17. Kamenica, E. "Naveed Hussain, predstavnik UNHCR-a za BiH: Angelinina Pomoć za Rogaticu," Oslobođenje, 07 Oct. 2010 <<http://www.scribd.com/doc/38888346/Oslobo%C4%91enje-broj-22910-7-10-2010>>. [Accessed on 8 October 2010]
19. "Angelina Jolie u Predsjedništvu BiH," 21 Aug. 2010 <<http://zabava.hrt.hr/angelina-jolie-u-predsjednistvu-bih>>. [Accessed on 29 September 2010]

Nieuws in het Kort

Met bijdragen van Neri Sybesma-Knol & Kirsten Arnauts¹

De Internationale Conferentie: over “Preventie van Genocide, is het mogelijk?”

Neri SYBESMA-KNOL

Naar aanleiding van de herdenking van de 20ste verjaardag van de genocide in Rwanda (1994) en de komende herdenking van de genocide van Srebrenica (1995) werd door Minister van Buitenlandse Zaken Didier Reynders het initiatief genomen om een internationale conferentie te organiseren over de Preventie van Genocide. Die Conferentie vond plaats van 31 maart tot 1 april in het Egmontpaleis in Brussel.

Wat is Genocide?

Op 9 december 2013 werd ook de 65ste verjaardag gevierd van de goedkeuring van het “Verdrag van de Verenigde Naties inzake de voorkoming en de bestraffing van de misdaad van genocide” (1948).

Al vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog (na de Holocaust en de processen van Neurenberg en Tokio) is de internationale gemeenschap bezig met de preventie van genocide en probeert ze de verantwoordelijken van massamoorden te straffen.

Volgens het Verdrag wordt genocide gepleegd “met de bedoeling om een nationale, etnische, raciale of religieuze groep geheel of gedeeltelijk te vernietigen”.

Genocide gebeurt niet plots of zonder waarschuwing. Het is een politiek proces dat zich ontwikkelt en waarvan de gevolgen lange tijd blijven nawerken voor slachtoffers, overlevenden en daders. De gevolgen zijn voelbaar tot ver buiten de grenzen van het getroffen gebied. Daarom is het ook zo belangrijk om de oorzaken ervan te begrijpen.

De Conferentie

De *Internationale Conferentie voor de Preventie van Genocide* had tot doel nationale, regionale en internationale experts samen te brengen om efficiënte en praktische voorstellen uit te werken voor een internationaal beleid terzake. Die voorstellen moeten de deelnemende Lidstaten en Regionale en Wereld-Organisaties helpen procedures te ontwikkelen om in te grijpen bij de eerste tekenen van een risico op massale wreedheden.

Het middel, en het uiteindelijke doel, is respect voor mensenrechten en duurzame vrede.

De conferentie bestond uit vier delen: vanuit een academische, juridische, maatschappelijke en institutionele invalshoek. Secretaris-Generaal Ban Ki Moon nam deel aan de slotzitting over het nationale beleid, waarmee de werkzaamheden op 1 april werden afgesloten.

Didier Reynders, de Voorzitter van de Conferentie, zei in zijn openingstoespraak: “Het grote aantal delegaties dat op deze tweedaagse conferentie aanwezig is, toont aan dat dit thema belangrijk is en dat het op de politieke agenda moet staan”. Er waren meer dan 500 deelnemers uit de hele wereld. Academics, juristen, vertegenwoordigers van de civil society en politici onderzochten hoe snel en efficiënt kan worden ingespeeld op gevaarlijke situaties en ontsporingen. Hoe kunnen risicosituaties worden ingeschat en gestopt? Hoe kan geweld worden afgeblokt, voor het in zinloos bloedvergieten en massale wreedheden uitmondt? Met welke juridische middelen en door welke politieke actie? En hoe moet het verder als de wreedheden zijn gestopt? Hoe moet het met de nabestaanden?

Minister Reynders verwoordde het zo: “We doen dit ook ter nagedachtenis van alle slachtoffers van massale wreedheden en genocide. We moeten jongeren

en toekomstige generaties blijven bewustmaken om nieuwe genocides te vermijden”.

Er werd bij het begin van de high level Session dan ook een minuut stilte gehouden voor de vele miljoenen slachtoffers van de genocides van de laatste eeuwen.

Volkerenmoord is van alle Tijden

Ne de Tweede Wereldoorlog werd een “nooit meer” het sleutelwoord. De Holocaust, een nooit geziene, uitzonderlijk intensieve en gruwelijke volkerenmoord, zou de laatste zijn in de geschiedenis.

Het bleek niet waar. Want, zoals we leerden uit de door velen als een hoogtepunt van de Conferentie ervaren bijdrage van professor Yehuda Bauer van de Hebrew University in Jerusalem: genocide is van alle tijden en van alle delen van de wereld. Genocide is niet onmenselijk: genocide is menselijk. Vanuit een groep (de familie, de stam, de regio, de natie) bevechten we land, macht en bezittingen op andere groepen.

Hij hield dan ook een warm pleidooi voor het internationaal recht: sinds Hugo de Groot heeft het internationaal recht de wereld veranderd, een corrigerende invloed gehad, instrumenten in het leven geroepen voor overleg en voor het zoeken naar oplossingen.

Maar: we moeten daar wel aan blijven werken: we zijn er nog lang niet.

We hebben de Verenigde Naties. Nou: naties ja, maar Verenigd?

We hebben een Veiligheidsraad. Een Raad, ja. Maar Veiligheid?

We praten over een Internationale Gemeenschap. Internationaal ja. Maar Gemeenschap??

De conclusie? Er is uiteindelijk maar één oplossing: luisteren naar de ander, naar zijn verlangens, zijn standpunten...

Militair ingrijpen? Sancties?

Uit verschillende interventies bleek overigens dat een militair ingrijpen of sancties niet bijdragen tot een oplossing. Een ingrijpen kan hoogstens helpen om een eind te maken aan de slachtpartijen.

De Conferentie werd afgesloten met bijdragen van vertegenwoordigers van de Afrikaanse Unie, de Inter-

Parlementaire Unie en van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties Ban Ki Moon.

Hij zei:

Ik dank de Belgische regering en het volk voor het organiseren van deze conferentie.

Wij eren de nagedachtenis van de slachtoffers door herinnering en reflectie. Maar we eren ze misschien meer door onze inspanningen voor preventie en bescherming.

We hebben vooruitgang geboekt bij het vervullen van deze taken.

De komst van het tijdperk van verantwoordelijkheid komt steeds dichterbij.

De veroordelingen van voormalige staatshoofden die schuldig bevonden werden aan misdaden tegen de mensheid wijzen erop dat de rechtstaat zonder meer terrein aan het winnen is.

Het Internationaal Straftribunaal voor Rwanda - in samenwerking met de nationale rechterlijke instanties - moeten de belangrijkste daders vervolgen.

De speciale rechtbanken en tribunalen voor het voormalige Joegoslavië, Cambodja en Sierra Leone hebben soortgelijke doorbraken ervaren in de strijd tegen de straffeloosheid. Verantwoording heeft een belangrijke rol gespeeld voor Sierra Leone om te kunnen beginnen aan het proces van rehabilitatie, verzoening en vredesopbouw.

Dames en Heren,

In het aanzicht van het geweld in Rwanda, nam de Veiligheidsraad de beslissing de VN-vredesoperatie terug te trekken, waardoor er afstand werd genomen van de broodnodige internationale “ogen en oren” ter plaatse.

De reputatie van de VN werd ook erg aangetast door de actie en inactiviteit in Srebrenica.

Dus hebben we hard gewerkt om lessen te trekken uit die mislukkingen.

Mijn speciale adviseur voor de ‘Prevention of Genocide’, de heer Adama Dieng en mijn speciale adviseur voor de ‘Responsibility to Protect’, mevrouw Jennifer Welsh, scannen de wereld op tekenen van signalen van genocide en gruweldaden, om alarm te luiden wanneer dat nodig is en ze werken ook samen met landen en regio’s om preventie te verbeteren. Ze gaan door met onze in-

spanningen om dit principe te operationaliseren, dat een mijlpaal was in zijn vaststelling 10 jaar geleden.

Het doel van beide is om te helpen bouwen aan veerkrachtige, inclusieve, transparante en goed bestuurd samenlevingen die hun burgers beschermen.

Het meest recente initiatief van de VN om wreedheden te voorkomen is de 'Rights Up Front'-oefening. 'Rights Up Front' is gericht op het verbeteren van preventie door middel van intensieve en vroege aandacht voor schendingen van de mensenrechten. We hebben geleerd uit het geval in Sri Lanka. Het verplicht diegenen binnen de organisatie om rechtuit te zeggen wat lidstaten dienen te horen, in plaats van wat ze zouden willen horen, over ernstige schendingen en opkomende crisissituaties.

De aanpak van 'Rights Up Front' werd de afgelopen maanden toegepast in Zuid-Soedan, waar de Verenigde Naties de poorten opende voor de installatie van een vredesmacht om mensen bescherming te bieden die op de vlucht zijn voor geweld.

Twintig jaar geleden zouden dergelijke stappen ondenkbaar zijn geweest. Vandaag werd het gedaan als een opzettelijke daad van beleid - een les van Rwanda in praktijk omgezet.

De situaties blijven fragiel en gespannen. Deze daden van bescherming zouden onhoudbaar kunnen blijken.

Maar de grote lijnen zijn duidelijk: meer bescherming, niet minder. Een groter gevoel van verantwoordelijkheid om te handelen, niet kleiner. En uiteindelijk, vroeger actie ondernemen, ruim op voorhand voordat situaties uit de hand lopen.

Dames en heren ,

Geen enkel deel van de wereld kan zichzelf immuun bevinden voor het risico van genocide.

Het voorkomen van genocide betekent de verwezenlijking van legitieme en verantwoordelijke nationale instellingen die allesomvattend en geloofwaardig zijn in de ogen van de bevolking. Het betekent ook dat ervoor gezorgd moet worden dat de rechtsstaat eerbiedigd wordt en dat alle mensenrechten worden beschermd, zonder discriminatie. Dit impliceert het uitbannen van corruptie, het beheren van diversiteit, het ondersteunen van pluralistische media en een sterk maatschappelijk

middenveld, met inbegrip van actoren die instaan voor de mensenrechten.

Ik feliciteer de lidstaten die nationale instellingen, gericht op genocidepreventie en andere wreedheden, hebben opgericht. Ik dring er bij anderen op aan dit voorbeeld te volgen en zelfs nog meer te doen.

Ik ben ook verheugd met de inspanningen die lidstaten hebben geleverd om de beste praktijken en strategieën te delen. Langzaam maar zeker zien we de opkomst van een gemeenschap die zich inzet voor de preventie van gewelddaden.

Toch moeten we de grootste uitdaging van allemaal nog aangaan: het mobiliseren van politieke wil.

Er zijn gegronde redenen om geloof te hebben. Er kan niet langer worden gesteld dat wreedheden een binnenlandse aangelegenheid zijn, buiten het domein van de internationale bezorgdheid.

Tegelijkertijd zijn er veel redenen om ons zorgen te maken. De internationale gemeenschap blijkt vaak terughoudend op te treden, soms zelfs wanneer dergelijke zaken gebeuren. De redenen kunnen variëren, van concurrerende omschrijvingen van nationaal belang, de complexiteit en risico's van een bepaalde situatie, tot een waargenomen gebrek aan capaciteit. Er is weinig animo voor nieuwe financiële of militaire verplichtingen.

Maar zijn dat voldoende redenen om weg te kijken? Is dat niet slechts een echo van twintig jaar geleden?

De conflicten in Syrië en de Centraal-Afrikaanse Republiek zijn nachtmerries voor de meest kwetsbare en rechtstreeks getroffen. Maar ze zijn ook een uitdaging voor alles wat we hebben teweeg gebracht - de beloften, de mechanismen - om onze collectieve verantwoordelijkheden uit te oefenen opdat er wordt voorkomen dat dergelijke misdrijven plaatsvinden of terugkeren.

Ieder van ons moet nadenken over wat we nog meer kunnen doen betreffende de wreedheden die plaatsvinden voor onze ogen - en wat we meer kunnen doen, veel eerder, om samenlevingen te behoeden voor versplintering, destructie en geweld.

Dames en Heren,

Het voorkomen van volkerenmoord en strafrechtelijke gewelddaden is een inspanning van alle sectoren.

Dit is primair de verantwoordelijkheid van regeringen die hun kerntaken moeten opnemen - dat wil zeggen,

luisteren naar hun mensen en antwoorden geven. Anders is het de Internationale gemeenschap die moet ingrijpen. Maar als individuen hebben wij ook, ieder van ons, een deel van de verantwoordelijkheid op te nemen -als getuigen, kiezers, of burgers van de wereld.

Dat is de taak van ieder van ons, elke dag opnieuw. Laten wij, samen, massale wreedheden en misdaden tegen de menselijkheid voorkomen. Laten we de oproep doen herleven zodat dit zich nooit meer voordoet. Dank u allen.

Earth Hour bij de Verenigde Naties²

Kirsten ARNAUTS

Op 29 maart 2014 ging wereldwijd het licht uit voor *Earth Hour*, een initiatief (georganiseerd door het World Wildlife Fund) om aandacht te vragen voor de nood aan het duurzame gebruik van energie. Ook de Verenigde Naties nam hieraan deel door op het hoofdkwartier in New York de lichten van het ganse complex te doven. *Earth Hour* probeert ook opnieuw de aandacht te richten op de noodzaak om actie te ondernemen tegen de klimaatverandering in de aanloop naar de klimaatop die de Secretaris-generaal organiseert in september.

De afgelopen jaren hebben het hoofdkwartier in New York, de kantoren in Genève en andere VN-kantoren wereldwijd deelgenomen aan *Earth Hour*. Dit jaar ging de VN nog een stapje verder door alle niet-essentiële verlichting op het hoofdkwartier in New York te doven gedurende drie uur in plaats van slechts één uur.

Alle VN medewerkers wereldwijd worden aangemoedigd om deel te nemen aan *Earth Hour* en aldus hun toewijding (en die van de VN) en steun te betonen aan de acties tegen klimaatverandering, één van de topprioriteiten van de Organisatie.

Het VN hoofdkwartier in New York met gedoopte lichten
UN Photo/Bo Li

Algemene Vergadering verklaart Krim referendum ongeldig

Tijdens een stemming die de eenheid en territoriale integriteit van Oekraïne bevestigt, heeft de Algemene Vergadering van de VN onderlijnd dat het referendum dat gehouden werd in maart in de Krim en geleid heeft tot de annexatie van het schiereiland door Rusland geen validiteit heeft en dat beide partijen moeten streven naar een vreedvolle oplossing voor de situatie.

Met 100 stemmen voor, 11 tegen en 58 onthoudingen riep de Algemene Vergadering alle staten, internationale organisaties en speciale agentschappen op om geen enkele wijziging in de status van de Autonome Republiek Krim en de stad Sevastopol op basis van het referendum te erkennen en geen enkele actie te ondernemen die zou kunnen geïnterpreteerd worden als het erkennen van dergelijke gewijzigde status.

Deze actie van de Algemene Vergadering volgt op maanden van spanningen in Oekraïne, veroorzaakt door de beslissing van de regering in november om het akkoord voor verdere Europese integratie niet te ondertekenen. In de hoofdstad Kiev barstten eind januari gewelddadige demonstraties los die resulteerden in de afzetting van President Viktor Janoekovitsj door het Parlement.

De spanningen bleven oplopen in de regio van de Krim, waar in februari Russische troepen en gepantserde voertuigen werden gestationeerd. Later werd het bewuste afscheidingsreferendum gehouden waarbij, volgens de VN, de autoriteiten van de Krim aankondigden dat bijna 97 procent van de opgekomen bevolking in het voordeel van de aansluiting bij Rusland zou gestemd hebben. De Krim verklaarde zich onafhankelijk en werd meteen erkend door Rusland. Meteen daarna tekende President Vladimir Poetin een verdrag om de Krim deel te laten uitmaken van Rusland, terwijl de regering in Kiev zich ertoe verbond om nooit de onafhankelijkheid of annexatie van de Krim te aanvaarden.

Gedurende deze ontwikkelingen bleef de VN druk uitoefenen om tot een diplomatieke oplossing te komen voor de crisis. Secretaris-generaal Ban Ki-moon, Vice-Secretaris-generaal Jan Eliasson en andere hooggeplaatste beambten bezochten daartoe de regio, inclusief Moskou en de Krim, gedurende de laatste drie weken.

De VN Veiligheidsraad riep reeds zeven zittingen samen omtrent de situatie in Oekraïne en tijdens de achtste zitting blokkeerde Rusland, één van de permanente leden van het orgaan, elke actie door tegen de

resolutie te stemmen die landen zou hebben opgeroepen om de resultaten van het referendum in de Krim niet te erkennen.

De niet-bindende tekst die de Algemene Vergadering nu heeft aangenomen bevat gelijkaardige taal en onderlijnd dat het referendum in de Krim geen validiteit heeft en geen basis kan vormen voor enige wijziging in de status van de Krim of de stad Sevastopol. Tenslotte bevat de resolutie van de Algemene Vergadering een expliciete verwijzing naar de autoriteit van het VN Charter waarin wordt opgeroepen tot het behoud van de eenheid en de territoriale integriteit van alle VN Lidstaten en herinnert het ook aan het *Memorandum on Security Assurances in Connection with Ukraine's Accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons* uit 1994, het Verdrag voor Vriendschap, Samenwerking en Partnerschap tussen Oekraïne en Rusland uit 1997 en andere bilaterale akkoorden tussen Oekraïne en Rusland.

Stemming over de resolutie in de tijdelijke zaal van de Algemene Vergadering in New York, 27 maart 2014 - UN Photo/Eskinder Debebe

Aanvragen intellectuele eigendom braken record in 2013

De Verenigde Staten en China hebben afgelopen jaar mee gezorgd voor een recordaantal aanvragen voor internationale patenten, die voor het eerst de grens van 200 000 aanvragen heeft overschreden. Dit meldt het agentschap voor intellectuele eigendom van de Verenigde Naties.

Volgens Francis Gurry, Algemeen Directeur van de UN World Intellectual Property Organization (WIPO) bewijst deze stijging en het nieuwe recordaantal aan-

vragen het belang van intellectuele eigendom in het wereldwijde ecosysteem van de innovatie.

De Verenigde Staten stonden in voor 56 procent van de patentaanvragen en de Chinese aanvragen namen 29 procent voor hun rekening van de aanvragen onder het Patent Cooperation Treaty (PCT) systeem. Met dit systeem kunnen aanvragers bescherming zoeken voor een uitvinding in 148 landen wereldwijd door slechts één internationale aanvraag te doen.

Noten

1. Kirsten Arnauts is hoofdredacteur van Wereldbeeld. Tijdschrift voor de Verenigde Naties en voormalig Algemeen Secretaris van de Vereniging voor de Verenigde Naties.
2. Alle nieuwsberichten werden vernomen via de UN News website: <http://www.un.org/News/> (laatst geraadpleegd op 30 maart 2014)

Uw V(V)N-Agenda

door Kirsten Arnauts¹

De VVN-agenda

9 april	Lunchlezing Mr. Christoph Yvetot, Directeur UNIDO kantoor, Brussel: “UNIDO en de Europese Unie: een partnerschap voor inclusieve en duurzame industriële groei”
5 juni	Lunchlezing Ms. Dagmar Schumacher, Directeur UN Women Brussels Office, Brussel
28-29 juni	‘UNESCO Scientific Conference: World War I Centenary: Safeguarding the Underwater Cultural Heritage’, Brugge
27-30 november	VVN MUN, Brussel

De VN-agenda

Om met stip in uw agenda te noteren:²

2 april	Werelddag voor de bewustwording rond autisme (A/RES/62/139)
7 april	Dag ter herinnering van de slachtoffers van de Rwandese genocide
7 april	Wereldgezondheidsdag (WHO)
12 april	Internationale dag van de menselijke ruimtevlucht (A/RES/65/271)
22 april	Internationale dag van Moeder Aarde (A/RES/63/278)
23 april	Werelddag van het boek en copyright (UNESCO)
23-29 april	VN week voor globale verkeersveiligheid (A/RES/60/5)
25 april	Werelddag rond malaria (WHO)
26 april	Werelddag van de intellectuele eigendom (WIPO)
29 april	Dag ter herinnering van alle slachtoffers van chemische oorlogvoering
30 april	Internationale Jazz dag
3 mei	Werelddag van de persvrijheid (A/DEC/48/432)
8-9 mei	Tijd van herdenking en verzoening voor diegenen die hun leven verloren tijdens de Tweede Wereldoorlog (A/RES/59/26)
12-13 mei	Werelddag van de trekvogel (UNEP)
15 mei	Internationale dag van de families (A/RES/47/237)
17 mei	Werelddag van de telecommunicatie en informatiemaatschappij (ITU)
21 mei	Werelddag voor culturele diversiteit, dialoog en ontwikkeling (A/RES/57/249)
22 mei	Internationale dag voor biologische diversiteit (A/RES/55/201)
25-31 mei	Week van solidariteit met de volkeren van niet-zelfbesturende gebieden (A/RES/54/91)
29 mei	Internationale dag van de VN vredeshandhavers (A/RES/57/129)
31 mei	Wereld anti-tabak dag (WHO)
1 juni	Wereldwijde dag van de ouders (A/RES/66/292)
4 juni	Internationale dag van onschuldige kinderslachtoffers van agressie (A/RES/ES-7/8)
5 juni	Werelddag van het milieu (UNEP)
8 juni	Werelddag van de oceanen (A/RES/63/111)

12 juni	Werelddag tegen kinderarbeid (ILO)
14 juni	Werelddag van de bloedgever (WHO)
15 juni	Werelddag van de bewustwording van ouderenmishandeling (A/RES/66/127)
17 juni	Werelddag om te strijden tegen verwoestijning en droogte (A/RES/49/115)
20 juni	Wereldvluchtelingendag (A/RES/55/76)

Enkele belangrijke afspraken op de VN-vergaderagenda³

New York

7 – 25 april	Ontwapeningscommissie, jaarlijkse vergadering
14 – 15 april	Economische en Sociale Raad, speciale high-level meetings van de Raad met de Wereldbank, het Internationaal Monetair Fonds, de WTO en UNCTAD
28 april – 9 mei	Vorbereidend comité voor de Herzieningsconferentie van de Staten partij bij het Nucleair Nonproliferatie Verdrag in 2015, derde sessie
5 – 30 mei	Algemene Vergadering, Vijfde comité, tweede hernomen sessie (tentatieve data)

Genève

22 april – 1 mei	Mensenrechtenraad, Werkgroep rond Arbitraire Detentie, 69ste sessie
28 april – 23 mei	Comité tegen Marteling, 52ste sessie
5 – 9 mei	UNCTAD, Commissie voor Handel en Ontwikkeling, zesde sessie
19 – 24 mei	WHO, World Health Assembly, 67ste sessie

Wenen

19 – 30 mei	International Narcotics Control Board, 110de sessie
-------------	---

Elders

April/mei	Montreal – ICAO Raad, 202de sessie
-----------	------------------------------------

Noten

1. Hoofdredacteur van Wereldbeeld.
2. Voor een volledig overzicht van alle dagen en weken zie respectievelijk:
<http://www.un.org/en/events/observances/days.shtml> en <http://www.un.org/en/events/observances/weeks.shtml>.
3. Voor een volledig overzicht van alle VN vergaderingen en conferenties zie: <http://conf.un.org/DGAACS/Meetings.nsf>.

VN-KANTOREN IN BELGIË

UN Office Brussels
VN-Kantoren in België
Bureau te Brussel
www.unbrussels.org

UNU
Universiteit van de VN
www.cris.unu.edu

UN WOMEN
VN-eenheid voor Gendergelijkheid en de
Empowerment van Vrouwen
www.unwomen.org

OHCHR
Bureau van de Hoge Commissaris
van de Verenigde Naties voor de
Mensenrechten.
www.europe.ohchr.org

WFP
Wereldvoedselprogramma
www.wfp.org

WMO
Wereld Meteorologische Organisatie
www.wmo.int

UNHCR
Bureau van de Hoge Commissaris
van de Verenigde Naties voor de
Vluchtelingen Regionaal Bureau
voor België, Luxemburg en de
Europese Instellingen
www.unhcr.org

UNDP
Ontwikkelingsprogramma
van de VN
www.undp.org/eu

UNISDR
De internationale strategie van de
Verenigde Naties voor de beperking
van het risico op rampen
www.unisdr.org/europe

DFS: Departement voor Ondersteuning
van Activiteiten op het Terrein
DPKO: Departement Vredesoperaties
DPA: Departement Politieke Aangelegenheden
www.un.org/en/peacekeeping/about/dfs
www.un.org/en/peacekeeping/
www.un.org/depts/dpa

WHO
Wereldgezondheidsorganisatie
www.who.int

IOM
Internationale Organisatie voor Migratie
www.belgium.iom.int

FAO
Voedsel- en Landbouworganisatie
van de VN, Verbindingsbureau met
de EU en België
www.fao.org

UNFPA
Bevolkingsfonds van de VN
www.unfpa.org

UN OCHA

UNOCHA
Bureau voor de Coördinatie van
Humanitaire Zaken van de VN,
Verbindingsbureau met EU/NAVO en
andere relevante EU Instellingen
en NGO's
www.ochaonline.un.org

UNICEF
Kinderfonds van de VN
www.unicef.org

UNEP
Milieuprogramma van
de VN, Verbindingsbureau
voor de Europese Unie
www.unep.org

UN ODC

UNODC
VN-Bureau voor Drugs en Criminaliteit
www.unodc.org

UNIDO
Organisatie van de
Verenigde Naties voor
Industriële Ontwikkeling
www.unido.org

Wereldbankgroep
www.worldbank.org

UNRIC
Regionaal Informatiecentrum van de VN
www.unric.org

ILO
Internationale Arbeidsorganisatie
Bureau voor de Europese
Unie en de Beneluxlanden
www.ilo.org/brussels

UN-HABITAT
VN-Centrum voor Menselijke
Nederzettingen, Verbindingsbureau
met de Europese Unie en België
www.unhabitat.org

UNRWA
VN-Agentschap voor hulp aan de
Palestijnse vluchtelingen in het
Nabije Oosten
www.unrwa.org

UNAIDS
Gezamenlijk VN-Programma
voor HIV/AIDS
www.unaids.org

UNESCO
Organisatie van de Verenigde Naties voor
Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
www.unesco.org

UNOPS

UNOPS
VN-Bureau voor Projectondersteunende
Diensten
www.unops.org

De Verenigde Naties

Voornaamste VN-Organen

Algemene Vergadering

Subsidiare Organen

Hoofd- en andere zittingsgebonden commissies
Ontwikkelingscommissie
Mensenrechtenraad
Commissie voor Internationaal Recht
Permanente comités en ad hoc organen

Veiligheidsraad

Subsidiare Organen

Comité voor Terrorismebestrijding
Internationaal Strafbtribunaal voor Rwanda (ICTR)
Internationaal Strafbtribunaal voor het voormalige Joegoslavië (ICTY)

Economische en Sociale Raad

Functionele Commissies

Misdadpreventie en Strafrecht
Verdoevende Middelen
Bevolking en Ontwikkeling
Wetenschap en Technologie voor Ontwikkeling
Sociale Ontwikkeling
Statistiek
Status van de Vrouw
Duurzame Ontwikkeling
VN-Forum voor Bossen

Secretariaat

Regionale Commissies

ECA Economische Commissie voor Afrika
ECE Economische Commissie voor Europa
ECLAC Economische Commissie voor Latijns-Amerika en het Caribisch Gebied
ESCAP Economische en Sociale Commissie voor Azië en het Stille Zuidzegebied
ESCWA Economische en Sociale Commissie voor West-Azië

Andere Organen

Comité voor Ontwikkelingsbeleid
Comité van Experts inzake Openbaar Bestuur
Comité voor Non-Gouvernementele Organisaties
Permanent Forum voor Inheemse Aangelegenheden
VN-Groep van Experts inzake Geografische Namen
Andere zittingsgebonden en permanente comités en expert-, ad hoc en verwante organen

Internationaal Gerechtshof

Departementen en Bureaus

EOSG Uitvoerend Bureau van de Secretaris-Generaal
DESA Departement voor Economische en Sociale Aangelegenheden
DFS Departement voor Ondersteuning van Activiteiten op het Terrein
DGACM Departement voor de Algemene Vergadering en Conferentiemanagement
DM Departement Managementaangelegenheden
DPA Departement Politieke Aangelegenheden

Trustschapsraad⁴

Programma's en Fondsen

UNCTAD VN-Conferentie inzake Handel en Ontwikkeling
• ITC Internationaal Handelscentrum (UNCTAD/WTO)
UNDP VN-ontwikkelingsprogramma
• UNCDF VN-Kapitaalontwikkelingsfonds
• UNV VN-Vrijwilligers
UNEP VN- Milieuprogramma
UNFPA VN-Bevolkingsfonds
UN-HABITAT VN-Centrum voor Menselijke Nederzettingen
UNHCR Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen
UNICEF Kinderfonds van de Verenigde Naties
UNODC VN-Bureau voor Drugs en Criminaliteit

UNRWA¹ VN-Agentschap voor Hulp aan de Palestijnse Vluchtelingen in het Nabije Oosten
UN-Women VN-Eenheid voor Gendergelijkheid en de Empowerment van Vrouwen
WFP Wereldvoedselprogramma

Onderzoeks- en opleidingsinstellingen

UNICRI VN-Interregionaal Criminologisch en Juridisch Onderzoeksinstituut
UNIDIR¹ VN-Onderzoeksinstituut voor Ontwapeningsvraagstukken
UNITAR VN-Instituut voor Opleiding en Onderzoek

UNRISD VN-Onderzoeksinstituut voor Sociale Ontwikkeling
UNSSC VN-Stafcollege
UNU Universiteit van de Verenigde Naties

Andere VN-Entiteiten

UNAIDS Gezamenlijk VN-Programma voor HIV/AIDS
UNISDR Internationale Strategie van de VN voor de Beperking van het Risko op Rampen
UNOPS VN-Bureau voor Projectondersteunende Diensten

Aanverwante Organisaties

CTBTO Voorbereidende Commissie van de Verdragsorganisatie voor een Alomvattend Verbod op Kernproeven
IAEA² Internationaal Agentschap voor Atoomenergie
OPCW Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens
WTO Wereldhandelsorganisatie

Subsidiair Adviesorgaan

VN-Commissie voor Vredesopbouw

Gespecialiseerde organisaties³

ILO Internationale Arbeidsorganisatie
FAO Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties
UNESCO Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
WHO Wereldgezondheidsorganisatie
Wereldbankgroep
• IBRD Internationale Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling ('Wereldbank')
• IDA Internationale Ontwikkelingsassociatie
• IFC Internationale Financieringsmaatschappij
• MIGA Agentschap voor Garanties op Multilaterale Investerings
• ICSID Internationaal Centrum voor de Beslechting van Investeringsgeschillen

IMF Internationaal Monetair Fonds
ICAO Organisatie voor de Internationale Burgerluchtvaart
IMO Internationale Maritieme Organisatie
ITU Internationale Telecommunicatie Unie
UPU Wereldpostunie
WMO Wereld Meteorologische Organisatie
WIPO Wereldorganisatie voor de Intellectuele Eigendom
IFAD Internationaal Fonds voor Landbouwontwikkeling
UNIDO Organisatie van de Verenigde Naties voor Industriële Ontwikkeling
UNWTO Wereld Toerisme Organisatie

Opmerkingen:

- 1 UNRWA en UNIDIR brengen enkel verslag uit aan de Algemene Vergadering.
- 2 Het IEA brengt verslag uit aan de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering.
- 3 Gespecialiseerde organisaties zijn autonome organisaties die met de VN en andere samenwerken via het coördinerende systeem van ECOSOC op intergouvernementeel niveau, en via de Coördinerende Raad van Hoofddirecteuren op het secretariaatsniveau. Dit onderdeel is gerangschikt volgens de volgorde van de oprichting van deze organisaties als gespecialiseerde organisaties van de Verenigde Naties.
- 4 De Trustschapsraad werd inactief op 1 november 1994 bij de onafhankelijkheid van Palau, het laatste overblijvende VN-Trustgebied, op 1 oktober 1994. Dit is geen officieel document van de Verenigde Naties, noch is het bedoeld om allesomvattend te zijn.